

בצרון

ירחון למדע, לספרות ולבעיות הזמן

נוסד על-ידי חיים טשרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

העורכים: נחום גלאצר (עורך-תורם), צבי וולפסון, שמעון הלקין

חיים ליף — חבר המערכת

מנהל המערכת: משה טשרנוביץ

שנה כ"ד (כרך מ"ח) חוברת ה' (237)

אייר, תשכ"ג

ספרית מ"ח

ה ת ו כ ן

חוברת אבא הלל סילבר

- 11 לעתידה של התנועה הציונית מאכס נוסבוים
- 15 ד"ר אבא הלל סילבר — יוצר החזית השניה עמנואל ניומן
- 19 לדמותו של מנהיג בישראל ה. פ. מנסון
- 53 מדינת ישראל — מעשה-צדק בינלאומי אבא הלל סילבר
- 46 דרכו של ד"ר סילבר בציונות אמריקה מ. צ. פראנק
- 48 „תולדות חישובי הקץ בישראל” טוביה פרשל
- 52 ספר יובל לד"ר אבא הלל סילבר אברהם דוקר
- 55 „משה והתורה המקורית” ל. שפאל
- 56 המבוכה (סיפור) סגול
- 61 מחודש לחודש: יצחק עברי
- (א) יצחק בן-צבי ז"ל; (ב) האיחוד הערבי ותקלותיו;
(ג) הכרזה חדימשמעית; (ד) סירובו של הנשיא קנדי
והסכמתו של פולברייט
- סקירות ורשימות:
- 65 מדיניות ישראל בכור-מבחן חדש יהושע תדמור
- ציוני ספרים:
- 67 (א) זכר להלל בבלי ח. ליף
- 69 (ב) „ציון מן התורה” ג. חורגין

„ בצרון ”
1141 ברודוויי
ניו-יורק

BITZARON

THE HEBREW MONTHLY OF AMERICA

Founded by CHAIM TCHERNOWITZ (RAV TZAIR)

Editors: NAHUM GLATZER (Contributing Editor)

HARRY WOLFSON, SIMON HALKIN (S. Israel)

HAYIM LEAF, Associate Editor

Managing Editor: MAURICE E. CHERNOWITZ

Twenty-Fourth Year of Publication

VOL. XLVIII

IYAR, 5723 (April, 1963)

No. 5 (237)

CONTENTS :

ABBA HILLEL SILVER ISSUE

- The Future of the Zionist Movement *Max Nussbaum* 11
- Abba Hillel Silver, and the Second Front in the War of
Liberation *Emanuel Neumann* 15
- Abba Hillel Silver — An Appreciation *Harold P. Manson* 19
- The Jewish State — A Matter of International
Justice *Abba Hillel Silver* 35
- Silver's Role In American Zionism *M. Z Frank* 46
- History of Messianic Speculation In Israel *T. Preschel* 48
- "In the Time of Harvest" *Abraham G. Duker* 52
- "Moses and the Original Torah" *Leo Sphall* 55
- Confusion (Bitzaron Hebrew Short Story Contest) *Story Ten* 56
- The Month In Review: *Itzhak Ivri* 61
- (a) Itzhak Ben-Zvi — In Memoriam, (b) the Arab
Union and Its Consequences; (c) Nasser's Threat to
Israel; (d) Kennedy's Dissent and Fulbright's Assent.
- The State of Israel In a Crucial Test *J. Tadmor* 65
- Book Notes :
- (a) Bibliography of Hillel Bavli *H. Leaf* 67
- (b) Zion From Torah *G. Churgin* 69

BITZARON
1141 Broadway
NEW YORK
MU 6-7680

הקרן הקיימת לישראל באמריקה

מגישה את ברכתה והוקרתה למנהיג הציוני הדגול, מראשי אדריכליה של מדינת ישראל,

ד"ר אבנא הלל סילבר

לרגל יום הולדתו השבעים

חוק ואמן!

אלברט שיף, נשיא

צרוך

את

שמך

בחיי

נצח

היום...

בישראל

עלידי גאולת אדמת ישראל משממות הדורות; עלידי הכשרת הקרקע להתישבות יהודית. הקרן יוצרת את התנאים להמשך קיומו של העם היי-ודי ולהבטחת עתידו.

אף לך חלק בחיי נצח. בידך לקיים את שמך לעולמי עד; אפשר לך להקים מפעל במדינת ישראל שיני-ציה את שמך. עתה בחיידך. עלידי עוזבן בצואתך או העברת דמי הבי-טוח.

THE FOUNDATION FOR THE
JEWISH NATIONAL FUND
42 E. 69th St., New York 21, N. Y
Trefelger 9-9300

THE FOUNDATION FOR THE
JEWISH NATIONAL FUND
42 E. 69th St., New York 21, N. Y.

Dear Sirs:

I am interested in obtaining more information on how I can establish a personal link with the land of Israel. Please mail additional data to:

NAME _____

ADDRESS _____ TELEPHONE _____

CITY _____ ZONE _____ STATE _____

המנהיגים והעסקנים של

המגבית היהודית המאוחדת

מצטרפים להמוני יהדות אמריקה בכל אתר ואתר

בשלחם ברכות מאליפות

לד"ר אבא הלל סילבר

אחד המייסדים והיו"ר הארצי של המגבית היהודית המאוחדת

לרגל מלאות 10 שבעים שנה

יוסף מאירחוף

יושב ראש כללי של המגבית
היהודית המאוחדת

רבאי הרברט א. פרידמן

סגניו"ר מוציא לפועל של המגבית
היהודית המאוחדת

הגליל הציוני של לונג-אייילאנד

ניו-יורק

שולח את ברכותיו הנאמנות למנהיג המפואר ולוחם מלחמת הגאולה הנערץ

ד"ר אבא הלל סילבר

לשנת השבעים לחייו

יוכה לחיים ארוכים של נחת רוח והמשך פעולה ויצירה

אליעזר פיגל, מנהל

בנימין פורמן, נשיא

הגליל הציוני דמנהטן

של ההסתדרות הציונית באמריקה

מגיש את ברכותיו לדבר הדור ולסולל דרך לנאולת העם

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

ישנה חילו עוד ימים רבים ויוכה לראות

בהרמת קרן ישראל והפרחת רוחנו!

משה פורטשינר, נשיא

חברי אגודות הציונים של אנגליה החדשה

מגישים את ברכותיהם הלבביות למנהיג הציוני הנעלה

רני אנא הלל סילבר

בהגיעו לגיל השיבה

רבות פעלת בחיידך. הקדשת את כשרונותיך להרמת קרן עם ישראל ורוח ישראל בארצות הברית וליסוד מדינת ישראל.

מי יתן ותמשיך בעבודתך הפוריה ואכינו שבשמים יוסיף לך שפע ימים וברכה והצלחה ככל אשר תפנה

האגודה הציונית המחוזית של אנגליה החדשה

אפרים אייניס, נשיא

השבונה הציונית על שם מורים נחמיאס

דושצמייקא, נ. י.

מדיקה שפע ברכותיה למנהיג, איש החזון והמעשה,

שחיוו היו קודש להגשמת שאיפת הדורות

ד"ר אנא הלל סילבר

למלאת לו שבעים שנה

יגדל פעלו גם בימים יבואו!

דוד מ. צוקרמאן, נשיא

בנימין פישמאן, גזבר

יעקב אורליקוב, מזכיר

ויליאם פארקר, סגן נשיא

א. רוזן, סגן נשיא

הגליל הציוני של ברונכס

מכרך מקרב לב וברגשי הערצה את מנהיג תנועת התחיה הלאומית והתקומה
המדינית של ישראל

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

מי יתן ויוסיף לתת מכשרונותיו הגדולים למפעלי

תחייתנו וערכי רוחנו עוד רבות בשנים!

<i>President</i>	Dr. Samuel W. Boorstein	<i>Chairmen Membership Committee</i>
Isaac M. Oberman	Morris Danzig	Paul Cohen
<i>Co-Ordinator</i>	Mrs. Irene Finke	Samuel Jacobs
Frederick Katz	Mayer Hermelee	<i>Chairman Kfar Silver A. Z. F. Committees</i>
<i>Honorary Presidents</i>	Samuel P. Herzog	Jack Lefkowitz
Marcus Abramson	Max Lobl	<i>Chairman Youth Committee</i>
Solomon Biederman	Irving Mandelbaum	Mrs. Anna Rubinson
Harry Cohen	Louis Pave	<i>Co-Chairmen J. N. F. Committee</i>
Hon. M. Maldwin Fertig	David Rosenblatt	Max Lobl
Frederick Katz	Mrs. Anna Rubinson	Max Marshall
David Moskowitz	Dr. A. O. Schechter	<i>Chairman Budget Committee</i>
Joseph Rolnick	<i>Secretary</i>	Mayer Hermelee
Moses Rubinson	Ben Stern	<i>Chairman Celebration Committee</i>
Dr. Hyman D. Silver	<i>Associate Secretary</i>	Marcus Abramson
<i>Chairman Administrative Committee</i>	Irving Pepper	<i>Consultant</i> Max Cohen
Dr. I. A. Rosenthal	<i>Treasurer</i>	<i>Regional Aide</i> Eli Gabel
<i>Associate Chairman</i>	David L. Jontow	
<i>Administrative Committee</i>	<i>Controller</i>	
Isador Spinner	Moses Rubinson	
<i>Vice Presidents</i>	<i>Chairman Education Committee</i>	
Leon Bloom	Dr. Hyman D. Silver	

הגליל הציוני דברוקליין

של ההסתדרות הציונית באמריקה

שולחת את ברכותיה הנאמנות למנהיג והמדינאי, לוחם מלחמת

גאולת ישראל בזירה הבינלאומית

ד"ר אבא הלל סילבר

בהגיעו לשנת השבעים לחייו

זכה לראות בגאולת עמנו וארצנו השלימה!

חיים פליגל, נשיא

מיטב הברכות והאיחולים

לרבי אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

יישר חילו ויגדל פעלו גם בימים יבואו!

השכונה הציונית דלונג ביטש

רבי אהרן קאפלוב, נשיא

השכונה הציונית

של מנהטן ביטש

ברוקלין, נ. י.

מצרפת את איחוליה הלכביים
למנהיגה המזהיר של תנועת
התחיה הלאומית ומאדריכליה
המדיניים של מדינת ישראל

ד"ר אנא הלל

סילבר

בשנת השבעים לחייו

ימשיך־נא בפעליו המפוארים

עד מאה ועשרים!

יצחק פינקל, נשיא

השכונה הציונית

סטיפן ווייז, מספר 55
ברוקלין, נ. י.

מגישה שפע ברכות ואיחולים
למנהיג עתיד הכשרונות

ד"ר אבא הלל סילבר

בהכנסו לשער השבעים

יאר אורך את דרכי גאולתנו
עוד ימים רבים!

אברהם גולדינג, נשיא

השכונה הציונית

מספר 14 של איסטון פארקוויי

מברכת את נושא־הדגל של
יהדות אמריקה ומנהיגה של
התנועה הציונית

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

בשנות אושר והישגים נוספים
בשדה תחית עמנו ורוחנו

רבי י. ה. לווינטאל—השופט מ. ברנארד

צבי כרמלי—יוסף שיינברג, נשיאי כבוד

ד"ר מילטון שיק, נשיא

ליאו קויפמאן, גזכר—מ. כהן, מזכיר

יחולו ברכותינו המאליפות על ראש המנהיג רבי-הפעלים והמדינאי רבי-התהילה

ד"ר אבא הלל סילבר

בהגיעו לגיל השיבה

האגודה הציונית דקליבלאנד

רבאי דניאל סילבר, נשיא השופט יוסף ה. מילברט, יו"ר
השופט שאול דאניסאן, סגן-נשיא אלברט ב. ליפמן, גזכר
יוסף ט. סלצמן, מזכיר

שפע ברכות

לד"ר אבא הלל סילבר

מראשי מנצחיה של תנועת התחייה היהודית וממניחי היסוד של מדינת ישראל
ליובלו השבעים

מי יתן ויאיר את דרך התנועה עוד ימים רבים;

השכונה הציונית של הייטס טמפל, קליבלאנד הייטס
פראנק גלב, נשיא

ההסתדרות של פועלי ציון באמריקה
שולחת את ברכותיה הלכביות למנהיג הציוני הדגול

ד"ר אבא הלל סילבר

לשנת השבעים לחייו

פינחס קרוזה — ד"ר חיים זיידל, נשיא-כבוד
צבי ל. וואהל, יו"ר המועצה הארצית
דניאל מאן, מזכיר

ה. ר. פיין, יו"ר הוועד המרכזי
ד"ר יוסף ה. קופר, יו"ר ועד הפועל
סידני מ. שביק, גזכר

ההסתדרות הציונית בפילדלפיה

מברכת את המנהיג המזהיר של התנועה הציונית באמריקה
ומראשי דבריה

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובלו השבעים

ג'ורא מ. לבל, מזכיר-מנהל

לואיס שר, נשיא

השכונה הציונית של ספרינג-וואל, נ. י.
נושאת כוס של ברכה לראש דפריה של הציונות האמריקנית וממגשימי חזון
עצמאות ישראל

ד"ר אבא הלל סילבר

לשנת השבעים לחייו

יראה בטוב יהודה וירושלים ובנחמת ציון הבנויה!

מורים שווארץ, נשיא
אלפרד עליש, סגן-נשיא
אברהם מלצר, גזכר
דוד גרינברג, מזכיר

השכונה הציונית של מילוואקי
שולחת שפע ברכות ואיחולים למנהיג רחב הדעה ורב הפעלים,
משובב נתיבותיה של יהדות וציונות אמריקה

ד"ר אבא הלל סילבר

ל י ו ב ה ש ב ע י ם

יאיר נרו לחיים ארוכים ולימי אושר והצלחה בעתיד!

י. א. פוסט, נשיא

השכונה הציונית של ברוקלין-ברייטון-ניוטון בכוסמון, מאס.
מברכת את דבר האומה הדגול

לד"ר אבא הלל סילבר

בהגיעו לשבעים

ילך לאור פעליו הגדולים לקראת עתיד רביהוד לעמנו ורוחו!

ד"ר פרסי ליכטמן, נשיא

החברים והפקידים של השכונה הציונית מספר 15
על שם חיים וייצמאן, ברוקלין, נ. י.

מכרכים את המנהיג הציוני רב הזכויות וההישגים

ד"ר אבא הלל סילבר

למלאת לו שבעים שנה יזכה לראות בנחמת ציון וירושלים!

לד"ר אבא הלל סילבר

ממחוללי שחר עצמאותנו

שפע ברכה והוקרה ליוכלו השבעים

השכונה הציונית מספר 2, ניו-יורק

כורים שטיינשלייפר, נשיא-כבוד

אברהם שפירא, נשיא

ההסתדרות העברית המרכזית כלום אנג'לם רבתי

אחולינו הטובים והלבביים למנהיג הציוני הרגול

ד"ר אבא הלל סילבר

נשיאנו לשעבר, למלאת לו שבעים שנה

ומביעים לו כזה את רגשי הוקרתנו הנאמנים וברכותינו המאליפות

לחיי אושר ארוכים ולרוב נחת כפרט ובכלל

ההסתדרות הציונית באמריקה

ד"ר מאכס נוסבוים, נשיא

צבי כרמלי, יו"ר ועד ההנהלה

ד"ר סידני מארקס, מזכיר ארצי

פקידה וחבריה של

השכונה הציונית

מספר 32 של פלאטבוש

מאתלים לסולל דרך עצמאות

ישראל, דבר העם וממגשימי

חזון הדורות

ד"ר אבא הלל סילבר

למלאת לו שבעים שנה

עוד שנים רבות של עבודה

פוריה למען תקומת ארצנו

ותחית רוחנו !

עתרת ברכה והוקרה

לחכם המדינה ולנואם בחסד עליון

ד"ר אבא הלל סילבר

עוז ותעצומות ליובלו השבעים

מזרחי הפועל-המזרחי באמריקה

הרב מרדכי קירשבלום, נשיא

מיטב הברכות והאיחולים למנהיג

ברוך הכשרונות, רב החזון והמעש

ד"ר אבא הלל סילבר

ליובל השבעים

השכונה הציונית

מאטאפאן-דורצ'סטר-רוקסבורי

ברחשי כבוד, חיבה והערצה מברך אני

את המנהיג הציוני הגדול והדגול, החד בדרא,

ד"ר אבא הלל סילבר

יברכהו הבורא בחיים ארוכים ופוריים

ויאציל מרוחו עלינו הציונים ועל כל בני

עמנו בכל אתר ואתר.

משה אפרים זלדין

למנהיג ציוני אמריקה

ד"ר אבא הלל סילבר

מיטב הברכות ליובל השבעים

כה לתי!

הסתדרות הציונים הרביזיוניסטים באמריקה

השכונה הציונית, מספר 10, וואשינגטון הייטס, ג. י.

מגישה טנא של ברכה

למנצח על המדיניות הציונית וחותר גורלה

ד"ר אבא הלל סילבר

בהגיעו לגיל השבעים

יזכה לראות את ציון בנוייה בנין עדי עד!

אליהו מונק, מזכיר

ג'ירולדין רוברטס, רושמת

יהושע מינר, נשיא

נתנאל פוגל, גזכר

כבוד ותהילה

לד"ר אבא הלל סילבר

ממחוללי פלא „לייק סוקסס" וראש מנהיגיה של התנועה הציונית
ליובלו השבעים

השכונה הציונית, מס 30

ניו-יורק

מאכס שולמאן, נשיא

אברהם גערש, גזכר

ברכת ההסתדרות הציונית של דיטרויט, מישיגן

לד"ר אבא הלל סילבר

שאצל מרוחו הכביר על התנועה הציונית באמריקה וחרת שמו באותיות של זהב
על דפי ההיסטוריה היהודית

ליובלו השבעים

השופט א. ג. קאופמן, נשיא

בְּצֵרוֹן

נוסד עלידו חיים משרנובויץ (רב צעיר) ז"ל

חוברת ה' (237)

אייר, תשכ"ג

שנת כ"ד (כרך מ"ח)

אנו מכבים את מותו של נשיא ישראל

יצחק בן-צבי ז"ל

איש האשכולות והאדם היקר, שחיוו היו קודש לגאולת עמו, ארצו, לשונו ותרבותו ותרם תרומה רבת-ערך לחקר קדמוניות ארץ ישראל ושבטי ישראל. תנצב"ה!

(ראה ציונים עליו במדור „מחודש לחודש“ ליצחק עברי בחוברת זו; הערכה מפורטת על חייו, אישיותו ופעלו תבוא בחוברת הבאה).

המערכת

לעתידה של התנועה הציונית

לד"ר אבא הלל טילבר — ליובנו

מאת ד"ר מאַכס נוסבוים

א.

התנועה הציונית הותקפה בשנים האחרונות משני אגפים שונים ומנוגדים: המחנה המתבולל בארצות-הברית מחד; ומבעלי התריסין במדינת ישראל — וראש הממשלה בפרט — מאידך. אשר למועצה האמריקנית למען היהדות וגרוריה, אין צורך עתה לטחון קמחא טחינא. ולא כל שכן להתעצם עמהם. לא כן ההתקפה החריפה של ראש ממשלת ישראל על התנועה הציונית; עליה אי-אפשר לעבור בשתיקה. באסיפת הוועד המרכזי של מפא"י בראשית יוני 1960, הודיע מר בן גוריון שהיהודים בעולם כולו מודים בכך, שמדינת ישראל משמשת מקלט לאחים נרדפים, ובעניין זה אין הפרש בין הציונים ולא-ציונים. לאחר מכן שאל: „האם תטפל התנועה הציונית באמריקה באירגון עלייה, שהוא צורך חיוני למדינת יש-

ראל, או בחינוך עברי, שהיהודים בכל מקום שהם נזקקים לו ביותר?" בהחליטו כנראה שהתנועה הציונית לא תשלח את ידה לא בזה ולא בזה, הוא מגיע לידי מסקנה, שהתנועה הציונית "יוצרת פער בין הדור הצעיר בישראל והעם היהודי — שהרי כיצד נסביר לו שקיימים שני מיני יהודים, ציונים וסתם יהודים?" אלה הם משפטיו המפורסמים של מר בן-גוריון על עתיד הציונות שמלפני שנתים ושחזר עליהם כמה פעמים אשתקד.

נדמה לי, שהגיונו של ראש הממשלה בנוי על טעות יסודית אחת. על אף ההטפה הבלתי פוסקת, גילויי דעת, ואף הקיטרוגים — אין לצפות לעלייה המונית לישראל מן הקיבוץ היהודי באמריקה. יהודי ארצות הברית, והציונים בכלל, אינם חלים ומרגישים שהם נתונים בגלות. הקיבוץ היהודי באמריקה רואה את עצמו בן-בית בארץ הזאת ואת חבריו — אזרחים ממדריגה ראשונה המכלכלים את חייהם בדרך נורמאלי במסגרת ההוויה האמריקאית. כל מה שיקדימו כמה ממנהיגי ישראל להכיר בעובדה ריאליסטית זו טוב יהיה הדבר להם ויפה לנו. אם בא אדם ומודד את הציונות בארצות-הברית במידה העלייה בלבד הוא מעיד על עצמו שלא רק חסר לו חוש למציאות, אלא שנחן במנה יתרה של תמימות. אף-על-פי-כן יש בתנועה הציונית בעולם החפשי משום הכרח היסטורי לא רק לתפוצה, אלא בעיקר למדינת ישראל עצמה.

אין ראש הממשלה כנראה עומד על כך, שכל שאיפה היסטורית גדולה צריכה למחנה אנשים מסורים שיוציאו את החזון מן הכח אל הפועל. אמנם, יהדות אמריקה, רובה ככולה, אוהדת לישראל והוגה לה חיבה, אולם הדרך רחוקה בין אהדה להתקשרות. יהדות אמריקה, על אף כל חיבתה לישראל, איננה מתקשרת לישראל. התנועה ציונית היא הסתדרות שעומדת לרשות ישראל. יש הבדל גדול בין הסתדרויות שקמו לשם מטרה מסויימת ושהוסיפו מפעל על מפעליהם הרבים האחרים, ותנועה שכל מעייניה נתונים ליחוד קיומו של עם ישראל ולמר-כזיוותה של מדינת ישראל. ההפרש הפסיכולוגי נתגלה באופן ברור מדי פעם בפעם, וביחוד בתקופת המשבר של מבצע סיני, כאשר כמה מידידיה כביכול גילו יחס שלילי לצעדה של ישראל, בשעה שהציונים — והם בלבד — עמדו עמידה איתנה והוכיחו שהם בעלי-בריתה הנאמנים. המדינה הצעירה תיזקק גם להבא לתנועה ציונית חזקה ורבת-השפעה, כי ישראל היא שאיפה היסטורית רוממה שצריכה לא לידידים בלבד, אלא גם לבעלי-ברית, ולא לאהדה, כי אם להתקשרות. התנועה הציונית היא ההסתדרות היחידה שיכולה למלא דרישה זו. אפילו כמה ממנהיגי ישראל סופם שיבואו לידי מסקנה שהתנועה הציונית איננה "פער", כי אם גשר ממשי בין המדינה לבין העם היהודי בתפוצות.

ב.

בהבהירנו את השקפתנו, אין להתעלם מן הבחינה הישראלית של הבעייה. התנועה הציונית מצדיקה את קיומה אך ורק כשהיא מוסיפה ראשית כל לשרת את ישראל במסגרת צרכיה; ושנית, כשהיא שוקדת על איחודן של קהילות ישראל הנפוצות כשלנגד עיניה יחוד קיומו של עמנו על-ידי תכנית של חינוך יהודי נרחב

ותרבות עברית מעמיקה. כפי שידוע יפה לקוראי ה"בצרון", התקיים בקונגרס הציוני האחרון ויכוח רב-צדדי בין מנהיגי מדינת ישראל לבין נציגי התפוצות בענייני העלייה, וזאת הפעם הראשונה שצירי אמריקה עמדו כדבעי על הצורך הדחוף של המדינה בעלייה מארצות החופש.

שלושה הם הנימוקים לעלייה מארצות המערב. ראשית כל, בעיית הביטחון. ברור, שמדינה בת שני מיליונים לא תוכל סוף סוף להתקיים לאורך ימים מוקפת אויב המונה עשרות מיליונים, שצבאותיו מאומנים על-ידי מחנות מפקדים סוביטיים ויועצים טכניים גרמניים, כשמירוץ הזיון של מצרים הולך וגובר — אין לתמוה לדאגת המחר של ישראל. ומכיוון שאינם קיימים לעת עתה, מלבד מ"כיסים" צרים בצפון אפריקה ויתכן במזרח אירופה, מקורות לעלייה נרחבת, ארצות מערב אירופה הן היחידות שאפשר לה למדינת ישראל לצפות מהן ל"תג-בורת".

הנימוק השני לעליית-חירום מן המערב הוא אפריקה. ישראל שיגרה מאות מבחירי מומחיה במקצועות מדע וטכניקה כיועצים למדינות הצעירות באפריקה. הדרישות היו מרובות גם קודם, אולם הן הלכו ונתגברו בזמן האחרון עד שכמה מן המפעלים בארץ מנוהלים על-ידי חבר עובדים מצומצם ביותר. סיוע זה של ישראל לארצות הנחשלות באפריקה הן מחשיבות ראשונה, שאלת חיים היא. זו היא הדרך היחידה לקיים את הקשר הציוני עם הארצות המתעוררות לחיים חדשים. כשלונה של ישראל לספק דרישותיהן של מדינות אלה, פירושו הפקרת כל יבשת אפריקה לנאצר. ואף זאת, אם לא יעלו מומחים במקצועות הכלכלה, החקלאות, מדע, בריאות וחינוך מן המערב כדי למלא את מקומם של בעלי המקצוע שישראל שוגרת לסייע לארצות אפריקה, לא תבוא על פתרונה.

ועוד, אנחנו הציונים הכרזנו במשך השנים, שישראל איננה סתם ארץ זעירה על שפת ים התיכון, כי אם מדינה עברית המגשמת את תקוותי ושאפותי של כל העם היהודי ושתמלא בעתיד את התפקיד הרחני של ציון וירושלים שבימי קדם. אולם לעת עתה הצי מתושבי ישראל הוא מארצות המזרח. הבעייה כאן איננה של צבע, כי אם של תרבות. הצי מן האוכלוסיה צריך לכל הפחות לימי דור אחד כדי להסתגל לאורח חיים "מערבי". אם לא תבוא עלייה של צעירים מן המערב במספר רב יותר, איך תוכל ישראל למנוע תהליך של ליבנטיות, שאנו בתנועה הציונית חוששים לה? עלינו לכן למצוא דרך של אירגון מבפנים ולהעמיד מקרב הציבור היהודי באמריקה, ומארצות מערב אחרות, חלק ממיטב כוחות האדם שלנו לשירות בישראל, כדי שתשאר מדינה מערבית במהותה בימים יבוא.

אם נראה את הדברים מבחינה זו, עלינו להקדיש לעלייה — לא בהוראתה האירופית הישנה, אלא זו ההולמת את תנאי-אמריקה, עלייה נבחרת — את תשומת-לבנו המלאה. פירושה של עלייה לפי התנאים כאן, היא עליית יהודים מן המעמד הבינוני, שבו מתגלה התעניינות לכך, וכן גם שיגורם של מומחים במקצועות כלכלה וטכנולוגיה שונים בישראל. המפעל הזה יבוא כתוספת לתכנית משלוח תלמידים לבתי ספר תיכוניים בישראל ולאוניברסיטה העברית — תכנית

שהגנו מבצעים אותה מכבר ושיש להרחיבה בהרבה. הגיע הזמן שהתנועה הציונית תהא נאה מקיימת כשם שהיא נאה דורשת ושתטפח צורה זו של עלייה מהמערב, כשהיא נזקקת קודם כל לשלושה הסוגים שהזכרנו: המעמד הבינוני, המומחה והתלמיד. ואפילו אם גם תכנית כזאת לא תביא לידי עלייה המונית, הרי יש בה משום מעשה קונסטרוקטיבי ותשרת את הצרכים היסודיים של המדינה. ויש להניח הנחה ללא ערעורים, ששום הסתדרות אחרת, פה או מעבר לים, לא תתהרהר אתנו בעניין זה. מפעל זה יהווה תרומה מיוחדת של התנועה הציונית ואתגר ממשי לקהילות יהודיות לא בארצות-הברית בלבד, כי אם בכל ארצות החופש. ודומה לה העבודה של הפצת הלשון העברית בין הנוער והעם בקנה-מידה רחב על-ידי צינורות ההשפעה הנרחבים של הראדיו והטלביזיה, וכן גם על-ידי פעולות בבית הספר וחינוך לבוגרים. ואף בתחום זה היתה עד עתה רק התחלה קלה, והתפקיד הוא קשה ביותר, ושום הסתדרות אחרת לא תצא חוצץ כנגדנו ולא תילחם בנו על הזכות להקדיש כל-כולה למשימה זו של הפצת העברית בקהילות ישראל באמריקה.

ג.

ועוד: הוויכוח על עתידה של הציונות מיוסדת על בחינה מסולפת עד כדי לעורר תמהון של מהות התנועה הציונית ועל גישה בלתי ריאליה לבעיות חייה של יהדות אמריקה.

הציונות היא השקפת-חיים המאמינה ביחודו של העם היהודי. פירוש הדבר, שהיהודים, אפילו כשהם פזורים בכל ארצות תבל ונחשבים בצדק לאזרחים נאמנים של מקומות מושבותיהם, הגם אף-על-פי-כן קשורים קשר בל-ינתק על-ידי חוטים היסטוריים, דתיים ותרבותיים, שעושים אותם עם אחד. כדי להבטיח את קיומו ואיחודו של העם היהודי הזה, היה צורך בקימומה של מדינה יהודית כמכשיר לשם השגת המטרה הזאת. מדינת ישראל ממלאה כיום את התפקיד ההיסטורי שהוטל עליה בשמשה מקלט לפליטים, ארץ יעוד למתיישבים בה ומקור השראה לשוכנים בתוכה. ציונות היא יותר מעבודה בישראל או למען ציון. כשהיא לעצמה הרי עבודה זו אינה אלא ישראליות, אולם ציונות היא ישראליות ועם ישראל בתפוצות כאחד, פירוש הדבר, שאין אנו יכולים לתאר עתידן של עמנו ללא מרכזיותה הרוחנית של מדינת ישראל. לנו, הציונים, כל מפעל חדש בישראל וכל פעולה חדשה של קהילה יהודית בכל ארבע כנפות הארץ — שניהם הם גילוי לאותו רצון הקיום ולאותו ביטוי לכח היצירה הרוחני של עמנו. כל כמה שיקרה לנו מדינת ישראל — ואין ספק שהנה ההישג רב-התפארת ביותר בתולדותינו — יקר מכל הוא עם ישראל, שלמען המשך קיומנו נוסדה מדינת ישראל. הציונות היא מסד לחיי ישראל, הטפחות המקיימות אותם וגולת הכותרת המרבה תפארת ומשווה להם מעמד של כבוד וגדולה. לכך התכוון הרצל, מייסד האלמוות של התנועה, באמרו: "הציונות לא תסוף לעולם ועד".

ד"ר אבא הלל סילבר – יוצר החזית השנייה

***** מאת ד"ר עמנואל ניומן *****

הציונות היתה תנועה מהפכנית מראשיתה. כך חזו אותה הוגי המחשבה הציונית הקלאסיים – פינסקר, הרצל ונורדוי. מתפיסותיהם שלהם, הנועות והקיצוניות, שאבה התנועה הציונית את עוז המעוף, את הרוח הדינאמית ואת המסירות הקנאית, שבכוחם התגברה לבסוף על כל המעצורים והגידעה אל נצחונותיה מעוררי ההשתאות. רעיון עז-נפץ זה, על מלוא עוזו ועל כל המסקנות הנובעות ממנו, היה כלול ומרוכז בסיסמה: "מדינת היהודים".

אופייה זה של הציונות, אופי מהפכני בעיקרו, הנראה עכשיו, לאור הפרספקטיבה ההיסטורית, בכל הבהירות, לא בכל עת נתפס לעומקו על ידי כל הציונים כולם, לרבות אלה שתרמו תרומה הראוייה להיזכר להתקדמותה של התנועה.

המגמה המוליכה לקראת פשרנות נתפרשה, לעתים קרובות, על דרך הראציזם ונאציזם והעידון, כמידה טובה, וכך היתה "מדינת היהודים", משך שנים רבות, בגדר דבר האסור – ולא מטעמים תועלתניים בלבד. אולם הדחף הראשוני – לא פג כוחו. מזמן לזמן היה מתפרץ שוב ושוב בעוצמה של לפה רותחת, השוטפת וסוחפת את אנשי השורה ומוזעזעת את מערכות התנועה כולה.

עם גאות כל גל וגל של הציונות הלוחמת, הופיעו על הבימה של תנועתנו אישים דגולים, אנשי סגולה שנוצרו למנהיגות – אנשי חזון ואנשי מתח גבוה, ברוכי השראה וחדורי רוח מרדנית, שבזו להליכה במסלול השיגרתי ובדרכי-עקיפין.

לא זו השעה בשביל מתן הערכה מלאה וכוללת לאבא הלל סילבר, לקריירה המדינית שלו, לקרבות שניהל, לאסטרטגיה שלו ולתכססיו. אבל ניתן לומר, שאלמלא הוא היתה התנועה עלולה ועלולה לעלות על שרטונות רבי-סכנה ולאבד את שעת-הכושר ההיסטורית שבאה לידה.

ד"ר סילבר נקרא לדוכן המנהיגות בשנת 1943, באחד הרגעים הקודרים ביותר בתולדות התנועה. ממפרשיה ניטלה הרוח וכל-פולה מוקפת היתה מערך עצום של כוחות עוינים; חסרת-ישע מבחינה מדינית וכמעט בטולת-תקווה מבחינה נפשית.

בלונדון היה "הספר הלבן" לחוק ולמשפט. למעשה, עמד הישוב בארץ-ישראל בודד במערכה – נגד הערבים, נגד הבריטים, וכמעט נגד כל העולם. בשום מקום לא נראתה קרן-אורה; בשום מקום לא נמצא ההינף המדיני, שבעזרתו ניתן לשים קץ למצב הקפאון של תיקו מוחלט. אמריקה, המעצמה היחידה, שהיה

ביכולתה לשנות את המצב, התייחסה באדישות ולפעמים אף גילתה יחס עויין, בפועל. הממשלה בוואשינגטון פיתחה טכניקה מזוהה אך רבת-הצלחה: מזכירות המדינה תמכה תמיכה מלאה במשרד-המושבות הבריטי, בעוד אשר "הבית הלבן" היה מוציא הכרזות מרגיעות, הנוטפות מזר של רצון טוב אך ללא קורטוב של משמעות כלשהי. ארצות הברית נחשבו אז, גם במקרה הטוב ביותר, לא פגורם בלתי תלוי כי אם ככוח-מסייע אפשרי, העלול לחזק את ידיהם של האלמנטים הפרו-ציוניים בחיי הציבור האנגלי.

יהודי אמריקה בעצמם, — ובכללם גם הציונים — איבדו אימונם בכוחם הם ובכשרם להשפיע על מהלך המדיניות האמריקנית. אולם, עמדתה של אמריקה, ולא של בריטניה, היא שהכריעה לבסוף — כפי שלימדונו המאורעות לאחר מכן וכפי שחזה ד"ר סילבר מראש ואף הדגיש שוב ושוב בתוקף רב והולך. ד"ר סילבר קרא באזן ובעוז גובר לרכז את כל המאמצים ולהפעיל את כל האמצעים שבידינו, כדי לחולל שינוי מוחלט במדיניות של הממשלה בוואשינגטון, עד שתעבור מן הנייטרליות הרשמית והשותפות בקנוניה החשאית עם ממשלת בריטניה, למדיניות של אהדה מוצהרת והתערבות פעילה לטובת פתרון פרו-ציוני של בעיית ארץ-ישראל.

קו זה של מחשבה ופעולה, שפיתח ד"ר סילבר בעקשנות אופיינית לו הביא לידי סכסוך ישיר עם כמה גורמים רבי-השפעה בחיים האמריקניים, בכללם: חברות הנפט, אגודות המיסיון, ליבראלים תועים ומוטעים, מזכירות המדינה ולבסוף — "הבית הלבן" בעצמו. קו זה הביאו גם כן לידי סכסוך נמרץ עם כמה מנהיגים יהודיים, שראו מתוך חרדה את ההתקפה החזיתית שהוא עורך על עמדת הממשלה האמריקנית. קרע זה הוליד מחלוקת מרה בתנועה הציונית באמריקה, וכך פרץ מאבק איתנים בין ד"ר סילבר ויריביו, מאבק שהיו לו הדים על פני העולם כולו. מאבק הכוחות באמריקה שיקף את ההתנגשות הבלתי-נמנעת בין התפיסות הישנות של מדיניות ובין התפיסות החדשות; בין היסודות השמרניים ובין הכוחות הקיצוניים ו"האקטיביסטיים" שבתנועה, גם בארץ וגם בתפוצות.

לאחר שפפו על ד"ר סילבר התפרטות מעמדת היו"ר של המועצה הציונית האמריקנית לשעת חירום, בסוף שנת 1944, בא מסע חינוכי-הסברתי נמרץ בכל רחבי המדינה, שהוצאתו היתה: החזרת ד"ר סילבר לתפקידו הקודם. החזרתו למנהיגות הוחשה עם הגילויים המדהימים על מידת הנכונות שהיתה קיימת אצל חוגים גבוהים ביותר בממשלה האמריקנית לבגוד בהבטחותיהם החגיגיות ולהקריב את העניין הציוני על מזבח המו"מ שלהם עם שליטי ערב.

לבסוף עלה בידו של ד"ר סילבר לשנות מן הקצה אל הקצה את פני הזירה המדינית, עד לבלתי הכירה. הוא היה משוכנע, יותר מתמיד, כי אין לצפות לכן, שבריטניה תשוב למדיניות פרו-ציונית בלי התערבותם של כוחות והשפעות מן החוץ. הוא ראה את אמריקה יוצאת לזירה הבינלאומית כמעצמה הגדולה והאדירה ביותר, שבריטניה תהא תלויה בתמיכתה יותר ויותר. כן הגיע לכלל הכרה שאין לפתור

את השאלה על-אתר גרידא, בארץ ישראל, על ידי מאמצי היישוב בלבד ללא עזרה מן החוץ. משני הטעמים האמורים היה דרוש לפתוח "חזית שנייה" באמריקה. הוא היה משוכנע גם כן, כי ארצות הברית לא תעמוד על דעתה בתוקף, נוכח הזתנגדות בריטית נמרצת. כל עוד לא תידחק הממשלה בוואשינגטון לפעולה פתוצאה מלחץ מכריע של דעת-הציבור האמריקני.

ד"ר סילבר סבר, כי חשוב ביותר לנקוט יוזמה ולא להרפות — על ידי הנחתת אילו מהלומות נועזות, הבאות בזו אחר זו והמפגינות בצורה דראמטית את חומרת הבעייה של ארץ-ישראל, מעלות אותה בין השאלות הראשונות העומדות על הפרק, ומושכות אליה את תשומת הלב של הציבור הרחב, כיהודי כלא-יהודי. הוא פעל כך, מהיותו משוכנע, לפי עצם אופיו האישי, שהקו הישר הוא הדרך הקצרה ביותר שבין שתי נקודות. הוא לא האמין בדרכי עקיפין. הוא עמד בתוקף על הנאמנות ללא סטייה לתוכנית הציונית המלאה: ארץ ישראל כמדינת היהודים. הוא הציע הצעה נועזה לבקש תמיכה במוסקבה. הצעתו פעלה כפצצה. הוא מי שהטביעו עליו קודם תו של "ריאקציונר" על שגייס עזרה מצד הרפובליקנים, גונה עכשיו מרות כ"מחוסר אחריות" על שביקש תמיכה של רוסיה הסובייטית. כל זה אירע שנתיים תמימות לפני שנציג ברה"מ, אנדריי גרומיקו, הפתיע את העולם בנאומו הפרו-ציוני בעצרת הכללית של האו"ם.

הוא לא התנגד עקורנית לחלוקה וראה בה פתרון של פשרה, שאולי יהא הכרח לקבלו, בסופו של דבר. אבל הוא התקומם בזעם נגד המישגה התכסיסי של גילוי נכונות להפשרה הסופית — הוא "המינימום שלנו שממנו אין לגרוע" — בטרם עת ולפני יריב כה אכזרי כארנסט בוויין, אשר לגביו היה ד"ר סילבר בטוח, שאין לכבוש את לבו במחוזות של פשרנות, או של פייסנות. "אם תציעו לו חלוקה", הזהיר ד"ר סילבר, "יתייחס אל הצעת-הפשרה שלכם כאל דרישתכם המאכסימאלית!" ואכן, התפתחות המאורעות לאחר-מכן הוכיחה את צדקת שיפוטו.

הוא היה בעד מרי מדיני ובעד התנגדות-כוח למדיניות הבריטית, ובקונגרס הציוני, בדצמבר 1946, תבע נמרצות לנקוט קו זה. בשל כך גונה כקיצוני בהשקפותיו וכממליץ על טירור. ושוב הוכיחה התפתחות המאורעות שלאחר-מכן את צידקת שיפוטו שלו.

כשהעביר ארנסט בוויין, לבסוף, את פתרון השאלה לידי האומות המאוחדות, קיבל עליו ד"ר סילבר את האחריות הרת-הגורל לגיוס כל הכוחות, היהודיים ושאינם-יהודיים, למען השגת הכרעה חיובית בזירת האו"ם. שוב הטיל עצמו לתוך המאבק בהתלהבות מחודשת. שוב טען בתוקף, כי המפתח להכרעה במצב זה נתון בידי וואשינגטון, ושוב יצא לגייס את דעת הציבור והשתמש בכל דרך של גישה והשפעה, כדי להתגבר על חוסר-המעש ועל היחס העויין, המוסווה רק במעט, שארב עדיין במוכירות-המדינה.

אולי עוד מוקדם לגלות את כל מה שאירע מאחורי הקלעים, עד לרגע האחרון ממש. אבל בשעה שיסופרו הדברים במלואם וכהווייתם יתגלה לעין כל,

כי במקום שאחרים היו מהססים, לא נסוג סילבר כמלוא נימה, במאנו להיכנע למחוזות של איומים באותם הימים הגורליים, שקדמו להכרזת העצמאות של מדינת ישראל.

בן-גוריון היה בתל אביב, בריחוק 6.000 מילין, בערך, מכאן. לא רק המרחק הגיאוגרפי הפריד בין השניים. אבל למרות חילוקי הדעות שנתגלעו ביניהם מזמן לזמן, הם היו מאוחדים אחדות עמוקה, ברוח ובמטרה. המדינאי הלוחם והמנהיג האקטיביסטי חיזקו הדדית זה מאמציו של זה. איתנותם, העזתם והחלטיותם המקובצות גברו במערכה. הוכרזה עצמאותה של מדינת ישראל, שהוכרה, עד מהרה, על ידי ארצות הברית וברית-המועצות. המאבק המדיני הוכתר בנצחון.

לעתידה של התנועה הציונית

(סוף מעמוד 14)

מכיוון שכך, אין גוף ציבורי אחר בחיים היהודיים שיוכל למלא את מקומה של ההסתדרות הציונית, כי אין אירגון אחר שיוכל להידמות לה. להשקפות-היסוד שלה, לעברה רבי-ההוד, להישגיה רבי התפארת, לאידיאליה הנעלים ולעתידיה רבי-החזון. אין כינוס כקונגרס הציוני העולמי, שציריו הם מכל קצווי ארץ וקצות תבל, ומחוק לקהילות ישראל מאחורי מסך הברזל — משמש הוא עצרת של העולם היהודי כולו. התעלמותה של תנועה כזו מן העולם היהודי פירושה אבידה ללא תמורה ואסון לאומי, כפי שקבע בצדק מר משה שרת במושב ועד הפועל הציוני האחרון בירושלים, כי החלל הריק לא היה מתמלא כי אם עליידי הילכי מחש-בה של מתבוללים וקטני אמנה שבשולי החיים היהודיים. זה לא כבר חתמנו על חוזה עם ממשלת ישראל בדבר שיתוף פעולה בשדה הפצת העברית בקהילות יהודיות, הקמת מפעלים בישראל, ועודד עלייה בארצות המערב — מעשים שבעצם טיבם הם עתידים להדק את הקשרים בין קיבוצי ישראל, בארץ ובתפוצות ולעשותם גוש עממי אחד, כשהמולדת העברית משמשת מפלט לגופו ומקלט לרוחו.

משימות חשובות הן אלה, המטרה נעלה והחזון כביר — אולם מסגרת חדשה והכרחית היא זאת שיש לתנועתנו לקיימה כיום כדי שתוכל לתרום את תרומתה בעתיד, כשם שתרמה בעבר, לבניינה של מדינת ישראל, לחרות עמנו ולגאולת האדם.

ד"ר אבא הלל סילבר – לדמותו של מנהיג בישראל

מאת ה. פ. מנסון

א.

אחדות מופלאה מציינת את עבודת חייו, שעדיין לא הגיעה לכלל סיכומה, של ד"ר אבא הלל סילבר. דרכו בתנועה הלאומית ובתחייה היהדות עלה בקו ישר לקראת מיפגש גורלי כאילו עם תפקידו ההיסטורי החותך. טיב התפקיד נקבע על ידי "ההגיון ההכרחי של השתלשלות המאורעות" (משפט המופיע תכופות בנאומיו הפומביים). משימתו ההיסטורית היתה להגשים את התכנית המהפכנית שהרצל התחיל בביצוע בשנת 1897 – להבטיח הכרה בינלאומית במדינה יהודית עצמאית.

רבאי אמריקאי, מנהיג מפורסם של היהדות הרפורמית, ספג ד"ר סילבר מסורת של יהדות אירופה המזרחית, רוחה ואורחות חיה העממיים והוא רוחש חיבה ויקר להמוני ישראל. מימי ילדותו הקדיש את עצמו ללא סטייה לעיקרוני הציונות המדינית של הרצל ואף נעשה בן-בית במערכות הפוליטיקה שבחברה הדימוקראטית. אישיות רבת-השפעה, מחוננת בכח תבונה נעלה ומבורכת בכשרון נואם מזהיר הכובש את לב ההמונים ומעוררים לפעולות – נועד ד"ר סילבר לתעודתו בחיים על-ידי ההשגחה עצמה.

אבא הלל נולד להוריו, הרב משה ודינה סילבר, ב-28 לינואר 1893 בעיירה הליטאית נוישטאט, על יד הגבול הפרוסי. בבית הוריו חונך על מיטב מסורת אבות ושאיפות התחייה העברית. רוח החן העברי והאצילות היהודית הושכן גם בבית שבנתה המשפחה בעולם החדש כשעקרה בשנת 1902 מליטא והיגרה לאמריקה. האב, שהקדים לבוא לארצות-הברית בשנת 1899, היה דור שלישי לרבנים. הוא לא עשה את רבנותו קרדום לחפור בו. בליטא התפרנס ממסחר סבון והקדיש את כל שעות הפנאי שלו לעיון וללימוד. בני-יורק הרביץ תורה בת"ת ואף נתן שעורי חינם לילדים מחוננים. בשנת 1924 התיישב עם אשתו בירושלים ועד יום מותו, בגיל של 87, ישב על התורה ועל העבודה. שם גם הוציא את פירושו על התורה בשני חלקים בשם "חישוקי כסף".

לבו של סילבר האב היה פתוח לעברית החדשה, לספרותה ולתרבותה. זרע העברית והציונות נקלט בלב סילבר הצעיר והיה לברכה. בשנת 1904, שנת מותו של המנהיג הציוני, ייסדו שני האחים סילבר את המועדון ד"ר הרצל-ציון. זו היתה האגודה הציונית דוברי עברית הראשונה באמריקה ומטרתה היתה לשמש משתלת אימונים והכשרה למנהיגי התנועה בעתיד. נשיאה הראשון היה מאכסוול (מרדכי) סילבר בן הי"ג, ולאחר שנתיים "ירש" את מקומו אבא

הלל. המועדון ערך ויכוחים והציג מחזות בעברית. כמה שנים לאחר מכן העלה אחד מן החבורה בזכרונותיו, ש"אבא (הלל) שיחק תמיד תפקיד הגבור הצעיר, כשעיניו מבריקות והחרב נטויה. הוא נוצר לתפקידו זה".

בין חברי האגודה היה ד"ר עמנואל ניומאן, נשיא ההסתדרות הציונית באמריקה לאחר מכן וחברו הקרוב ביותר של ד"ר סילבר במנהיגות התנועה; המחנך ישראל טשיפקין; ורועי הרוח של יהדות ארצות-הברית בארנט ר. בריקנר, אברהם פלדמן, בנימין פרידמאן ואישים אחרים שעתידיים היו לתרום את תרומתם לחיי ישראל כאן. על האגודה ועל חבריה במורד העיר של ניו-יורק כתב ד"ר ניומאן בשנת 1953 כדברים האלה: "נצטרפתי... במוצאי שבת אחד, כשחגגה האגודה את חג הבר-מצווה של נשיאה. נשיאה אז ומנהיגה הטבעי במשך כמה שנים לאחר מכן היה אבא הלל סילבר. הוא ניהל ביד תקיפה, אולם תמיד היה חוש ההומור שלו מסייע לו ליישר את ההידורים. הוא היה אהוב, נערץ וצייתו לו. דבריו בסופו של ויכוח ארוך היו דברי פוסק אחרון ונתקבלו ללא ערעור. עצם צליל קולו שיכנע".

בשנת 1911, כשסיים בבית-הספר הגבוה של טאוונסינד הריס, ששם היה אחד מן התלמידים הראשונים, עשה צעד שהיה בו משום איסור גמור לפי דעתם של כמה משכניו ושערור דאגה גם בלב כמה מחבריו הציוניים הצעירים. כאחיו מאכסוול (מרדכי) שנים אחדות לפני כן הוא החליט להיכנס אל בית-המדרש לרבנים הריפורמי בסינסינאטי — מרכז התנועה ליהדות המתוקנת באמריקה. לחרדים ביותר היה הדבר קרוב למעשה שמד. חברי האגודה שידעו על היחס האנטי-ציוני של היהדות הריפורמית אז, חששו שמא יגנוב "האויב" את לב המנהיג הצעיר. אולם סילבר היה בטוח שהוא, וכמה חברים אחרים שנצטרפו אליו, או שבאו בעקבותיו, יכבשו סוף סוף את מבצר היהדות הליבראלית וישלטו בו שלטון ללא-מצרים, מעניין הדבר — והוא אופייני ביותר — החלטת האחים קיבלה עידוד ותמיכה מצד אבי המשפחה.

ב.

בשנת 1915 סיים בהצלחה מרובה את שניהם, את בית-המדרש לרבנים ואת חוק לימודיו במכללה. כל שנות לימודיו לא הזניח את עסקנותו הציונית והיה מנהיגם ומדריכם של חבריו הסטודנטים בהילכות עבודה לאומית. כהונתו הראשונה היתה בוהילינג, בוירג'יניה המערבית, ולאחר שנתיים, בשנת 1917, והוא אז בן כ"ד, לוקח אחר כבוד לשרת באחד מבת-הכנסת המפוארים ביותר באמריקה — "תפארת ישראל" ("ההיכל") שבקליבלאנד. מאז היה ה"טמפל" מקדש רוחו ומשכן ליצירת חייו.

היו שהסתפקו אם אדם צעיר זה יוכל לכבוש את "המצודה" החשובה הזאת, אולם כבר בנאומו הראשון פיזר את כל ענני הספק. קהל נלהב הביע בתשואות את רגשותיו הגאים על מנהיגם הרוחני בעל הכשרונות המזהירים והסגוליים. לא שהדרך היתה מעתה סוגה בשושנים. ד"ר סילבר לא התכוון להחליק לשון ולהשביע רצון, כי אם לתבוע ולהוכיח. ציוניותו הנועזת, דעותיו המתקדמות

על שיתוף פעולה בין אומות העולם במבצר ההתבדלות של המערב התיכון, הגנתו על זכויותיהם של הפועלים המאורגנים, טרם היו הפועלים לכה חשוב בחברה האמריקאית, התקפותיו נגד האינטרסים הכלכליים והמדיניים האדירים ביותר באוהייאו ובארץ כולה — השקפותיו אלה וכדומה בהן היו לצנינים בעיני כמה מראשי העיר. אי-אפשר היה ללא התנגשות והתנגחויות, כמו כן לא איחרו הנצחון והצדקתו של הרבאי, העשוי ללא חת, לבוא, כי כבש את הלבבות והמוחות של בני עדתו. כבר בימים הראשונים לכהונתו נתברר שנאמן הוא ד"ר סילבר לדעותיו ועקרונותיו ללא ויתור ופשרה ושמהם לא יזון.

בשנת מלחמת העולם הראשונה כיהן ד"ר סילבר כרב-צבאי עם צבאות הברית בצרפת וזכה לאות הצטיינות. בשובו התמסר לעבודתו כמנהיג ה"היכל" ולעסקנותו הלאומית הענפה. ה"היכל" הלך וגדל וכן גם נרחבו פעולותיו בשדה החסד והצדקה, החינוך והתרבות. כיום שייכות אליו כ-2400 משפחות. בנו ירמיהו עוזר על ידו, טבעת חמישית בשלשלת הרבנות והמנהיגות המשפחתית.

העול הכבד והעבודה רבת הפנים ב"היכל", אם כי סיפקו במידה רבה את רוחו, לא הירו את צמאנו לתורה ודעת. בשנת 1925 הוכתר בתואר דוקטור לדת מטעם בית המדרש לרבנים בסינסינטי. חיבורו שיצא לאחר שנתים בספר, דן על "מחשבי קיצין בישראל",¹ יודעי דבר הרימוהו על נס כתרומה חשובה לחקר הנושא. עצם בחירת הנושא מעיד על תכונת נפשו של המחבר. לכאורה אין דבר זר יותר לרוחו של אדם העוסק בהוויות עולם מתקדם מלהיזקק למסתורין של תקופה משיחית, אולם דווקא נושא זה כבש את לבו של החוקר הצעיר. סגולותיה של מחשבת המסתורין דיברו אל לבו, אף כי דחה לחלוטין פתרונים מיסטיים לבעיות האדם. בסגולות אלה השתמש בעבודתו ברבנות ובתנועה הציונית.

בבואנו להעריך כמו את מקומו של ד"ר סילבר בתנועה הציונית, יש לשים אל לב את אישיותו המיוחדת והמורכבת כאיש הרוח וכחוקר נאמן. הוא רואה את כהונתו בקהילת קליבלנד כתכלית-חיים נשגבה, ואם נשים לב לעובדה זו, יתבררו כמה דברים שמעוררים לכאורה תמיהה: למה טרח לבלות כמה ימים בכל שבוע ברכבות ובמטוסים, בין ניו-יורק וקליבלנד, או בין ואשינגטון וקליבלנד — במשך תקופה של שש שנים — כדי להימצא ביום השבת בקהילתו; כיצד מצא קורת-רוח בימי המשבר החמורים ביותר בחייו המדיניים להרביץ תורה לתלמידים בהיכלו; מדוע היה לוחש באזני ידידיו בזמן שהיה מוקף המוני מעריצים בניו-יורק שהוא מתגעגע לשלוות חדר עבודתו; ומדוע היה מתרפק על הימים שבהם יכול היה להתמסר למחקר יהודי — בימים שכתב את חיבורו על "מחשבי קיצין בישראל".

1) Messianic Speculations in Israel.

כשהננו רואים את ד"ר סילבר לאור דביקותו בערכים הרוחניים של עמנו, נבין ביתר שאת את אמונתו הכבירה בניצחון הרעיון הציוני על אף כל המכשולים, ואת הסגולה, שיש בה ממידת המסתורין, המצויה אף באמרותיו "הפוליטיות" ביותר — סגולה שיש ורואים אותה כסותרת לתכונת-היסוד שלו, אולם כל מי שקרוב אליו יכיר וידע שהיא משמשת ביטוי נאמן לעצם תכונת נפשו.

טרם נקרא ד"ר סילבר לעמוד בראש התנועה הציונית כתב שלושה ספרים אחרים. האחד מהם הוא "הדחף הדימוקראטי בתולדות ישראל"² שהופיע בשנת 1928. ביסוד הספר הונח הרעיון, שהיהדות היא בעצם אמונת העם, והיצירה היהודית עיקרה היא יצירת העם כולו. התפקיד הראשי שניתן לעם בתפיסתו ההיסטורית, קבע את גישתו לכל בחינות החיים היהודיים, אף התכנית הציונית בכלל, שלפי דעתו צריכה היא ליסוד עממי רחב. יחס-הגומלין בין העם והמנהיג, כשכל אחד מקבל השראה מן השני, והראשון הוא המכריע, עורר בו עניין כל הימים. אף ניתנה לו ההודמנות, ומעטים החכמים שזכו לכך, לתרגם את השקפותיו אל שפת החיים.

ד"ר סילבר ניחש את התמורות הכלכליות שיחולו באמריקה בשנות השלושים. בספרו "הדת בעולם משתנה"³ (1930) הוא ציין תכנית לסדר חברתי מיוסד על אדני צדק ועמד על מקומה של דת לוחמת כשהיא מתגשמת בחיים. חזון נבואי מפעם את הספר, במשך כמה ירחים היה בין הספרים רבי-המכר.

ב"משבר העולם וקיום יהודי"⁴ (1941), שהנהו קובץ מאמריו, נלחם החוקר מלחמת רוח במשטר הזדון של הנאצים שחגגה אז הצלחותיה הגדולות בשדה הקרב. יש בספר הזה מסימני העלייה של המנהיג המדיני ואמונה עזה בכושרו של העם היהודי להתגבר על השואה ולחתור לקראת מילוי תפקידו ההיסטורי.

באותו זמן גדל שמו של ד"ר סילבר בעירו. דרשותיו עוררו עניין רב בין כל אזרחי קליבלאנד. הוא היה נביא בעירו. אף כאן גילה את עוז רוחו. עוד בשנת 1921 נתפרסם הוויכוח שקשר עם ניוטון ד. בייקר, מי שהיה שר המלחמה בזמנו של וילסון וראש עיר קליבלאנד. ד"ר סילבר צידד בזכות איגודי הפועלים לבית חרושת "סגור". ה"היכל" היה מקום ההולדת של רעיון ביטוח לאבטלה. בימי המשבר החמרי נלחם נגד אילי התעשייה ושיטות הניצול שלהם והטיף לאחריות ויחסי צדק ויושר חברתיים. בספרו INSIDE U. S. A. (1947) ציין ג'והן גונתר את ד"ר אבא הלל סילבר כ"אזרח הנכבד ביותר" של קליבלאנד.

ג.

אולם עבודת חייו הגדולה של ד"ר סילבר היתה עוד לפניו. בראשית שנות העשרים נתפרסם כבר בחוגים הציוניים כנואם מזהיר והוזמן באותו זמן לישא

2) The Democratic Impulse in Jewish History.

3) Religion in a Changing World.

4) World Crisis and Jewish Survival.

את מדברותיו בוועידה הציונית הבינלאומית שנתקיימה בלונדון. סילבר הצעיר נמצא בחברת אישים מפורסמים כלורד באלפור, לורד ססיל, ד"ר חיים וייצמן ומאכס נורדוי. בקרע שנתגלע בין ד"ר וייצמן ולואיס ד. בראנדייס, תמך סילבר בבראנדייס תמיכה נמרצת. הפרץ, שהיה בחלקו אידיאולוגי, הקיף את הפיקוח והניהול של הקרנות הפילאנטרופיות בארצות הברית למען מפעלים בארץ ישראל. כשנסתלקו בראנדייס והשופט מק מהנהלת הסתדרות ציוני אמריקה, נסתלק גם ד"ר סילבר וחזר אליה רק בסוף שנות העשרים.

בעלות הנאצים לשלטון בגרמניה, הגיב עליה ד"ר סילבר כדרכו תגובה נמרצת. הוא לא הסתפק בגינוי רדיפות הנאצים. יחד עם השופט סמיואל אונטרמיאר אירגן את הבויקוט האנטי-נאצי בארצות-הברית. כמה ממנהיגי היהדות כאן התנגדו לפעולות «אתגר» כאלה, שעלולות להחמיר את מצב יהודי גרמניה. בחושו החריף ניחש את מוראי הבאות, שלצערנו נתאמתו בצורה מבהילה כל כך.

עם חרפת בעיית הפליטים נתגלה יותר ויותר חשיבותה הדחופה של ארץ-ישראל. היה צורך בסכומי כסף אדירים למען עבודת הצלה ושיקום. ד"ר סילבר נשמע לצו השעה ובשנת 1938 עמד בראש המגבית הארץ-ישראלית המאוחדת, וכן גם שימש סגן-יושב-ראש של המגבית היהודית המאוחדת. יש לציין שבמי ניהולו של ד"ר סילבר הגיעו המגביות לשיא.

אולם בעצם המאמצים שעשה למען הצלחת המגביות, התעניין ד"ר סילבר בעיקר במדיניות הציונות. הוא הפך את המגבית הארץ-ישראל המאוחדת למכשיר חינוכי, שהכשיר את יהדות ארצות-הברית לתפקיד המדיני המכריע שהיה עליה למלא כעבור שנים מעטות. הוא נשאר נאמן לחזון הציוני לפי נוסח הרצל. בשנות מלחמת העולם השניה דומה היה שאין מטרה רחוקה מהגשמה כהקמתה של מדינה יהודית בארץ-ישראל. התקדמותו הנפלאה של הישוב ותרומתו החשובה למאמץ המלחמתי «זכה» לגמול מיוחד במינו — «לספר לבן» שאסר על הפליטים היהודים להיכנס לתוככי ציון. בזמן שערכו הנאצים הטבח ביהודים כשיטות «היעילות» ביותר, לא הניחה אנגליה מקום לספק שהיא אומרת להשתמט מהבטחתה לסייע בהקמת בית יהודי לאומי בארץ-ישראל. אף-על-פי-כן עדיין הוסיפה ההנהלה הציונית העולמית לתלות את תקוותה בשיתוף פעולה עם אנגליה. בתנאים כאלה נעלם הרעיון של מדינה יהודית עצמאית מעל אופק המציאות המדינית בעולם, בעוד שהרעיון גילם את תקוות ישראל לקיומו בעתיד. באותה שעה התקין הישוב את עצמו למאבק המכריע והתנועה הציונית עמדה לפני הזדמנות בלתי-חוזרת להעלות את פתרונו של הרעיון על סדר-היום הבינ-לאומי כמעשה צדק עולמי.

רק גיוסו של כח גדול וחדש שיתמוך במטרה הציונית עלול היה למנוע אסון מדיני, להדליק אמונה חדשה בלבבות ולאמצו לקראת הנסיונות הקשים בעתיד. אותו כח היה אחד ואין שני — ארצות-הברית של אמריקה. העובדה החותכת היתה, שמרכז המאבק למדינה יהודית נעתק לכתחילה לאט לאט, כמעט

באופן בלתי-נראה, ולאחר מכן במהירות לא-משוערת מראש, מלונדון לוואשינגטון. כדי לקדם את פני המגמה הזאת לקראת המטרה הנכספת ולהאיץ את התהליך ההיסטורי לשם זכייה בהסכמה בינלאומית למדינה יהודית — זה היה האתגר לדיפלומאטיה הציונית. היה צורך במנהיגות חדשה, זו שפניה כלפי אמריקה, אך מושגיה מושגים ציוניים קלאסיים. זה היה תפקידו הכביר של ד"ר אבא הלל סילבר.

ד"ר סילבר הבחין במגמה עוד לפני מלחמת העולם השנייה. חשובה ביותר לאור ההתרחשות לאחר מכן היא השיחה שהתנהלה בינו לבין ד"ר עמנואל ניומאן בקונגרס הציוני הכ"א שנתקיים בשנת 1939 בג'נבה בצל האימה של מלחמת עולם שעמדה להתלקח וצל הספר הלבן שפירסמה אנגליה זה לא כבר. ניומאן שידל את ד"ר סילבר שיעמוד בראש התנועה הציונית באמריקה. ד"ר סילבר נענה לו ואמר, שמלחמת עולם עומדת לפרוץ ושאחת התוצאות האפשרויות היא העתקת מרכז הפעולה המדינית לאמריקה, ואמנם שעה זו כשרה לכניסתו לזירה המדינית. ניומאן, שחזר לאמריקה מארץ-ישראל לאחר שבע שנות ישיבה בה, החליט להכשיר את הקרקע לכך.

בשנת 1940 נוסד הוועד האמריקאי הציוני לשעת חירום, שייצג את כל המפלגות הציוניות בארצות הברית. במשך שלוש השנים הבאות עמל ד"ר ניומאן ליצור יסוד לפעולה ציונית מדינית. על אף הקשיים, המפלגתיים והכספיים, הוא הצליח בהקמתו של ועד אמריקאי פלשתינאי, שמנה מאות חברים של שני בתי הקונגרס, חברי הממשלה, מושלי מדינות וכמה אישים רבי השפעה אחרים בחיי הציבור. לאחר מכן סייע ביצירתו של ועד ארצי מיוחד של אנשי כהונה נוצרים, המועצה הנוצרית לפלשתינה וטיפח פעולות אחרות בשדה יחסי ציבור. נתקשרו קשרים רשמיים בין התנועה הציונית ומחלקת המדינה בוואשינגטון. אולם ניומאן היה בין הראשונים לקרוא תגר על מיעוט המאמצים הציוניים נוכח הטבח באירופה, המעל בלונדון והשתיקה בוואשינגטון. הוא ביטא את קול מחאתו על-ידי התפטרותו. דרכי הדיפלומאטיה של "שתדלנות", של התייצבות "נדיבי עם" לפני מלאכים ושרים, פשטו את הרגל.

הקול החדש והגישה החדשה נתגלו בב' במאי, 1943, בוועידה הארצית של מגבית ארץ-ישראל בפילדלפיה. ד"ר סילבר גולל מצב עם ישראל בכל גילוייה האיומים. אחר כך התחיל בהתקפה. הוא התקיף לא רק את המדיניות הבריטית — נואמים ציונים אחרים מתחו עליה בקורת לעתים קרובות, — אלא שהעמיד בסימן שאלה גם את יחסו של נשיא ארצות-הברית, פריינקלין דילאנו רוזוולט עצמו («מצבו הטראגי של עם ישראל בעולם בימינו לא יפתר על-ידי ראשי ממשלות, או פקידים גבוהים; השולחים אלינו ברכות ראש השנה!»). לאחר מכן הוא קרא לתנועה הציונית להוציא לפועל תכנית של פעולה מדינית, והוא ניבא את אחריתה:

«מאמינים אנחנו, שההגיון ההכרחי של השתלשלות המאורעות יהפוך את פלשתינה למדינה יהודית. אפשר שהדבר ייעצר או ישתנה לזמן קצר או

ארוך, אולם תקומתו הלאומית של ישראל בארצו ההיסטורית בוא תבוא כשם שדבר ה' לעולם לא ישוב ריקם כי אם מילא את אשר אמר. «ההגיון ההכרחי של השתלשלות המאורעות! כשכל שערי העולם יהיו נעולים בפני עמנו, אז תפרוץ יד הגורל את פתחי הארץ. שעה זו מחישה ובאה».

ד.

מעשה היה ריכוז העבודה המדינית הפעילה בידי ד"ר סילבר התפתחות הכרחית ובלתי־נמנעת. ד"ר וייצמן הציע את הדבר בשנת 1942, בזמן ביקורו אז בארצות־הברית. הוא למד להוקיר את כשרונותיו של ד"ר סילבר במשך ביקורו של האחרון באותה שנה בלונדון פגועת־המלחמה. מאוגוסט 1943 ואילך אחוזות הביורגריה של ד"ר סילבר וההיסטוריה של תקומת מדינת ישראל ושלובות יחד ואין להפריד בין הדברים. כל סקירה על אותם הימים הגורלים מבליטה בצורה חותכת ביותר את השפעתו המכריעה מאז קיבל על עצמו את נשיאות המועצה של ציוני אמריקה לשעת חירום בעיצוב אופייה, קוויה המדיניים ותכניתה המדינית בשעתה החמורה ביותר.

קודם כל ראה צורך לעשות חשבון זהיר — וכפי שנתגלה לאחר מכן היה זה חשבון־צדק ומדוקדק — של מערכות הקרב הרבות: התעמולה הבריטית והערבית, ממשלת ארצות־הברית ונשיאה רבי־הכוח, שהודרכו על־ידי מחלקת־החוץ העויינת לרעיון הציוני; האינטרסים של אילי הנפט והמיעוט האנטי־ציוני שבתוך יהדות אמריקה, שזרע מבוכה מסביב. אמונתו שנוכל לכל הכוחות המתנגדים האלה לא נבעה מאומץ לב עיוור ומתעתע, אף כי היה עשוי ללא חת. קבעו את דרכי פעולתו צירוף ההגיון הברזל ועצבי הברזל שלו ומרוחו האציל על התנועה.

היו סימנים ברורים לדבר שהרוב הגדול של יהדות ארצות־הברית מוכן לתמוך בתכנית ציונית מליאה ושלמה. העידה על כך ההפגנה רבת רושם של האסיפה המכוננת של הוועידה היהודית האמריקנית בסוף הקיץ של שנת 1943. ההחלטה בזכות הקמת קהילה יהודית ניתקלה בהתנגדות נמרצת מצד מיעוט לא־ציוני וכמה מראשי הציונות כמעט וויתרו עליה בשם ה"אחדות" ובשכר תמיכתם של לא־הציוניים בעלייה בלתי־מוגבלת לארץ־ישראל. ההחלטה נתקבלה לאחר שד"ר סילבר קרא קריאה גדולה ועזת רגש לדחות כל פשרה בענין זה. «אם נוותר על תביעתנו הלאומית וההיסטורית על ארץ־ישראל — הזהיר — ונסמוך אך על מעשי חסד לפליטים, נצא בניקיון שיניים ונחטא לתקוות הדורות של עמנו».

ההחלטה על קהילייה יהודית נתקבלה ברוב של 502 כנגד 4. דעת הקהל של יהודי אמריקה נתלבנה ואושרה על־ידי נציגיה ומעשה היה צורך להפוך דעה זו לכח משפיע במדיניות האמריקאית. זו היתה חובתה של מועצת ציוני אמריקה לשעת חירום, שבמשך שנה אחת נעשתה למכשיר היעיל ביותר ביחסי ציבור יהדות אמריקה. ובאמת, בעיני שונאי ציון הכלות והרואות את פני הדברים

ודאי ראייה מוגזמת. — היתה זו במשך זמן מסויים הפעולה המוצלחת ביותר במינה באמריקה. בצורתה הסופית היתה המועצה יצירת כפיו של ד"ר סילבר — מכשיר יעיל ורגיש ביותר, חתום בחותם אישיותו, סיגנונו ורוחו.

המשרד בוואשינגטון נפתח מיד לאחר כך. עמד בראשו רבאי ליאון י. פויאר רב הכשרון, מנהיגה הרוחני של טולידו, אוהיאיו, ושהיה במשך כמה שנים חברו לכהונה ועבד שכם עמו ב"היכל" בקליבלאנד. המשרד ניהל פעולת הסברה עניפה בעיר הבירה בדבר בעיות ארץ-ישראל ורכשה ידידים בין חברי הקונגרס ובין חוגי ממשלה אחרים.

קורות ההחלטה הפלשתאית שהוצעה בשני בתי הקונגרס בתחילת שנת 1944 הוא לקח חותך בפעולה מדינית בדימוקראטיה האמריקאית. לפי ניסוחו של ד"ר סילבר היתה מטרת ההחלטה לשבור את שתיקתה הרשמית של ואשינגטון. "מחקרנו — אמר — גילה ללא שום ספק שמחשבת חברי הקונגרס היא לטובתנו". אולם ההחלטה לא הגיעה לידי הצבעה. הממשלה הביאה לידי דיחוייה על-ידי התערבותו של המשרד המלחמתי, שנימק את הדיחוי בטעמים צבאיים. הנשיא רוזוולט נענה לתרעומותיהם של חוגי ציבור רחבים וסמך את ידי ד"ר סילבר וד"ר סטיפן ויזו לפרסם גילוי דעת בשמו, ש"מעולם לא נתנה ממשלת ארצות-הברית את הסכמתה לספר הלבן של שנת 1939.... ואשר להכרעות בעתיד הנה צדק גמור ייעשה לאלה שמבקשים בית יהודי לאומי".

רק בקרב הימים נודע הדבר, שמיד לאחר פירסומו של גילוי-דעת זה, וכדומה לו, על-ידי נשיא ארצות-הברית, שלחה מחלקת המדינה הודעות מרגיעות לממשלות ערביות, שלא חל שום שינוי בתכניתה המדינית.

ד"ר סילבר לא הסתפק בגילוי הדעת של הנשיא. הוא סבר שאין לצאת בו חובת פעולה על-ידי הקונגרס, כי אם להפך, נימוק מכריע לקבלת ההחלטה בדבר ארץ-ישראל. אף האמין ד"ר סילבר שהערעורים "הצבאיים" כנגד ההחלטה יתבטלו אם לחץ הציבור יוגבר במידה ניכרת. המועצה לשעת חירום קראה לכן לאסיפת רבת עם במדיסון סקווייר גארדן — הראשונה בשורת הפגנות המוניות שהתקיימו בימי המשבר החמורים של המאבק.

ד"ר סילבר העביר אז את החזית הציונית-המדינית לשיקאגו, ששם התקיימו הוועידות הארציות של המפלגה הריפובליקאנית והדימוקראטית. לאחר מאמצים נמרצים של נציגי הציונות בוועידת הללו תמכו שתי המפלגות בהקמתה של קהיליה יהודית בארץ-ישראל.

יש נטייה מפורשת לראות את סעיפי-המצע של המפלגות הגדולות שלנו כהצהרות שאינן אלא תחבולות לגנוב את לב הבוחרים ואינן מחייבות באמת את המפלגה המנצחת. אם לדעה זו יסוד כלשהו, האשמה תלויה בחוגים המתקדמים ביותר של החברה האמריקנית. יחסם הם, קובע בסופו של דבר את כוונתן ורצינותן של הצהרות המפלגה. אם יראו במצע המפלגה השליטה התחייבות-אמת וידרשו את מילואה של ההבטחה, יגלו לתמהונם שיש ערך רב לעקרונות-מצע. כותב הטורים האלה נמנה בין אלה שהתעסקו בקביעתם של עקרונות-מצע לטובת

הציונות בשנת 1944 בשיקאגו ולטובת ישראל ב-1948 בפילדלפיה, והנני לגלות את אונם של המלעיגים, שלא קל היה להכניסם. ועוד, לא היה ספק בערכם במישור המדיני הגבוה ביותר לאחר מכן, וטעמו של דבר, שהתנועה הציונית ראתה אותם כקווי-יסוד מדיניים חשובים ומחייבים.

תבונתו של ד"ר סילבר בבקשו תמיכה משתי המפלגות הראשיות (דבר שהוא מובן מאליו היום, אולם בימי רוזוולט היה שנוי במחלוקת) התגלה, כאשר אולץ הנשיא לאשר את תמיכתו בסעיף הישראלי על התכנית הדמוקראטית. ההודעה החשובה שלו ששלח להסתדרות הציונית באמריקה באוקטובר, 1944, באה מיד אחרי ההצהרה האוהדת של המועמד הריפובליקאני לנשיא, המושל תומס א. דיואי. המלחמה, סטימסון, לסינאטור רוברט א. טאפט, שהיה שותף להצעת ההחלטה והוסכם לחדשה בקונגרס. הנשיא רוזוולט ושר החוץ סטימסון נתבקשו לפנות את הדרך לאישורה, אולם על אף הצהרת המפלגה הדימוקראטית, והודעתו של רוזוולט עצמו, התנגדה הממשלה לכל פעולה חיובית. בדצמבר 11, 1944, הופיע סטימסון אישית לפני ועד הסינאט לענייני חוץ וטען נגד ההחלטה בשם הממשלה. לחץ כזה מצד הענף האכסקוטיבי מנע את קבלתה והיא נדחתה על ידי רוב קטן.

מצב העניינים במסגרת הוועד לשעת חירום לא היה בו כדי לעודד את הרוחות. התגלו חילוקי דעות קיצוניים ביחס לממשלת ארצות-הברית. כמה ממנהיגי הציונות התנגדו לפעולה נמרצת שיש בה כדי להביא במבוכה את הנשיא רוזוולט, שזה עתה נבחר מחדש, ולעורר את מורת רוחו. ד"ר סילבר ראה הכרח להתפטר ממנהיגות המועצה.

הוויכוח הסוער בציונות אמריקה לאחר התפתחויות אלה היווה שלב חשוב בחינוך המדיני של התנועה ושל יהדות אמריקה. התומכים בסילבר חשו להגנת דעותיו. בניהולו של ד"ר ניומאן ואירגונם של עובדי המועצה לשעת חירום שהתפטרו כמחאה לסילוקו של ד"ר סילבר ממנהיגות, יצרו ועד איסטרטיגי של ציוני אמריקה והם התחילו בפעולה רבת-תנופה להשיב את ד"ר סילבר אל כנו. במשך שישה ירחים של ויכוחים בין "פעילי סילבר" ו"מתוני ויזו", נתלבנה שאלת-היסוד: "הנציגות" היעילה ביותר (למנהיגי ממשלה) בדימוקראטיה, היא על-ידי דעת-הקהל מאורגנת.... מנהיגים ציוניים שאינם יכולים להטות שכם בכל נפשם ומאודם למאמץ כזה, או שהם מעורבים ומסובכים ביותר בפוליטיקה מפלגתית עד שאינם יכולים להעריך את המצב ללא משוא-פנים ולנקוט בשיטת פעולה-ציונית עצמאית. — על מנהיגים כאלה לעזוב את המערכה. אין לנו דבר להפסיד, כי אם את אשליותינו. עלינו לקומם חיים חדשים בשביל עמנו!" — זהו תמצית אתגרו של סילבר באותם הימים.

הרוב הגדול של ציוני אמריקה היטו לו אוזן. אחרי מותו של הנשיא רוזוולט וגילוי חליפת המכתבים הסודית בינו ולבין אבן סעוד, הלכו הבקשות לחזירתו של סילבר למנהיגות מדינית וגברו. ביולי, 1945 נקרא שוב לעמוד בראש

המועצה לשעת חירום ומיד לאחר כך נבחר לנשיא ההסתדרות הציונית באמריקה.

ההחלטה הארץ-ישראלית באה לשוב לפני הקונגרס. ד"ר ניומאן הופיע בוואשינגטון כנציג הציונות. ההתנגדות של המחלקה המדינית תחת טרומאן לא היתה פחות עקשנית מאשר תחת רוזוולט. אולם הפעם לא חל קרע בחזית הציונית. לאחר ויכוח מקיף בסינאט נתקבלה ההחלטה ברוב גדול בדצמבר 19, 1945.

הלקח שהטיף לו ד"ר סילבר בפרק זמן מה היה לעינים במשך שלוש השנים הבאות. ראשי התנועה הבינו מעתה שאין להגיע למדינה יהודית על-ידי בקשות המיסודות על הומאניסם סתמי ושמצבה האיום של יהדות אירופה איננו כשלעצמו טעם מפתה שיחייב את מנהיגי המעצמות הגדולות לפעולה. היה לו צורך לענין הציוני בתמיכה של כוח מדיני, ונתגלה לה מיד לתנועה שאיננה משוללת כוח מיקוח. עמדו לה הישוב בארץ, שהלך הלוך והתחזק והתמיכה הגוברת של יהדות ארצות-הברית, הקהילה היהדות הגדולה ביותר בעולם. עתה היו לה אישורה המלא של הענף התחיקתי של ממשלת ארצות-הברית ותמיכתם של מיליוני אזרחים אמריקאים לא-יהודים. אי-אפשר היה מעתה לדחות את הענין הציוני או לעבור עליו בשתיקה והתנועה יכלה לפנות לענף האכסוקטיבי ביתר ביטחון ולהגיע לידי תוצאות רצויות יותר.

הסכסוכים של סילבר עם ממשלת רוזוולט הניעו כמה ממתנגדיו לייחס לפעולותיו כוונות מפלגתיות. לעתים הגיעו לכלל דעות כאלה בשל הסתבכותם הם בעסקי המפלגה הדימוקראטית. סילבר הוא ריפובליקאני ולכן הוא מעוניין להכשיל את הדימוקרטים — מה יכול היה להיות פשוט יותר מזה? ... התיידדותו עם סינאטור טאפט היתה „עדות נאמנה" שהיה ריאקציוני בתכלית.

מעולם לא ניסה ד"ר סילבר לענות על הלעז שהנהו ריאקציוני, בגלל התיידדותו עם הסינאטור טאפט מאהיאו. ד"ר סילבר אינו מסתכל בקנקן ואינו גורס הדבקה חותמות כ"ליבראלי", או "ריאקציוני". באוהיאו תמך בשניהם, בדימוקראטים ובריפובליקנים, לפי טיב המועמד, יתרונותיו וכשרונותיו. בענייני פנים, תמך ב"מערכה החדשה" במשך שתי תקופות כהונתו של רוזוולט. הוא התנגד לתור-כהונה שלישי והכריז על תמיכתו בוונדל וילקי (שכמה ליבראליים ראוהו כאחד מהם). השקפותיו המדיניות והחברתיות הן מעבר למפלגתיות ואינן סובלות את המסגרות המגמתיות של הדימוקראטים או הריפובליקאנים.

ד"ר סילבר תלה תקוות בטרומאן שיתייחס באהדה לענין הציוני. כבן מיסוריו, צריך היה טרומאן להיווכח הוכחה נאמנה שדעת הקהל האמריקאית תומכת ברעיון של הקמת מדינה יהודית, ולאחרי שיבוא לידי הכרה שכן הדבר, יתן את ידו לו. ואמנם קלע ד"ר סילבר אל המטרה, אם כי מוטל היה עליו התפקיד ההכרחי ליצור אותו לחץ ציבורי, שאם שיכנע את הנשיא, הרי גם הרגיו. אפשר שיחס כזה אינו יוצר קשרי ידידות אישיים, אולם מדיניות רצויה היא זאת, בסגנון פוליטיקה אמריקאית. במקרה זה סייעה לכינונה של מדינת ישראל.

מאידיך קיים את היחס של "כבדהו וחדשהו" לגבי ממשלת הפועלים באנגליה שעלתה לשלטון בתום המלחמה. הוא הזהיר את חבריו שיכבשו את רגשותיהם. יש מהם שגאה לבם ושמחתם עמדה לעבור על גדותיה, שהרי גילוי הדעת הרשמי של המפלגה ביחס לארץ-ישראל היה "מאכסימאלי" יותר מן התכנית של התנועה הציונית. האכזבה המרה לא איחרה לבוא. הממשלה החדשה החליטה להתמיד בפוליטיקה של הספר הלבן והמנצח עליה נתגלה כאויב נותר ונוקם — ארנסט בוויין.

בחודש אוגוסט, 1945, שלח הנשיא טרומאן את מכתבו המפורסם לראש הממשלה אטלי ובו ביקש שיעניקו מאה אלף סרטיפיקאטים ליהודים הדופקים על שערי ארץ-ישראל. הממשלה הבריטית ענתה בהצעה שכנגד לייסוד ועדת-חקירה אנגלית-אמריקנית שתחקור את מצב היהודים באירופה, וכן גם את המצב בארץ-ישראל. סילבר סירב לשתף-פעולה עם הוועדה, בציינו אותה, ובצדק, כתחבולה להשהות את העניין וכאמת-לה לאפס מעשה.

ועדת החקירה סיימה את הדין-וחשבון שלה בסוף אפריל, 1946. סילבר קשר מיד את קשריו בוואשינגטון והנשיא טרומאן, בפרסמו את הדו"ח, יצא בגילוי-דעת שבו הצביע על ההבדל החשוב בין ההמלצה החיובית, שמאה אלף יהודים מחוסרי בית יועברו מיד לארץ-ישראל, וההצעות למועד ארוך שהתנגדו לשאיפות הציוניות.

אולם שום מעשה לא נעשה ביחס למאת אלף הסרטיפיקאטים. במקום זה נתמנתה ועדה של חברי הממשלה האמריקנית והבריטית ב-11 ביוני, 1946. פרי הדיונים של הוועדה הזאת היה הדין-וחשבון של "מוריסון-גריידי", שבעיקרו היה רעיונו החביב של בוויין להפריד את ארץ-ישראל הפרדה פדראלית. פירושה של תכנית זו היה שימת קץ לרעיון מדינה יהודית עצמאית. סילבר קרא לגיוס מלא של יהדות אמריקה נגד התכנית ותחת לחץ של דעת קהל מתעברת והולכת גמר אומר הנשיא טרומאן לדחותה. קיצפו של בוויין נגד "יהודי ניו-יורק" ומנ-היגם, ד"ר סילבר, לא ידע גבול, והחרה-החזיק בו חלק נכבד של העתונות הברי-טית שביקשה להשמיצו, אך ללא הצלחה.

בינתיים רקמה הממשלה הבריטית במסתרים מזימה חדשה, בעוד שתות-חיה מכוונים אל לב הישוב, כאשר קראה לוועידת "שולחן עגול" של יהודים וערבים. הופצה ידיעה, כי הבריטים מוכנים לקבל הצעה בדבר חלוקת הארץ, אם הצעה כזאת תבוא מן הסוכנות היהודית. ועד הפועל של הסוכנות היהודית שנתכנס בפאריז, בחודש אוגוסט, 1946, נענה לקריאה, שהוא "מוכן לדיון בהצעה ליסוד מדינה יהודית בת-קיום באיזור הגוף". סילבר, שלא השתתף באסיפת פאריז, גינה את ההודעה כטעות תכסיסית חמורה, וטען: "אם נכון הוא הדבר, שאין ברצונה של ממשלת בריטניה הגדולה עתה להכיר בזכותנו המדינית אפילו בחלק של ארץ-ישראל, ושורת מעשיה של הממשלה אינה מניחה מקום להסתפק בכך, מה טעם להכריזו על התנגדות כרוז ושוב ולהודיע לפני עם ועדה על נכר-נותנו להקריב קרבנות, בזמן שעמידתנו דלה וריקה וקרבתנו נאצה?"

ד"ר סילבר דרש אישור מחדש של תכנית בילטמור, שביקשה את הקמתה של קהיליה יהודית בארץ-ישראל כולה, והוסיף: «כאשר ההצעות תבואנה מממשלות שנראה אותן כישרות ושתענינה לדרישותינו היסודיות ויספקו את שאיפותינו הלאומיות ורגשי הצדק שלנו, אני בטוח שהתנועה כולה תהיה מוכנת לעיין בהן עיון רציני... הצעות נכונות וצודקות, ודאי יבואו במוקדם או במאוחר אם לא יפול לבנו ולא יכבה חזונו». ד"ר סילבר התפטר מוועד הפועל של הסוכנות היהודית, כשהחלטתו אמיצה להגיש את דבר התנגדותו להצעה לפני הקונגרס הציוני העולמי.

הקונגרס הציוני הכ"ב הגורלי — הראשון מאז פרצה המלחמה בשנת 1939 — נפתח בבאזל, בתשעה בדצמבר, 1946. הוטל עליו להחליט אחת ההחלטות הנכבדות ביותר בתולדות ישראל בתקופה החדשה. הבעייה היסודית היתה ברורה למדי מבראשיתם של דברים: האם תמשיך התנועה הציונית במאמציה להשיג את מטרותיה על-ידי אנגליה, או שהקונגרס ינתק את הקשרים שהיו מקור מפח נפש וניבאו כישלון מדינית לתנועה בעתיד? סלע המחלוקת היה ועידת לונדון, שעמדה הממשלה הבריטית לכנס ביאנואר, 1947: האם תבוא אליה הסוכנות היהודית כדי להציע חלוקת הארץ כפתרון לשאלה, או שהקונגרס יאשר את תכנית בילטמור?

ד"ר חיים וייצמאן, נשיא הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית העולמית, תמך בכל לב בהצעת החלוקה וגילה את דעתו שעתידי כמנהיג התנועה תלוי בהסכמת הקונגרס להצעה. ד"ר סילבר היה ראש המדברים נגד קופפעולתו של ד"ר וייצמאן. בהודיעו, שזה היה תכסיס משובש מצד הציונים להציע חלוקה, הוא הביע את התנגדותו המוחלטת לכל הצעה שמעמידה את חלוקת הארץ כתכנית ציונית מכסימאלית בדיונים בינלאומיים על עתידה של ארץ-ישראל. סופה של תכנית כזאת שתצמצם עוד יותר את זכויות היהודים כשיגיעו הדברים לידי פתרון-פשרה. ביסוד ההשקפה הזאת היתה הצפייה ואמונת-אומן, שתוגש הצעת חלוקה מתקבלת על הדעת לציונים (כדי שבאמת באה זו בשנת 1947 על ידי הוועדה המיוחדת של האומות המאוחדות) אם רק יעמדו איתן על דעתם ומשמרתם. לאחר הצבעה סופית, תמכו רובם של הצירים, ממחנה השמאל הקיצוני עד הימין הקיצוני, בד"ר סילבר.

שאלה חשובה אחרת היתה תנועת המרי בארץ-ישראל. גם בשאלה זו היו חילוקי דעות חריפים. וייצמאן גינה התנגדות פיסית למשטר הבריטי בארץ-ישראל, וקבל על «הגבורה של אלימות מאבדת עצמה לדעת», של הנוער היהודי. סילבר, מאידך, העלה על נס את תנועת המרי כאחד הגורמים הראשיים ביצירת המדינה היהודית והבטיח לה את עזרתו.

זמן קצר אחרי הקונגרס, גילתה ממשלה בריטית מוקנטת בפגישותיה עם מנהיגים ציונים, את תכניתה היא, שקווה קיוותה שתהווה מעין פשרה בין הקו של הספר הלבן ונוסחת החלוקה של הסוכנות היהודית. הפתרון הבריטי צמח כמהדורה גרועה של תכנית הפדרציה מיסודם של מוריסון-גריידי. הגיונו של

„קו סילבר“, שנתקבל על ידי הקונגרס, נתגלה ביתר שאת, כשבויין, לאחר שנכשל במאמציו לכפות על ארץ-ישראל פתרון חד-צדדי, לא מצא פתח למוצא, אלא להכריז, שהממשלה תטיל את השאלה בארץ-ישראל בחיק האומות המאוחדות. כמה מן הציונים חרדו לקראת הצעד הבריטי הזה. כמה „משקיפים“ חזו, שהיהודים ינחלו כישלון חרוץ באומות המאוחדות. ואמנם, היה יסוד לחשש, כי מאזן הכוחות בראשיתם של דברים, לא היה לטובת המטרה הציונית.

כראש המחלקה האמריקנית של הסוכנות היהודית, שהוקמה זה עתה, הוטלה על ד"ר סילבר אחריות עצומה של הגשת „הצד“ היהודי לפני האו"ם, ניהולם של העניינים המדיניים הכרוכים בפעולה זו והתקנתו של החומר. הוא הוכיח שאיננו פחות מומחה באמנות המדיניות מאשר בתכסיסים של פעולה מדינית. הוא וחבריו ביקשו ואף הצליחו לזכות בהבנתם, ולבסוף — בתמיכתם של סיעות וגושים שונים בתכלית של אומות העולם.

שנתים לפני כן הודיע הודעה נועזת שהתנועה הציונית תבקש תמיכה לא רק באנגליה ובארצות-הברית, כי אם מאומות העולם כולן — רוסיה הסובייטית בכלל. רבים וכן שלמים ראו דעה כזאת כתמימה ביותר, נוכח איבתה המתאנפת, העיקבית והמתמידה של רוסיה לציונות. יש שהשתמשו בכינוי-גנאי חריפים יותר, בשעה שהכינוי „חכם-מדינה“ הלם אותו ביותר, כפי שנתגלה אחר כך, כשרוסיה, משום טעמים פרטיים משלה ללא ספק — תמכה בהקמתה של מדינה יהודית בוויכוח באומות המאוחדות.

מאחר שידע ידיעה ברורה, שתוצאות הדיונים באו"ם תלויות בעמדה שתנקוט בה ממשלת ארצות-הברית, גייס ד"ר סילבר שוב את יהדות אמריקה ואת התומכים הלא-יהודים של המטרה הציונית. עניין מדינת היהודית נעשה לשאלה בוערת ברחבי אמריקה.

ב-28 באפריל, 1947, פתחה עצרת האו"ם את מושבה הראשון בשאלת ארץ-ישראל. לאחר ויכוח ארוך, נשלחה הזמנה לסוכנות היהודית להגיש תעצומותיה לפני משפט העמים. נציג העם היהודי ישב בסוד העצרת יחד עם הנציגים הרשמיים של אומות העולם והשמיע את דרישות עמו להכרה לאומית ולזכותו לחדש את חייו המדיניים בארץ מולדתו ההיסטורית. זו היתה שעה גדולה בכוחה הדראמאטי הרב ובערכה ההיסטורי. נאמו המשכנע של ד"ר סילבר וכמו כן הופעותיו הבאות באו"ם, שיוו כבוד וגאון לעם ישראל בעולם כולו.

פעולתו המדינית של ד"ר סילבר היתה מכריעה בהישג זה של קבלת ההחלטה של האו"ם בדבר חלוקת ארץ-ישראל. במשך הימים האחרונים רבי המתוחות של מושב העצרת, לא היה שום ביטחון שאפשר להבטיח רוב של שני שלישים בעד ההחלטה. ההכרעה היתה תלויה בכך, אם אמריקה תשתמש בהשפעתה העצומה על העמים שבדרך כלל מצייתים לה, שיצביעו בעד תכנית החלוקה. כשהגיעו הדברים לידי הצבעה, אכל הספק את הלב. ברגע האחרון באה הפוגה בצורת חג יום ההודייה. במשך כ"ד השעות החמורות האלה עשו חברי המשלחת של הסוכנות היהודית מאמצים גדולים ביותר כדי למנוע תבוסה. ד"ר סילבר,

משה שרטוק (שרת), ד"ר ניומאן, וכל חברי ועד הפועל של הסוכנות היהודית, עבדו ללא הרף, כן גם לא נחו עובדי הסוכנות, כגון אבא אבן, אליהו אפשטיין (אילת), משה טוב ועוד רבים וכן טובים. מיד גוייס שיתופם של כמה מנהיגים וידידים יהודים אחרים. אותות תוצאות המאמץ המרוכז והמשותף הזה ניכרו כאשר משלחת ארצות-הברית עוררה אומות אחרות לצאת בעקבותיה ולתמוך בתכנית החלוקה. ב-29 בנובמבר, 1947, נתנה עצרת האו"ם על-ידי הצבעה של 13-33 אישור בינלאומי להקמתה של מדינה יהודית.

בתיאור נוגע עד הלב של אותו יום גדול, מספר ד"ר עמנואל ניומאן: „אחד אחד עזבנו את האולם ויצאנו אל המסדרון. כולנו היינו מלאי התרגשות. העפתי עין בד"ר סילבר וראיתי דבר שלא נודמן לי לראות אף פעם — הוא בוכה.“

בעוד שהאו"ם הצביע לטובת מדינה יהודית, יסודה היה עדיין ממנה והלאה. הבריטים חיבלו עתה כמה תחבולות לבטל את רצון האו"ם ולהפר את עצתה על-ידי פירוק נשק היהודים וחימוש הערבים, הם קיוו שהמדינה היהודית לא תוכל להתגונן בפני התקפת הערבים, וסוף סוף ישובו הכוחות הבריטים וישלטו בארץ-ישראל. כדי לבצע את התכנית הזאת, ביקשה הממשלה הבריטית להבטיח שמועצת הביטחון של האו"ם לא תעשה דבר כדי לעצור בעד התקפות הערבים, או להוציא לפועל את ההחלטה על חלוקת הארץ. אולם הבריטים הסיוחו את דעתם משני גורמים חיוניים. הם לא העריכו כראוי את החלטתו של הישוב לעמוד איתן גם בפני כוחות כבירים ממנו פי כמה, וכן גם האמינו, שבעזרת ידידיהם במחלקת המדינה של ארצות-הברית יצליחו לזכות בתמיכתה של אמריקה.

במשך זמן מסויים האירה להם ההצלחה פנים. במארץ 19, 1948, חל שינוי מדהים בקו המדיני של ארצות-הברית. הממשלה האמריקנית הפכה בזכותו של פיקוח בינלאומי והקמתו של משטר נאמנות במקום חלוקת הארץ. באותו זמן התמכר ד"ר סילבר כמעט כולו לפעולות המועצה הזמנית לשעת חירום, שנתנו ביטוי אדיר להתמרמרות הציבור על נסיגתה של הממשלה. ב-4 באפריל, 1948 צעדו חמישים אלף, בערך, של חילים יהודים לשעבר לאורך השדירה החמישית כדי למחות נגד בגידת מחלקת המדינה, בעוד שרבע מיליון מפגינים גינו את הפוליטיקה ההפכפכה של השלטון באסיפת רבת-עם באולם בכר „מדיסון“ („מדיסון סקוור“).

סילבר וחבריו קשרו מלחמה נגד תכנית משטר הנאמנות של ארצות-הברית באו"ם. הוא סתר במועצת הביטחון ובעצרת האו"ם את הנימוקים שהשתמשו בהם נציגי אמריקה כדי להצדיק את הצעתה סתירה ניצחת.

נציג הסוכנות היהודית הצליחו להכשיל כל מאמץ של צירי אנגליה ואמריקה לבטל את החלטת החלוקה, כאשר התקרב מועד ההכרזה של מדינה יהודית במאי 15, ניסתה מחלקת המדינה לחבל עוד תחבולה אחת כדי למנוע את ההכרזה. היא ביקשה לשדל את הסוכנות היהודית שתשתתף בוועדת „שולחן עגול“ והציעה פיקוח בינלאומי זמני.

נציגי מחלקת המדינה רמזו שהנשיא תומך בהצעה. הם ליוו אותה באיומים שדחיית ההצעה תביא בעקבותיה סבל אי־קץ. כמה מן המנהיגים היהודים — ובתוכם גם אישים שעתידיים היו להימנות בין ראשי ממשלת ישראל והתנועה העולמית — נפלו בפח התחבולה והיו מוכנים לקבל את תכניתה של מחלקת המדינה. הם חששו שבאופן אחר צפוי הישוב להשמדה פיסית. אולם סילבר עמד על דעתו, שהכוונה העיקרית של ההצעה היא לדחות עד אי־קץ את יסודה של מדינה יהודית. הוא האמין שהחלטתו של דוד־בן־גוריון לקיים את דבר ההכרזה היא נאמנה, ולא עוד, אלא שרק בידי יהודי ארץ־ישראל ההחלטה הסופית, מכיוון שעליהם לחתום עליה בדמם. אולם ידוע ידע סילבר שפעולתה של המחלקה האמריקנית של הסוכנות היהודית יכולה לחזק את ידיו של בן־גוריון, או להחלישן. פעולה זו היתה לכן מן המכריעות ביותר. ואמנם, לאחר הצבעה עלה בידי ד"ר סילבר להודיע לבן־גוריון שהמחלקה האמריקנית דחתה את ההצעה של ממשלת אמריקה.

במאי 14, 1948, הוכרו על הקמתה של מדינת ישראל ונשיא ארצות הברית הכיר בה הכרה דה־פאקטו, בזמן שצירי אמריקה באו"ם עדיין השתדלו למנוע את יסודה של המדינה.

ובאותו יום אמר אבא הלל סילבר באחד מנאומיו האחרונים באו"ם: «בשעה עשר של בוקר זה הוכרו על מדינה יהודית בארץ־ישראל... כך נתקיים חלום הדורות של עם ישראל לכוון את חייו מחדש כעם חופשי ועצמאי במולדת העתיקה».

ד"ר סילבר סיים בכך את עבודת־חייו הגדולה ביותר. לא עבר זמן רב ומנהיגי ממשלת ישראל התדשה גילו את הוקרתם לד"ר סילבר בדרך «מקורית». יש הרבה מן האירוניה בדבר — ולתנועה הציונית באמריקה אות ומופת טראגי — שמיד לאחר שהשיג את נצחוננו, אולץ להתפטר ממנהיגות התנועה. הסיכסוך נסב כביכול על דרך ניהול מגבית הכספים באמריקה למען ישראל. אולם דבר ידוע הוא כיום, שאין זה אלא תירוץ בלבד, והעיקר כאן היה היחס השלילי של מנהיגי ישראל לתנועה הציונית לאחר הקמת המדינה. ההשקפה הציונית של סילבר — שהיא כוללת ומקיפה בתפיסתה את יעוד ההיסטורי של עם ישראל — אי־אפשר היה לה לדור בכפיפה אחת עם שלילתו של בן־גוריון של כל פעולה ציונית אשר אין מדינת ישראל מרכז לה.

כדי שלא להזיק למגבית היהודית המאוחדת, שקיומה של ישראל תלוי בה, נתן ד"ר סילבר אל לבו להתפטר כיושב־ראש המחלקה האמריקנית של הסוכנות היהודית. עדיין מנסרות בחלל עולמנו השאלות שהיוו יסוד לאותו סיכסוך. ראשי הציונות, שמלאו את מקומו לאחר 1949, הם שהודו בצידקת עמדתו על ד"ר סילבר כשניתקלו בהתקפתו האידיאולוגית המתמידה של בן־גוריון נגד התנועה. הסתלקותו של ד"ר סילבר ממנהיגות ציונית פעילה, לא השפיעה על זיקתו העמוקה לגידולה של ישראל והתפתחותה. תיווכו בוואשינגטון בשעות קשות לישראל בשנים האחרונות, שלעתים קרובות לא הגיעו לכלל פירסום, שירותו

החשוב כיושב-ראש של ועד הנאמנים של חברת אגרות המלווה למען ישראל, וביותר — ניתוחו העמוק של מאורעות מדיניים גדולים — הם שהעמידוהו במרכזם של דברים. להמוני ישראל באמריקה הוא משמש סמל חי לשעה הגדולה ביותר בחייהם.

ושוב מצא זמן לעיון ולעבודה ספרותית. ספרו „במה נשתנה היהדות“⁵ הופיע בשנת 1956. יש בו מציגה נפלאה של חקירה מדוקדקת יחד עם הדגשת יחודה של היהדות ואופייה השכלתני. אדוקי האכזיסטנציאליזם, או אלה שמבקשים „קפיצת הדרך“ לגאולה, לא ימצאו את מבוקשם בספר, אולם יש בו כל הסגולות של תרומה מובהקה לספרות ישראל.

„משה והתורה המקורית“⁶ (1961), היא חתירה נאמנה של חוקר לאמונה הצרופה של משה, בגילוייה שבתורה שבכתב.

דמותו הציבורית של ד"ר סילבר היא שונה מזו של האיש כמות שהוא. אישיותו המכניעה על הבמה, כוחו הרב בוויכוח ורוחו הלוחם, עירפלו את סגורותיו כאדם. קודם כל הוא מפתיע בפשטותו, גישתו הישרה, חתירתו המהירה אל שורש של דבר — סגולה שבדרך כלל מיוחסת לאמנים גדולים. יחסו לידידיו הוא חם ולבבי. החיים הם מקור עונג לו, ללא סייג ומחיצה.

אבא הלל סילבר, חכם המדינה היהודי אילף דור שלם ואימן אותו לשתף עצמו בעבודת התחייה של עם ישראל. הוא יצק את מתנות רוחו — את עצם נפשו — בנפש הדור, ומילא אותו און וגאון, אשרי הדור שזכה לו.

5) Where Judaism Differed.

6) Moses and the Original Torah.

תורגם ברשות הוצאת מקמילן: "In the Time of Harvest" (1963)

מדינת ישראל — מעשה צדק בינלאומי

(סוף מעמוד 45)

ראו בנו עם החוזר למולדת מגלות עגומה וממושכת. העולם תמך בשובו של עם ישראל לארץ אבותיו. מדינאי העולם עמדו בפני הבעייה הטראגית של חוסר קורת-גג יהודית לאומית והם היטו שכם לפתרונה. נתאשרה זכותו של העם היהודי לבנות מחדש את חייו הלאומיים במולדתו ההיסטורית. העם היהודי ניצל ברצון עז את ההזדמנות הנכספת וניגש להחייאת ארץ ישראל עתיקת-היומין בצורה שעוררה את הערצת העולם כולו. העם היהודי היפרה את השממה ותפרח כשושנה. יש לקוות, שמוסד בינלאומי גדול זה, בסקרו מלאכה מסורה ופוריה זו, ירצה בהמשכה, ירצה בקידום המפעל ובהגשמת תוחלת הדורות. יהיה זה מעשה שיפאר וירומם את קרנו של אירגון בינלאומי זה לצמיתות. יהיה זה מעשה עילאי של צדק בינלאומי.

מדינת ישראל – מעשה-צדק בינלאומי*

מאת ד"ר אבא סילבר הלל פילבר

אדוני היושב ראש וחברי הוועדה:

הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, שאותה יש לי הכבוד לייצג, מעריכה את הזכות שוועדה זו והאסיפה הכללית של האומות המאוחדות העניקו לה, להיות מיוצגת בדיוניהן ולחוות דעותיה על הדו"ח שהוגש ע"י ועדת-החקירה.

קראנו את הדו"ח מתוך התעניינות עמוקה ותשומת-לב רבה ואנו נכונים להעיר הערותינו ביחס אליו. נתרשמנו מאד מן העמל הרציני והקפדני שהשקיעו אחד-עשר חברי ועדת החקירה בתפקידם והמשתקף במיסמך המקיף ורבי-הרושם אשר לפנינו. טוב היה שוועדה נייטרלית בחנה מחדש את בעיית ארץ-ישראל, מתוך מאמץ להגיע לידי פיתרון, שיהיה מוצדק מבחינה מוסרית ובריא מבחינה מדינית. הרינו בהחלט שותפים לדעה שהובעה בדו"ח, כי "דעותיהם של חברי ועדה בין לאומית, המייצגים תרבויות ואסכולות-מחשבה שונות ושניגשו לבעייה מכיוונים שונים, עלולות להיות בעלות-ערך".

הסוכנות היהודית נענתה להזמנה שהוגשה לה מטעם ועדת-החקירה כדי להביא את עצמותיה בפניה, שמחנו להמציא לוועדה את כל האינפורמציה הרצויה, להשיב על כל שאלה ולגלות לה את דעותינו. ראינו לעצמנו חובה שאין מנוס מפניה לשתף פעולה במלוא המידה עם האומות המאוחדות, שבפניהן הועמדה בעייה בינלאומית חמורה זו ושנטלו על עצמן את האחריות לניסוח החלטה על עתיד הממשלה בארץ-ישראל.

בקשר לכך הננו רואים צורך להדגיש נסיבה שאליה מסב הדו"ח עצמו תשומת-לב מיוחדת, והוא – סירוב הוועד הערבי העליון לשתף-פעולה עם הוועדה. בשעת גביית העדויות בירושלים, פנה יו"ר ועדת החקירה בקריאה בראדיו וביקש שיתוף פעולתם המלא של כל הצדדים. ועדת-החקירה גם שלחה איגרת ישירה לוועד הערבי העליון, בה הביעה צער על ההחלטה שלא לשתף פעולה וחזרה על הזמנתה לשיתוף-פעולה מלא עם הוועדה. בתשובה לכך כתב מר ג'אמל חוסייני, סגן יו"ר הוועד הערבי העליון, כי הוועד אינו רואה כל סיבה לשנות את החלטתו הראשונה להימנע משיתוף פעולה.

קשה להבין בשל מה סירב הוועד הערבי העליון להגיש את תביעותיו לוועדת החקירה של האו"ם, והרי בדומה לו, נחלה גם הסוכנות אכזבות מחקירות רבות – שקדמו לזו האחרונה – בשאלת ארץ-ישראל. מדוע, איפוא, לאחר שפעמים רבות דחה את ההזמנה להשמיע את עצמותיו, מופיע הוועד הערבי

* נאמו ההיסטורי של ד"ר אבא סילבר בפני ועדת "אד הוק" של האומות המאוחדות,

2 באוקטובר, 1947.

העליון, עתה, כדי לבקש "צדק ויושר" מידי האומות המאוחדות, שבסמכותן זילזל, ואת כושר-יכולתן לקבוע את צורת השלטון בארץ-ישראל לעתיד שלל הדובר הערבי בתוקף, ביום ב'?

אותו דובר אף כיבד אותנו באימפרוביזציה היסטורית על מוצאו של העם היהודי ותולדות ארץ-ישראל. ייתכן שההיסטוריה אינה בבחינת מדע מדוייק, אך ודאי שאינה סיפור מ"אלף לילה ולילה". ישנן עובדות מסויימות שאינן מתבטלות מפני מחשבות שהרצון הוא אביהן. כך, למשל, הבדייה שיהודי מזרח אירופה אינם ממוצא ישראלי עתיק, כי אם צאצאי שבט הכוזרים ברוסיה, היא אמצאה חדישה באופן יחסי ונפוצה במיתולוגיה גזעית של ימינו אנו, שמגמותיהן המדיניות שקופות עד למאד. אפשר היה להניח שמכל העמים שבעולם יהיו ערביי ארץ-ישראל האחרונים אשר יאבו לעסוק במחקר יחוס-הגזעים.

כאשר שיחררו בעלי הברית ב-1917 את ארץ-ישראל יחד עם חלקים אחרים של הקיסרות העות'מנית לשעבר, היתה ארץ-ישראל מחוז בתוך גליל טורקי. אין באותו גליל שום אומה ערבית הנבדלת, או שאפשר להבדילה בסגולותיה התרבותיות, ומעולם לא היתה. הערבים שכבשו את ארץ-ישראל במאה השביעית לספירה המקובלת שלטו על אותה ארץ, שהיתה מיושבת אוכלוסיה מעורבת והיטרוגנית מאד, במשך 437 שנה — משנת 634 עד — 1071; 431 מתוך 3000 שנות היסטוריה רשומה של ארץ-ישראל נכבשה הארץ ע"י עמים בלתי-ערביים שונים, כגון סלג'וקים, קורדים, צלבנים, ממלוכים מצריים ולבסוף — טורקים עות'מניים. בשעה שהערבים כבשו את ארץ ישראל בשנת 634, כבר השלים היהודי כמעט 2000 שנות היסטוריה לאומית בארץ, תקופה שבה יצר תרבות אשר השפיעה בצורה מובהקת על כיוון האנושות, הקימה מקרבה את היהדות והנצרות, יצרה את התנ"ך, העמידה נביאים, קדושים ומנהיגים רוחניים, הנערצים לא רק ע"י היהדות אלא גם ע"י הנצרות והאיסלם. "באלף ומאתים השנים ומעלה שחלפו למן הכיבוש הערבי" — נאמר בדו"ח של הוועדה המלכותית מ-1937 — "נעדר, למעשה, מקומה של ארץ-ישראל בהיסטוריה. בכלכלה ובמדיניות שכנה ארץ-ישראל מחוץ לזרם הראשי של חיי העולם. בשטח המחשבה, המדע או הספרות לא תרמה מאומה לתרבות המודרנית".

עצם זיהותה של ארץ-ישראל כחטיבה בחברה האנושית הוא הישג ההיסטוריה היהודית. הארץ איבדה את אופייה הנבדל עם גלות היהודים ולא הוחזרה לתפקידה המיוחד אלא עם אישור המנדט הארצישראלי. המנדט הכיר בהיסטוריה זו בכוננו את ארץ ישראל במצב מיוחד לעומת העולם הערבי. "אני משוכנע", הצהיר הנשיא וילסון ב-3 במארס 1919, "שמגוי וגמור עם אומות הברית, בהסכמתם המלאה של ממשלתנו ועמנו, שבארץ-ישראל יונחו היסודות לקהליה יהודית".

בנאום שנשא בבית הלורדים ב-27 ביוני 1923, הצהיר לורד מילנר, שכינה את עצמו בשם "תומך איתן במדיניות פרו-ערבית", ש"לעולם אין להתייחס אל ארץ-ישראל כאל מדינה שמעמדה דומה למעמדן של שאר המדינות הערביות.

אי-אפשר להתעלם מכל ההיסטוריה והמסורת הקשורות בה, ועתידה של ארץ-ישראל לא יוכל להיקבע על סמך התרשמויותיו והרגשותיו של הרוב הערבי היושב בארץ כיום".

כשהכיר, איפוא, המנדט הארצי-ישראלי ב"קשר ההיסטורי בין עם ישראל לארץ-ישראל" לא קבע אלא עובדה שהכל הודו בה מדור לדור, ובהעניקו הכרה בינלאומית למפעל הקמתו מחדש של הבית הלאומי היהודי בארץ ההיא — דבר שהפילדמרשל סמאטס, חבר הקבינט המלחמתי, תיאר אותו כ"אחד המעשים הגדולים שבהיסטוריה" — חזר רק והדגיש את העובדה, שהעם היהודי לא ויתר מעולם על תקוות-תחייה לאומית בארץ-מולדת אבותיו, כי ליהודים אין ארץ-ישראל ארץ של מקומות קדושים בלבד, כמו לנוצרים ולמוסלמים, אלא בית-עמם הגולה, ארץ יעודם הלאומי אשר במשך מאות השנים הקודרות ביותר של רדיפות ונדודים נעשו עלידם מאמצים חוזרים ונשנים, לשוב אליה.

בקשר לתואנות הכלכליות הערביות שהושמעו כאן לפני כמה ימים, אין בחפצנו אלא להצביע על הדו"ח של ועדת החקירה מטעם האומות המאוחדות, שבדקה את כולן, ועל הפרקים הנוגעים בדבר מתוך הדו"ח של הוועדה המלכותית משנת 1937, כדי להוכיח כמה הן נטולות כל יסוד. הדינים וחשבונות הללו וכן התזכיר של ממשלת ארץ-ישראל שהוגש לוועדת החקירה — מיסמך שקשה להטיל בו דופי של משוא-פנים פרו-יהודי — הוכיחו בעליל, שערביי ארץ-ישראל הפיקו במישרין תועלת ניכרת מההתפתחות היהודית, בשטח הכלכלי, הכספי והחברתי.

וכעת עלינו לשים לב להבדל מעניין שדובר הערבים ניסה לקבוע בין הפעולות הטורוריסטיות של ערביי ארץ-ישראל בשנים 39—1936 — פעולות שמעולם לא גונו ולא נידחו ע"י דובר ערבי אחראי כלשהו — לבין מעשים מצערים של מספר קבוצות יהודיות פורשות בארץ ישראל כיום, מעשים שמוסדותיה הרשמיים של יהדות ארץ-ישראל גינו בכל לשון של גינוי.

"בהתקוממויותיהם השונות, נגד הבריטים בארץ-ישראל לחמו הערבים בדרך כלל פנים אל פנים כאבירים" — אמר הדובר הערבי.

כהדגמה לאבירות זו, הרשו-נא לי לצטט הצהרה מפי סיר ג'ון צ'נסלור, הנציב העליון בארץ-ישראל, על המהומות הערביות ב-1929: "ברגשות זוועה שמעתי על מעשי אכזריות שבוצעו ע"י חבורות רשעים צמאי-דם וחסרי רחמים, על רציחות פרועות שבוצעו נגד בנים חסרי-ישע של הישוב היהודי ללא הבדל גיל או מין, מלוות כבחברון פעולות של פראות אשר לא תתואר, על הצנת משקים ובתים בעיר ובכפר ועל ביזה וחורבן רכוש. פשעים אלו יביאו על ראשי עושיהם את מארתם וזעמם של כל אנשי התרבות בכל רחבי תבל". וביחס למאורעות 1936 מציין הדו"ח של הוועדה המלכותית: "היו התנפלויות דומות על אנשים ורכוש יהודים, מבוצעות באותה פראות אכזרית (כב-1929) ולא חסו על נשים וטף".

בטרם נעיר הערותינו על הדו"ח גופא, היורשה לנו להגיב על ההצהרה שנמסרה בראשית דיוניכם ע"י מר ארתור קריץ-גיזנס בשם ממשלת הוד מלכותו? היתה זו ממשלת הממלכה המאוחדת אשר ביקשה להעמיד את בעיית ארץ-ישראל על סדר יומה של האסיפה הכללית. היתה זו ממשלת ה. מ. אשר ביקשה מאת האסיפה המלצות על השלטון העתידי בארץ-ישראל, לפי הסעיף העשירי במגילת האומות המאוחדות. בהגישה את הבקשות המרחיקות לכת הללו, שלהן נעתרו האומות המאוחדות, ודאי אין לשער שהממלכה המאוחדת זממה לכוף, בסופו של דבר, את פתרונה היא על האו"ם כי אם קיוותה, שמוסד בינלאומי גדול זה, בגישתו לבעייה גישה חדשה ובלתי-משוחדת, עלול למצוא פתרון אשר, גם אם לא יתקבל בשלימות על דעת הכל, יהווה בכל זאת פסק-דין שנחרץ על סמך שיקול דעתן הקיבוצית של אומות העולם, ויהיה מאחוריו משקל של סמכות, באופן שממשלת ה. מ. תהיה נכונה לקבלו ולשתף פעולה בהוצאתו לפועל.

ודאי שאפשר לצפות לשיתוף פעולה נאמן מעין זה מצד האומות החברות, כשהאו"ם מעיינת בבעייה לאומית כלשהיא; שאם לא כן הרי יכלה ממשלת ה. מ. להצהיר לפני שישה חודשים על מה שהכריזה בימים אלה, מדוע חלפו לבטלה שישה חודשים חמורים, פרק זמן שבו הניחו למצב בארץ-ישראל להחמיר בצורה רצינית ביותר? ולמה גוייס כל המנגנון של האו"ם כדי לחקור ולהמליץ על פתרון לבעייה, אם לא היתה כוונה לקבל פתרון כזה ולהשתתף בהגשמתו?

סיר אלכסנדר קאדוגאן ציין בישיבה ה-52 של הוועדה הראשונה באסיפה הכללית: "כל מה שאנו אומרים — ואני קבעתי סייג זה לפני-כן — הוא, שלא נקבל על עצמנו לבדנו אחריות לכפיית פתרון שאינו מתקבל ע"י שני הצדדים ועל מצפוננו אנו". והנה אנו רואים, שממשלת ה. מ. אינה נדרשת לקבל על עצמה אחריות לבדה. הדו"ח של ועדת החקירה ממליץ בצורה ברורה ומביע שאיפה שאחת, או כל האומות המאוחדות, תזמנה לסייע בשלטון בארץ יחד עם המעצמה המנדטורית הנוכחית. נראה, שהצהרת מר קריץ-גיזנס מרחיקה לכת מהצהרת סיר אלכסנדר קאדוגאן ומתכוונת לרמוז, שממשלת ה. מ. לא זו בלבד שאינה רוצה לקבל על עצמה ולבדה את האחריות להגשמת הדו"ח, אלא שהיא גם שומרת לעצמה את הזכות לסרב לשתף-פעולה בביצוע ההחלטה הסופית של האו"ם, אם — לדעתה — לא תהיה הולמת את מושג הצדק מבחינתה היא, ואת טכניקת-הביצוע הנראית לה.

נשאלת איפוא השאלה, אם בנקטה עמדה כזאת — אם הביטנו את המצב כהווייתו — מסייעת הממלכה המאוחדת לפתרון בעייה קשה זו ואם הדרך שבחרה בה תוסיף תוקף וכבוד לאומות המאוחדות שנטלו על עצמן אחריות לבעייות ארץ-ישראל. ברור לכל אחד, כי פתרון בעייה זו מהווה אתגר חיוני לאו"ם ואבן-בוטן ליעילותה בעתיד. לאור אירצונה של ממשלת ה. מ. לכוף מדיניות בכח הנשק, מדיניות שחבר העמים היה סומך ידיו עליה, אולי תסולח השאלה: מדוע לא היססה ממשלת ה. מ. להשתמש בשנים האחרונות בכח צבאי בן מאה אלף איש

יחד עם צי וחילת-עופה, על מנת לכופף על ארץ-ישראל בכח, מדיניות אשר לא הסכים לה שום מוסד בינלאומי ואשר נוגדת את מטרותיו ותקנותיו של המאגנדאט ואשר נדחתה שלוש פעמים ע"י מוסדות בינלאומיים?

היה מועיל יותר אילו היה גילוי הדעת של ממשלת ה. מ. גלוי יותר. הרי צריך להיות ברור לכל אחד, כי לא ייתכן שום פתרון של בעיית ארץ-ישראל ללא מידה מסויימת של כפייה. בעיית ארץ-ישראל אינה כלל יחידה מבחינה זו. הדו"ח של ועדת החקירה קובע בצורה נכונה: «בהתחשב בעובדה, כי ניסוח פתרון שיתקבל בשלימות על דעת היהודים והערבים כאחד נראה כבלתי-אפשרי לחלוטין, הרי מסתבר שהסיכוי של כפיית פתרון יהיה תנאי יסודי לכל הצעה שיומלץ עליה».

ההכרה שהסכם ערבי יהודי מעין זה לא ייתכן היא הניעה את מר בוויין להפקיד את הבעייה בידי האו"ם. הצהרתו של מר קרייג-ג'ונס, איפוא, שהממלכה המאוחדת מוכנה לקבל על עצמה אחריות להוצאתה לפועל של כל תכנית שיושג עליה הסכם בין ערבים ויהודים" משונה מאד-מאד ואינה פותרת את הבעייה כלל וכלל.

אולי כשרה השעה להזכיר, שעיקרון החלוקה שעליו מתבסס הדו"ח של הרוב בוועדת החקירה, תוכנו לראשונה ע"י הוועדה המלכותית הבריטית ב-1937. אותה שעה קיבלה הממשלה הבריטית את ההמלצה באופן עיקרוני והכריזה: «בתמכה בפתרון בעיית ארץ-ישראל באמצעות חלוקה, מתרשמת ממשלת ה. מ. מאד מן היתרונות שהחלוקה מעניקה לערבים וליהודים. הערבים ישיגו עצמאות לאומית, בצורה שיוכלו לשתף-פעולה בדרגה שווה עם ערביי הארצות השכנות, למען האחדות והקידמה הערבית. הם ישוחררו סוף סוף מהחשש של השתלטות יהודית... מצד שני תבטיח החלוקה את הקמת הבית הלאומי היהודי ותבטל כל אפשרות שישועבד לשלטון ערבי בעתיד. החלוקה תהפוך את הבית הלאומי היהודי למדינה יהודית שבידיה פיקוח מלא על העלייה... ומעל כל יחלפו החששות וההשדות ברגש של אימון וביטחון ושני העמים ישיגו — לדברי הוועדה — את «מתנת השלום היקרה מפז».

לבוכח ההצהרה האחרונה של ממשלת ה. מ. אי-אפשר שלא נהרהר בדרך בה הלכו ממשלות בריטיות בזו אחר זו בעשר השנים האחרונות. ב-1937 מינתה הממשלה הבריטית ועדה מלכותית לחקר בעיית ארץ-ישראל, שהמליצה אחרי חקירה ממצה על פתרון חלוקה. לאחר שהסכימה תחילה לתוכנית, גמרה הממשלה הבריטית בדחייתה ופירסמה תחתה את מדיניות הספר-הלבן מ-1939, שהיתה בסתירה גמורה להמלצה היסודית של הוועדה המלכותית. ב-1945 הזמינה הממשלה הבריטית את הממשלה האמריקנית להצטרף לחקירה משותפת מטעם שתי האומות בשאלת ארץ ישראל לשם מציאת פתרון. הוועדה הגישה פה אחד המלצות שבהן לא הציעה חלוקה, כי אם מדינה מאוחדת. היא דרשה את ביטול מדיניות הספר-הלבן — לרבות חוקי-הקרקעות הגזעי שלה, העלאתם בהקדם של מאה אלף יהודים, המשך העלייה היהודית אחר-כך וקיום תקנות המאגנדאט כלשונו וכוונתן. הממשלה הבריטית דחתה

אף את המלצות הוועדה הזאת וסיימה בהגשת הצעות מוריסון-גריידי, הנוגדות במהותן וברוחן את הדו"ח של הוועדה האנגלו-אמריקנית. לבסוף, ב-1947, הציעה הממשלה הבריטית בדיקה נוספת של בעיית ארץ ישראל, הפעם ע"י האו"ם. כתוצאה מכך הוקמה ועדה מורכבת מנציגי אחת עשרה אומות. הוועדה הגישה עתה דו"ח הממליץ על תוכנית חלוקה משולבת באיחוד כלכלי. אולם נראה הדבר, כי דו"ח זה אינו מתקבל על דעת ממשלת ה. מ. יותר משני הדינים וחשובות הקודמים. היא לא הודיעה על כל תמיכה בדו"ח האחרון ואינה מציעה תחתיו מאומה.

ואולם, סירובה של ממשלת הממלכה המאוחדת לתת לאו"ם מידת-מה של הדרכה ותמיכה, וכונתה המוצהרת לפנות את ארץ ישראל בהקדם — שאותה אנו מקדמים בברכה — תובעים, יותר מאשר בזמן מן הזמנים, שהאסיפה הכללית תשלים את המלאכה אשר לפניה במהירות הגדולה ביותר. עוד בחודש אפריל שעבר הודתה האסיפה הכללית המיוחדת בדחיפותו הרבה של העניין, ודאי שאותה דחיפות לפעולה ולהחלטה הוגברה ע"י כל מה שהתרחש והתברר מני אז.

בתגובה ראשונה זו על הדו"ח עצמו חפצה הסוכנות היהודית להכריז מלכתחילה על הסכמתה המלאה לעשר מתוך אחת-עשרה ההמלצות שניתקבלו פה אחד ע"י הוועדה. בקשר להמלצה מספר שש, שאותה אין היא דוחה, יש ברצונה להעיר הערה זו: ההמלצה השישית תובעת מאת האסיפה הכללית "ליוזם ולהוציא לפועל לאלתר סידורים בינלאומיים, שלפיהם יטפלו כבענין דחוף ביותר בבעיית יהודי אירופה האומללים, שמהם מרוכזים כ-250 אלף במחנות, לשם המתקת גורלם והקלת פתרון בעיית ארץ-ישראל". הן תזכרו, כי גם ועדת-החקירה האנגלו-אמריקנית המליצה על מאמצים שצריכים להיעשות לאלתר כדי למצוא משכנות חדשים לעקורים הללו. בהגישה המלצה זו קבעה הוועדה האנגלו-אמריקנית: "עלינו למסור על פי אינפורמציה שקיבלנו מארצות אחרות מלבד ארץ-ישראל, כי אין בהן תקווה לעזרה מהותית במציאת מקלט בשביל יהודים הרוצים, או הנאלצים לעזוב את אירופה". המצב במונח זה לא השתנה כלל, ההמלצה נשארה על גבי הנייר. פליטינו האומללים נמקים עדיין במחנות עקורים וצפויים לחורף השלישי אחרי תום המלחמה. הדו"ח של ועדת החקירה שלכם מזכיר את "כמיהתם העזה" של האנשים המסכנים הללו שיתירו את עלייתם לארץ-ישראל. "הכמיהה העזה" של העקורים היהודיים לעלות לארץ-ישראל וסירוב רוב-רובם להגר למקום אחר כלשהו, אינה נובעת אך ורק מהבנת העובדה שסיכויי קליטתם בארצות אחרות קלושות ביותר, ואפילו אז רק בהיקף מצומצם מאד. היא נובעת בראש וראשונה מתוך העובדה שארץ-ישראל מציעה להם את מה שנחוץ להם ביותר ואת מה שאינם יכולים למצוא בשום מקום אחר: סיכוי למקלט ממשי, אפשרות-חיים בסביבה קרובה ללבם והבטחת ישיבת-קבע. כל כיסופיהם של האנשים העקורים הללו לחיי שלום וכבוד, לקיום תקין ובטוח, מוצאים בטויים ב"כמיהה עזה" זו לעלות לארץ-ישראל. האם דרושה הוכחה טראגית ואדירה יותר לכמיהה זו מאשר נסיונותיהם המתמידים והנואשים של גברים, נשים וטף להגיע לחופי הבית הלאומי היהודי, שמשם גורשו חזרה — ובמקרה "יציאת אירופה תש"ז" — חזרה לגרמניה! ואם יבואו ויטענו שהרצון

בלבד אינו מקנה זכות, התשובה הקולעת היא, שהרצון הוא ששימש בסיס ליצירת הזכות ע"י הצהרת בלפור והמנדט של חבר-הלאומים. אותה שאיפה הוכרה ע"י בעלי הברית עטורי-הנצחון במלחמת העולם הראשונה, עד שהביאה לידי קביעת התחייבויות בינלאומית חגיגיות, שהיו ערובה לזכותם החוקית של היהודים לעלות לארץ-ישראל.

הסוכנות היהודית מקווה תקווה עזה, שאומות העולם תקדמנה בברכה את בוא אותם העקורים שירצו להגר לארצות אחרות. הסוכנות היהודית לא נתכוונה מעולם לומר שיש להכריח כל עקור ונידח לעלות לארץ-ישראל. אולם להכריח את הפליטים היהודיים הללו, שלרבים מהם קשרי-משפחה מהודקים עם ארץ-ישראל, להגר לארצות אחרות בעל-כרחם, לשלול מהם את הזכות לעלות לבית הלאומי היהודי — יהיה בטח מעשה בלתי-צודק ובלתי אדיב, שיעורר מרירות ותרעומת. ההמלצה הי"ב של הוועדה קובעת: "ממליצים, שבהערכת בעיית ארץ-ישראל ייקבע כלל שאין לשנותו, כי שום פתרון של בעיית ארץ-ישראל אין לראותו כפתרון הבעייה היהודית בכללה".

נבצר מאתנו להבין את משמעותה של המלצה זו, שלמעשה אינה המלצה אלא הנחה פילוסופית שאינה ניתנת להוכחה. "הבעייה היודית בכללה" אינה בעיית העלייה היהודית או בעיית פליטים. זו בעייה ישנה-נושנה של חוסר בית לאומי ליהודים. פתרון אחד ויחידי לבעייה זו ושמו בית-לאומי. זו היתה הבעייה היהודית היסודית שאותה אמרו לפתור הצהרת בלפור והמאגנדאט בהגישם את הפתרון המתאים — הקמתו מחדש של הבית הלאומי היהודי בארץ-ישראל.

מבלי לנסות בשלב זה להיכנס לעובי-הקורה של ניתוח מפורט של הפתרון שהמליץ עליו מיעוט שלושת החברים בוועדת-החקירה, עלינו להצהיר מיד, כי אנו חושבים אותו בהחלט כבלתי-מתקבל על דעתנו ואף לא כבסיס לדיון. דו"ח המיעוט מציע הקמת מדינה פדראלית עצמאית בארץ-ישראל מורכבת ממה שמכונה "מדינה" יהודית וערבית, אם כי מדינות אלה, לאמיתו של דבר, אינן אלא קאנטונים, או מחוזות אבטונומיים למחצה. ברור, לפי התקנות החוקתיות המוצעות בהמלצה, שארץ-ישראל תיהפך, למעשה, למדינה ערבית ובה שתי מובלעות יהודיות שבתוכן יוקפאו היהודים במצב של מיעוט לצמיתות באוכלוסיית המדינה הפדראלית. על פי החוקה המוצעת לא יהיה לאיזור היהודי פיקוח על העלייה אפילו בתחומי הצרים ואף לא יהיה לו פיקוח על המדיניות הפיסקלית. לא רק ביחס לעלייה, שהיא בעיית הבעיות, כי אם גם ביחס לענינים רבים אחרים בעלי חשיבות יסודית, תינתן סמכות ההכרעה הסופית בידי הכוב הערבי במדינה הפדראלית המוצעת. ההצעה היא וואריאציה על גושא התכנית הפדרלית שהוצעה אשתקד ע"י ממשלת ה. מ. והידועה בשם תוכנית מוריסון, שנידחתה בזמנה ע"י היהודים והערבים כאחד וכן ע"י ממשלת ארצות-הברית. התוכנית מטילה על היהודים את כל החסרונות של חלוקה — וחלוקה גרועה מאד מבחינה גיאוגרפית — מבלי לפצותם ביתרונות של חלוקה אמיתית, ממלכתיות, עצמאות ועלייה חופשית.

ביחס להצעות הרוב יש ברצוננו להעיר את ההערות הבאות: ההצעות הן הצעותיה של ועדת החקירה. למותר לציין שאינן הצעותיה של הסוכנות היהודית, שלמעשה נפסלו ע"י הוועדה. אין בהן משום סיפוק גמור של זכויות העם היהודי. הן מהוות קיפוח רציני של זכויות אלה. בישיבות ועדתכם הגדרנו בשלימותן את הזכויות הללו והנמתקן. לא אטריד אתכם עתה בקביעתן מחדש. ברור שהצהרת בלפור או המאנדאט לא נתכוונו מעולם לחלוקה. הכוונה היתה ארץ-ישראל, ארץ-ישראל כולה תיהפך בסופו של דבר, למדינה יהודית — זו עדותו הברורה של מר לוי ג'ורג', שהיה ראש ממשלת בריטניה בשעת פרסום ההצהרה. הארץ המכונה ארץ ישראל בהצהרה כללה את מה שנקרא עתה בשם עבר-הירדן. ב-1937 הכריזה הוועדה המלכותית כי "בשעת פירסום הצהרת בלפור הוכר השטח שעליו עמד לקום הבית הלאומי היהודי ככולל את כל שיטחה של ארץ-ישראל ההיסטורית". השטח הזה כבר חולק. חלוקת ארץ-ישראל הראשונה בוצעה ב-1922, כשניקרע מעליה עבר הירדן המהווה שלושה רבעים משיטחה המקורי של ארץ-ישראל והוקם בינתיים ע"י הבריטים כממלכה ערבית. זאת אומרת, שמדינה ערבית אחת כבר נגזרה מן השטח שהוקצה לבית הלאומי היהודי. כעת מציעים לחצוב מדינה ערבית שנייה מתוך שארית-הארץ. במלים אחרות: אומרים לצמצם את הבית-הלאומי לשמינית אחת מן השטח שהוקצב לו בהתחלה. זהו קרבן שאין לדרוש מאת העם היהודי. שאיפותיהם הלאומיות המוצדקות של עמי-ערב באו על סיפוקן המלא.

באגרתו מן ה-28 באוקטובר 1946 אל מלך ערב-הסעודית מסב הנשיא טרומן תשומת-לב לעובדה זו וכותב: "הריני שמח לקבוע שרוב העמים המשוחחרים (במזרח-הקרוב) הנם כיום אזרחי מדינות עצמאיות, אולם הבית הלאומי היהודי טרם הגיע למלא מידת-התפתחותו".

לערבים כיום מלוכות עצמאיות בערב-הסעודית, תימן, מצרים, עיראק ועבר-הירדן וקהליות עצמאיות בסוריה והלבנון. אוכלוסייה ערבית בת 17 מיליון באסיה הערבית תופסת שטח של 1.290.000 מילים מרובעים עשירים במקורות ואפשרויות. שטח זה שהשתייך רשמית לקיסרות העות'מנית וששחרר יחד עם מצרים ע"י אומות הברית, כולל את כל המרכזים הקשורים בהיסטוריה בעיקר במסגרת ערבית ומוסלמית. ארץ-ישראל, ביתו ההיסטורי של העם היהודי, שהוכרזה ע"י האומות אחרי המלחמה הראשונה כבית לאומי יהודי, משתרעת, אחרי אבדן עבר-הירדן, על פני שטח של 10.000 מילין מרובעים בלבד ועתה מציעים בדו"ח של הרוב לצמצם עוד יותר, כמעט בחצי, את שטח הבית הלאומי היהודי.

אין בדעתנו בשעה זו, להכנס בויכוח מפורט על תקנות טריטוריאליות רבות בהצעות הדו"ח של הרוב, אולם אנו רואים צורך להצביע על לפחות שתי תופעות המעוררות התנגדות רצינית יותר: הדו"ח של הרוב מוציא את הגליל המערבי — וזהו רוב הגליל — מן האזור היהודי. ועדת-פיל כללה את הגליל המערבי בתחומי המדינה היהודית. מטעמים שנשתדל להסבירם ביתר פרוטרוט בשלב מאוחר יותר, אנו רואים את הוצאתו המוצעת של הגליל המערבי כבלתי-מוצדקת וכמשלה פוגעת ביותר בפיתוח המדינה היהודית.

לפי תנאי הצעת הרוב בוועדה, תוקם ירושלים כחטיבה בפני עצמה. אנו לא נחלוק על מסירתה של העיר העתיקה בירושלים המכילה מקומות קדושים ושל מקומות קדושים שעתידיים להימצא מחוץ לחומת העיר העתיקה לידי נאמן בינלאומי, אבל מחוץ לעיר העתיקה קמה עיר מודרנית חדשה, המאוכלסת ע"י ישוב יהודי צפוף בן 90 אלף נפש. בעיר חדשה זו שוכנים מוסדותיו הלאומיים, הדתיים והחינוכיים המרכזיים של העם היהודי בארץ-ישראל. הוצאת ירושלים כולה מהמדינה היהודית תהיה בבחינת מהלומה כבדה באופן מיוחד. ירושלים תופסת מקום מיוחד במינו בחיי היהודים ומסורתם הדתית. היא בירתה העתיקה של האומה היהודית וסימלה בכל הדורות את הלאומיות היהודית. החלטתו הבלתי-מנוצחת של עמנו לקום לתחייה כאומה בארץ ישראל התבטאה בשבועתם התגית של מחבר התהלים ושל עמנו הגולה מדור לדור: «אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני». אנו דורשים בתוקף שהחלק היהודי של ירושלים החדשה מחוץ לחומות יסופח למדינה היהודית. וישנם עוד תיקונים אחרים, שעליהם נייחד את הדיבור בשלב מאוחר יותר של הויכוח.

גשוב עתה אל החלוקה המוצעת ע"י ועדת החקירה כפתרון יסודי. היא כרוכה בקרבן קשה מאד מצד העם היהודי. אבל אם יוצג קרבן כזה כתנאי הכרחי לפתרון סופי לאתגר, נהיה מוכנים לקבל על עצמנו את האחריות כדי להמליץ על הסכמתם של המוסדות העליונים בתנועתנו, בתנאי, כמובן, שיהיה דיון נוסף על החוקה והסעיפים הטריטוריאליים ואנו מניחים שהדבר ייעשה במשך השיבוט הללו. נהיה מוכנים לעשות זאת, מפני שההצעה מאפשרת את הקמתה מחדש לאתגר של מדינה יהודית, רעיון שעמנו נאבק עליו ללא הרף במרוצת התקופות ומפני שהיא מבטיחה עלייה יהודית מיידית ורצופה, אשר, כפי שהוכיחו המאורעות, הנה אפשרית אך ורק במשטר מדינה יהודית. היינו עושים זאת גם כתרומתנו לפתרון בעייה בינלאומית חמורה וכהוכחה לנכונותנו להצטרף לחרבה העמים במאמץ הנועד להביא סוף-סוף שלום על הארץ הבלתי-שקטה היקרה ללב האנושות.

רבת-רושם היא ההמלצה שבדו"ח בדבר ברית כלכלית בין שתי המדינות. סומכים ידינו על המסקנה שאליה הגיעה הוועדה כי «לאור שיטחה ואוצרותיה המצומצמים של ארץ-ישראל מן ההכרח, שיחד עם יצירת שתי מדינות עצמאיות, תקום בצורה מעשית ועקבית אחדותה הכלכלית של הארץ». לנו נראה כי זהו גילוי תפיסה מתקדמת וגישה מדינית המבשרת טובות. הסוכנות היהודית מוכנה להסכים להצעה זו של איחוד כלכלי. אלא שמן הראוי לזכור, כי איחוד כלכלי זה, שהמדינה היהודית תפיק הימנו תועלת מסוימת, יטיל עליה גם קרבנות קשים. קצה גבולם של הקרבנות הללו ברור באופן עיקרוני: מן ההכרח שהמדינה היהודית תחזיק בידיה היא את כל אותם המכשירים לפיקוח כספי וכלכלי הדרושים להוצאתם לפועל של עלייה יהודית בקנה-מידה גדול ופיתוח כלכלי מקביל. מן ההכרח שתהיה למדינת היהודית גישה עצמאית לאותם מקורות ההון והאספקה העולמיים שהם חיוניים להשגת המטרות הללו.

הדו"ח של הרוב מחייב למעשה, הענקת תמיכה כספית גדולה למדינה הערבית ע"י המדינה היהודית הנדרשת להסכים לחלוקה שווה בין שתי המדינות, של ההכנסה, מכס ושירותים משותפים. תמיכה כספית זו תהיה כבדה מאד ביחס להכנסה הלאומית. אולם הסוכנות היהודית תהיה נכונה להעמיס על היהודים נטל זה כאחד הקרבנות הנועדים למצוא מוצא מן הקיפאון הנוכחי שאין לשאתו.

יש בדעתנו לחיות בשכינות טובה לא רק עם המדינה הערבית בארץ ישראל, אלא גם עם כל המדינות הערביות ברחבי המזרח-התיכון. אנו מתכוונים ללא ספק להקפיד על כיבוד שוויון-זכויותיה של האוכלוסיה הערבית במדינה היהודית החפשית והדמוקרטית. עם סילוק המרירות והחיכוכים הפוליטיים שיבוא, כפי שאנו מקווים, בעקבות הקמת שתי המדינות העצמאיות הללו, יהיה כל עם בעל בביתו הוא ומן הדין שתהיה אפשרות לפתוח בתקופה של קידמה ותחייה, שתהיה בבחינת מתנת-חסד יקרה לכל העמים באותו חלק-תבל חשוב. הישגי העם היהודי בארץ ישראל תוך תקופה קצרה ולנוכח מכשולים עצומים, מרמזים על מה שאנו מקווים לחולל להבא, יחד ובשיתוף פעולה מלא עם שכנינו.

אולם שכינות טובה היא ענין דו-צדדי. בלב תמים וללא הסתייגות מושיטים אנו הצעת שלום וידידות. אם יקבלוה באותה רוח, יצמחו ממנו ברכה ושפע לכולנו. אם לא — נהיה נאלצים לנהוג כפי שמוכרח לנהוג כל עם במסיבות כאלה: נגן על זכויותינו עד הקץ. בנינו אומה בארץ ישראל. אומה זו תובעת עתה עצמאות. את רגליה לא ידחקו. את מעמדה הלאומי לא ישללו ממנה. אנו נדרשים להקריב קרבן עצום כדי להשיג את מה שהיינו משיגים מזמן, לולא ההתערבות הזרה. בעגמת-נפש ומתוך התלבטות רבה מוכנים אנו להקריב קרבן זה. הלאה לא נוכל ללכת — ולא נלך.

הדו"ח ממליץ ש"הרשות שיוטל עליה לשלוט בארץ בתקופת המעבר ולהכשירה לקראת העצמאות, תהיה אתראית בפני האו"ם. לנוכח הצהרתה של ממשלת ה. מ. לגמרי לא ברור עכשיו מה תהיה רשות זו. אנו תומכים במוסד בינלאומי בחסות האו"ם, שיפקח על ההחלטות ויבטיח את ביצוען.

מעל לכל תובעים אנו שתקופת המעבר תהיה קצרה ככל האפשר. תקופה בת-שנתיים ארוכה בהרבה, לפי דעתנו, מן הדרוש או הרצוי. יש להניח שמסירת השלטון ותפקידי האדמיניסטרציה לידי שני העמים במדינותיהם הנפרדות תיערך לא בסוף תקופת המעבר, כי אם תתחיל מיד ותושלם בהקדם האפשרי. העם היהודי בארץ ישראל מוכן ומזומן ליטול על שכמו לאלתר את כל האחריות הכרוכה בהקמת מדינה יהודית.

אנו מסכימים לדברי הדו"ח כי "יהיה הפתרון אשר יהיה — אמצעי כפייה במידה מקיפה יהיו נחוצים במשך זמן מה". הסוכנות היהודית מקווה שהמעבר ממעמדה הנוכחי של הארץ אל המעמד החדש של שתי מדינות עצמאיות יהיה מלווה מינימום של חיכוכים וסיכסוכים. לאחר שייקבעו הגבולות ותוקמנה המדינות ע"י האו"ם, הן תהיינה זכאיות לדרוש כיבוד והגנת שלמותן הטריטוריא-

לית זכויותיהן הריבוניות כמו כל יתר האומות, המקיימות יחסי־שלום לפי מגילת האומות המאוחדות. כל חברות האו"ם, הן בשכינותה של ארץ ישראל והן הרחוקות, הקשורות בעקרון מגילת האו"ם, תידרשנה לכבד את זכויות המדינות החדשות הללו, ולא — תהיינה צפויות לגינאי כתוקפניות ולסאנקציות בינלאומיות. יתר על כן, אנו משערים שבהקמת כל כוח צבא או משטרה שיהיה דרוש בתקופת־המעבר, ישתמשו במלוא המידה בכוחות האדם המאומנים הנמצאים בארץ ישראל, שיהיו מוכנים להציע שירותיהם לאו"ם לשמירת החוק והסדר.

המדינה היהודית לאחר שתוקם תכבד את ריבונות המדינות השכנות ותגן על מלוא ריבונותה היא. העם היהודי בארץ ישראל מוכן להגן על עצמו. הוא אינו נפחד מאוימי־סרק. עם שידע להחזיק מעמד בפני חמתם השפוכה של דורי דורות, שנאבק עם אימפריות אדירות במלחמת קיום מרה ובמלחמה האחרונה ראה מאות אלפים מבניו לוחמים למען החרות בכל צבאות־השחרור של אומות הברית — בשעה שראש הוועד הערבי העליון שידר תעמולה נאצית מברלין והיה מברך את היטלר לרגל נצחונותיו על בעלי הברית באפריקה — עם כזה לא יבהל מפני איומים.

כמו כן מאמינים אנו שמוסד בינלאומי גדול זה, הנאבק בכובד־ראש עם הבעייה הקשה והאדירה הזאת והמחפש פתרון צורק וישר, לא יושפע ממעשי אימים ולא יסתלק מתפקידו הנשגב. אנו זוכרים בסיפוק, כי איומים דומים שהובעו ע"י אותם הצדדים באספה הכללית המיוחדת הראשונה, לא השפיעו על החלטת האספה. כן לא התפעל מאיומים אלה ועדת החקירה בגביית־העדויות. אנן תקוה שאותם האיומים לא ישפיעו גם על בית־דין גדול זה, החייב להיות מודרך ע"י עיקרונות אמת וצדק — עיקרונות היסוד של מגילת האו"ם. העם היהודי בארץ ישראל — אני חוזר ומדגיש — יהיה מוכן להגן על עצמו. הוא יקדם בברכה, כמובן, כל תמיכה, שתינתן לו ע"י האו"ם, או חברותיה, בהתאם להחלטות.

בקשר לכך, עלינו לשים לב להצהרה שנמסרה ע"י נציג הממלכה המאוחדת, שכוחותיה אולי לא יוכלו לעמוד לרשות האו"ם בתקופת המעבר ועלולים לצאת מארץ ישראל בהקדם. במקרה זה, על מנת למנוע התהוות חלל ריק מסוכן, העשוי להשפיע לרעה על הביטחון הציבורי, יגייס העם היהודי בארץ ישראל ללא דיחוי את הכוחות הדרושים לקיום הביטחון הציבורי בארצנו.

אדוני היו"ר, חברי הוועדה! עם פירסום הדו"ח של ועדת החקירה הגענו לאחת מפרשות־ההדרכים החשובות בהיסטוריה. הדרך שבה ילכו תהיה דרך גורלית לכולם — ליהודים, לערבים ולאו"ם. אנו תקווה שתהיה זו דרך של תבונה, צדק ואומץ־לב. העם היהודי ממתין חדור־תוחלת להכרעת המוסד הזה. לפני 25 שנה הכיר אירגון בינלאומי דומה בתביעותיו ההיסטוריות של העם היהודי, אישר את תכניתנו והעלה אותנו ביד רמה על נתיב ההגשמה, או לא התיחסו אלינו כאל זרים או פולשים אף לא ראשי המנהיגים והדוברים של העולם הערבי, כי

דרכו של ד"ר סילבר בציונות אמריקה

מאת מ. צ. פראנק

א

פרשת פעולתו הציבורית, הלאומית והציונית של ד"ר סילבר הוא עניין לדיון רחב ולהערכה מקיפה. בדעתי לציין כאן בשירטוטים מעטים ביותר את מקומו בתנועה, בייחוד על רקע מצבה של ההסתדרות הציונית לפני שעמד סילבר ליד ההגה.

בסילבר נתגלמה התבגרותו של הציבור היהודי באמריקה, שנשתחרר מתסביך הנחיתות של דור המהגרים. הדור הראשון הזה שהגיע הנה ממשכנות עוני ומתנאי לחץ, לא ספגה הכרתו שאדם בן-חורין הוא בזכות ולא בחסד. פיהם של מהגרים אלה לא פסק מלהודות לאמריקה על כל הטוב אשר גמלה להם.

עד שעמד ד"ר סילבר בראש התנועה, היה כל מנהיג ציוני באמריקה רואה הישג גדול בעצם העובדה, כנשיא ארצות-הברית משוחח עמו באדיבות, והיה מיחס חשיבות מיוחדת לדברי הנשיא הסתמיים והמעורפלים ודורש אותם כמין חומר. אליבא דאמת ראה בהם מהרהורי לבו. ד"ר סילבר היה הראשון, או אחד הראשונים, שהעז לדבר דברים נמרצים באוזני נשיא ארצות-הברית ולדרוש ממנו בתוקף קיום הבטחותיו. אפשר שבראנדייס היה נוהג ככה, בתנאים ובמצבים דומים, אולם מנהיג ציוני אחר, ולא-כל-שכן לא ציוני, היה נרתע מגישה של זקיפות קומה כזו.

ומבחינה אחרת נבדלו דרכי ד"ר סילבר מדרכן של הציונות הרשמית באמריקה והצמרת בירושלים.

התנועה הציונית, ככל תנועה המבקשת להביא לידי שינוי מרחיק-לכת במציאות לפי מטרה קבועה מראש, ידעה תמיד את הסתירה בין החזון וההעזה מזה ובין שיגרת הפעולה היום-יומית מזה, והיתה מצווה תמיד ליישב ולפשר את הסתירה או לבחור בין שני הכוחות. על רקע זה ניטשו רוב מלחמות הדעות בתנועה הציונית, חוץ משאלות הדת, כלכלה וחברה. לפי דעת ז'אבוטינסקי וחבריו נגרר וייצמאן יותר מדי אחרי השיגרה ומיעט את דמותו של החזון. האמת היא, שבראשית דרכו, לא נשתעבד וייצמאן לשיגרה יותר מן הצורך, אבל היה נבוך ועמד אובד-עצות כשתנאי הזמן דרשו חידוש החזון וההעזה. לפי הדעה המקובלת על הרוב, מצטיין ד. בן-גוריון דווקא בכשרון לעמוד על "חזון הרוחות" ומכיר שההעזה המופרות עלולה להחריב את כל הבניין, אבל ידע גם מתי להתגבר על השיגרה, וגם להכריע לעתים בניגוד לדעת רוב חבריו — ולפעול נמרצות בשם החזון.

מתוך אספקלריה זו יש לראות את תפקידו של ד"ר סילבר בתנועה הציונית

באמריקה.

היא שקעה כולה בשיגרה של מעשי יום-יום חזונה קלוש ומעורפל היה

מתמיד והעזתה נתבטאה כמעט רק בזה שתכריה דגלו במטרה, אשר רוב יהודי אמריקה לא האמינו בהגשמתה, או היו אדישים לה. בהתנגדות נמרצת, כדומה לזו של האנטי-ציוניים באירופה, לא נתקבלה הציונות באמריקה מעולם. הוטל עליה התפקיד לאסוף את חלק הארי של הכספים שנועדו למימון המפעלים הציוניים בארץ ישראל, וממילא נהגה מידה של צניעות ומתינות בתעמולתה כדי לקרב את לבות היהודים האדישים, המוכנים אמנם לתמוך בקיים בארץ, מכיוון שהוא כבר קיים, אבל נרתעים משינוי נועז ומרחיק-לכת.

חזון הגאולה הלאומית הגדולה, המהפכנית, נעשתה לשיגרה ציונית, בדומה לשיגרה הדתית ב"תחזינה" וב"תקע בשופר גדול" בסידור התפילות.

המנהיגים הציוניים באמריקה, מכיוון ששקעו בשיגרה, לא עמדו על כך שחל שינוי מהפכני ברוב הציבור היהודי באמריקה. פתאום קם כאן ציבור של יהודים זועמים, הלומים מבשורות השואה באירופה, מוכנים לבקש לזעמם פורקן ונחמה במעשה גדול ונועז. הם לא הסתפקו במעשים קטנים, בהתקדמות של עקב בצד אגודל, אלא במימוש החזון הגדול של מדינה עברית.

אמנם בא בן-גוריון והסביר למנהיגים הציונים באמריקה שתמה תקופת המעשים השיגרתיים ושעל הציוניים לבחור בין הקמת מדינה לאלתר ובין כשלון כל המיפעל. בעצם ימי המלחמה והשואה בשנת 1943 בא לאמריקה וכינס את ועידת בילטמור וכפה על הציונים הר כגיגית את התוכנית של קהילייה יהודית. המנהיגים הציוניים לא עיכלוה כראוי, וכמעט שראו בה כעין מעשה שיגרה חדש והיו מוכנים לסגת בהיתקלם במכשול הרציני הראשון.

את הפער הזה בין הרוח ששררה בצמרת הציונית באמריקה לבין הרוח שצררה בכנפיה את שדרות הציבור היהודי הרחבות, שרובו היה רחוק מן התנועה הציונית הרשמית, ידע לנצל הלל קוק — הוא פטר ברגסון — והשכיל להקים תנועה מתחרה בתנועה הציונית.

כשעלה ד"ר סילבר על במת המנהיגות משך לאט-לאט אחריו את רוב הציבור היהודי באמריקה. הוא ידע גם להיות לפה לרגשותיו וגם לטפח את הרגשות האלו ולחשל את רצון העם. הוא ידע להעז עד הסוף מבלי להירתע ממכשולים ולא להתכחש לחזונו עד אשר זכה להגיע אל המטרה הנכספת.

ברכה מאת ראש ממשלת ישראל דוד בן-גוריון :

במשך השנים מילאת תפקיד מיוחד ומצויין בהעשירך את החיים היהודיים בארצות הברית, בבניין התנועה הציונית באמריקה ובעולם כולו ובייסוד מדינת ישראל. בסגולתך הכפולה של תלמיד חכם ומדינאי רכשת את הערצת הרבים — הן בארצות הברית והן בישראל. בשם העם היושב בציון ובשם ממשלת ישראל הריני שולח לך את האיחולים החמים ביותר למלאות לך שבעים שנה. יהי רצון, שתזכה לעוד שנים ארוכות של בריאות ומרץ להמשיך בהן את פעולתך הפוריה למען עם ישראל.

„תולדות חישובי הקץ בישראל“*

מאת טוביה פרשל

„מטרת המחקר הזה היא לעקוב אחרי תולדות חישובי הקץ בישראל מאז החורבן עד תנועת שבתי צבי, לנתח את שיטות ודרכי החישובים ולהצביע על תוצאותיהם — וכן לספר על ההתנגדות לחישובי הקץ שהיתה קיימת בכל הדורות“ — בדברים אלה מסיים אבא הילל סילבר את הקדמתו לספרו „תולדות חישובי הקץ בישראל“ שהופיע לפני יותר משלושים וחמש שנה.

ואמנם מילא המחבר אחרי משימה זו. מעביר הוא לנגד עיני הקורא חישובי הקץ של כל הדורות. ד״ר סילבר אינו מסתפק בנקיבת התאריכים שמחשבי הקץ נתנו לביאת הגואל, אלא מסביר ומפרט את החישובים והמקורות עליהם הסתמכו המחשבים. הוא גם מתאר את הרקע עליו צמחו החישובים — מאורעות הזמן בעולם ובישראל. מלחמות, מלכויות מתמוטטות, צרות וגזירות מתגברות על ישראל — מתוך כל אלה דימו גדולי הדורות לשמוע פעמי המשיח והם שמו מעיינם לפענח תעלומת הקץ. סילבר מספר גם על התנועות המשיחיות שקמו בישראל בתקופות חדרות צפייה והזייה משיחית.

מאז החורבן לא חדל העם לצפות ולהתגעגע לגואל. בכל דור ודור קמו מחשבי הקץ. לכן הבא לספר תולדות חישובי הקץ, תולדות ישראל הוא בא לספר. ואמנם חיבורו של סילבר הוא ספר תולדות ישראל בועיר־אנפין.

בתלמוד כבר הובעה הדעה: „תיפח עצמן של מחשבי קיצין“ — אך גדולי הדורות שכל מאמר בתלמוד היה יקר וקדוש להם, לא השגוהו בדברים אלה והם עסקו בחישוב הקץ, כי גדולים יסורי הגולה, גדולה הצפייה לישועה, ובכל לב קיננה השאלה: מתי יבוא קץ הפלאות?

חישובי הקץ לא היו מוגבלים לחוגי חכמים מסויימים. עסקו בהם גדולי העם, אשר בתכונותיהם, דעותיהם ותחומי עבודותיהם היו רחוקים אחד מן השני: פוסקים ומפרשים, פילוסופים ומקובלים, תוכנים והיסטוריונים.

שבעה פרקים בספר דנים כל אחד בתקופה היסטורית מסויימת בחישובי הקץ, בהתעוררויות ותנועות משיחיות שהתרחשו בה. הפרקים הראשונים דנים: בתקופה התלמודית; בתקופה המוסלמית — היא תקופת הכיבושים הצבאיים האדירים של הערבים והתמוטטות מלכויות פרס וביזאנטיון; ובתקופת מסעי הצלב. בין אלה שקבעו בתקופה זו תאריך לקץ היו ר' שלמה בן גבירול, רש"י, יהודה הלוי, התוכן ר' אברהם בר חייא והרמב"ם. האחרון אם כי הוא עצמו נלחם

* Abba Hillel Silver: *A History of Messianic Speculation in Israel, from the First Through the Seventeenth Centuries* (New York 1927). Second Edition, with a new Perface (Beacon Paperback Number 80, New York, 1959).

במשיחי שקר וגינה את מחשבי הקץ ראה צורך לגלות לאחיו הנרדפים תאריך לביאת הגואל שבא לו במסורת מאבותיו.¹

שני הפרקים הבאים דנים במאות הי"ג—הט"ו; והפרקים האחרונים: על המאה השש־עשרה, היא התקופה אחרי גירוש ספרד ופורטוגאל, והמאה השבע־עשרה. בשתי התקופות האחרונות רבו מחשבי הקץ וקמו תנועות משיחיות שלא היו מוגבלות לישובים בודדים, אלא הקיפו כמה ארצות. הגדולה שבהן היתה תנועת שבתי צבי, שעוררה תסיסה משיחית בכל העולם היהודי, וימים רבים אחרי כשלונה הוסיפה לתת אותותיה בישראל.

פרקים ממצים מקדיש המחבר להתנגדות לחישובי הקץ, אשר אף היא התגלתה בכל הדורות. גם כאן אין המחבר מסתפק בציון האישים המתנגדים, אלא מפרש ומסביר נימוקיהם. רבים הנימוקים והמניעים להתנגדות לחישובי הקץ — והראשי והעיקרי שבהם, הפחד פן יתאכזב העם ויטוש אמונתו בהגיע זמן הקץ המקווה, והמשיח טרם בא.

בפרק האחרון מנתח ומסכם המחבר את השיטות העיקריות בהן השתמשו מחשבי הקץ לפענת תעלומת זמן הגאולה. והן: פירושים של פסוקים בכתבי הקודש, וביחוד בדניאל, המדברים על זמן הגאולה; חישובים המבוססים על אורך זמן של הגלויות הראשונות, גלות מצרים וגלות בבל; חישובים המבוססים על גימטריאות, נוטריקונים וכו'; והשיטה האסטרוולוגית, היא האמונה שלמזלות הרקיע יש השפעה על גורל בני האדם, ושבמצבים מסויימים של מערכת המזלות עלולים להתרחש מאורעות ושינויים כבירים בעולם.

ספרו של סילבר הופיע, כאמור, לפני יותר משלושים וחמש שנה. לפני ארבע שנים זכה למהדורה שנייה. בזמן שבין הופעות שתי המהדורות, נתפרסמו ספרים ומחקרים רבים הדנים במישרין או בעקיפין בחישובי קץ ובתנועות צשיחיות, בתוכם "מדרשי גאולה" (פרקי האפוקליפסיה היהודית מחתימת התלמוד הבבלי ועד ראשית האלף הששי; תש"ג, מהדורה שנייה תשי"ד) שכונסו על ידי יהודה אבן שמואל—קופמן², "בשבילי הגאולה" (ב' חלקים, ירושלים תש"ז) ליוסף שפירא³ ו"התנועות המשיחיות בישראל" (ירושלים תשט"ז) לאהרן זאב אשכולי⁴. יש להניח שלוא סודר חיבורו מחדש בדפוס, היה סילבר בוודאי דן גם בדעות

(1) הרמב"ם מוסר ב"אגרת תימן" החישוב שקיבל מאבותיו בדבר חזרת הנבואה לישראל, שהיא הקדמה לביאת המשיח. סילבר נוקב, בעקבות דוד האלוב, בשנת ד' תתקע"ו כזמן חזרת הנבואה. והוא לפי גירסה אחת ב"אגרת תימן". וראה כעת א. י. העשיל: "ההאמין הרמביים שזכה לנבואה" (ספר היובל לכבוד לוי גינצבורג, נ. י. תש"ו) עמ' קפ"ב, הערה 149, המביא שבמקור הערבי (בכתב יד) של האגרת ניתן ד' תתק"ע כתאריך חזרת הנבואה.

(2) יהודה אבן שמואל חולק על שיטתו של סילבר בפירושו "הקיצים" של התנאים במאה הראשונה לחורבן הבית (עיין במבואו עמ' מ"ב, הערה 42) ועיין שם גם עמ' 144.

(3) שפירא, שספרו של סילבר היה לו לעינים ומציין אותו בביבליוגרפיה לכמה מפרקיו, זונה בין מחשבי הקץ אף את אישתורי הפרחי בעל "כפתור ופרח" (עיין חלק א', עמ' קמ"ט). אישתורי הפרחי לא נזכר בספרו של סילבר, אמנם לא היה לו הכרח להזכירו. אישתורי הפרחי לא היה בעצמו מחשב קץ, אלא הביא בספרו חישוביהם של אחרים — ואותם החישובים מובאים על ידי סילבר.

שהובעו במחקרים החדשים ומשתמש בחומר החדש שנתגלה — ברם ספרו יצא במהדורה מוצלמת, ועל כן לא היה לו אלא להסתפק בהוספת הקדמה חדשה לבד. בהקדמתו החדשה משלים סילבר תיאור תולדות חישובי הקץ מימי תנועת שבתי צבי עד הדורות האחרונים. מספר הוא בן היתר על ספחי התנועה השבתאית, על התעוררות המשיחית בשנת ה'ת"ר⁵ ועל צפיית הגאולה בקרב מנהיגי החסידות.

נרשה לנו כאן, בשלהי הדברים, הערה קטנה על חישוב קץ הנוכח בספר. בין אלה שנקבו תאריך לביאת הגואל היה גם ר' יום טוב ליפמן הלר. בפירושו לדברי המשנה (אבות ה', ב') „להודיע כמה ארך אפיים לפניו וכו', הוא כותב: כתב הר"ב: אף אתה אל תתמה וכו', שכן המבול היה אסף תרנ"ו לבריאת העולם, וחורבן הבית היה ג' אלפים תתכ"ח לבריאת העולם. צא וחשוב. חכה לו כי לא יאחר.

דוד האלוב, ובעקבותיו סילבר, סבור כי ר' יום טוב ליפמן הלר מרמו בדבריו לשנת ת"ח, אשר אנשי דורו קוו כי בה יופיע הגואל. והנה כשאתה מצרף אלף ותרנ"ו לג' אלפים ותתכ"ח, יצא לך ה' תפ"ד, ברם האלוב סבור כי דעת הלר שהמשיח לא יאחר, זאת אומרת שלא יארכו ימי הגלות האלה כימי הדורות שהיו מאדם ועד נח, והגאולה תבוא לפני שנת התפ"ד, היינו בשנת ה'ת"ח.

ואמנם יודעים אנו מן הסליחה לכ' סיון שהתוספות יום טוב חיבר לאחר גזירות ת"ח ות"ט, כי הוא קיווה ששנת ת"ח תהיה שנת הגאולה: שנת ח"ת ושנת ת"ט הרבה מאוד לקינו בהם נחנו זרע אוהביך אשר קוינו שבשנת זאת ישוב איש אל אחוזתו מארץ שביך⁶.

ויש להעיר כי היו גם כאלה שפתרו דברי „תוספות יום טוב“ כמרמזים לשנת תפ"ד (הוסף אלף ותרנ"ו לג' אלפים תתכ"ח ויצא לך התפ"ד, כאמור), ואולי פתרו כך לאחר שעברה שנת ת"ח. וכך כותב ר' יחיאל ב"ר צבי מקאוולי בהקדמתו למהדורתו (היא המהדורה השנייה) של „ספר המפואר“ לר' שלמה מולכו שהוציא בשנת תס"ט באמסטרדם:

„...ה"ה הגאון בעל מגלה עמוקות (הוא ר' נתן נטע שפירא ז"ל) אשר גילו לו את הקץ ברמזים כי באלף תרנ"ו לטלטולים שהיא שנת פד"ת לפ"ק ליצורים אם חפץ בנו ה' אלוקים יגלה קץ יומים. זכר לדבר השיבו לו קרא דכתיב בגאולה

(4) באחרונה יצא „חזון הקץ והגאולה בספרות החיצונית וההלניסטית“ (רשימות לפי הרצאותיו של ד"ר ד. פלוסר, רשמו וערכו ציונה וישראל כ"ץ, שכפול, ירושלים תשכ"ב).

(5) על ההתעוררות המשיחית בשנת ת"ר כתב מחקר מפורט ד"ר אברהם דוקר: The Tarniks, „The Joshua Starr Memorial Volume“ (1953)

ויש עוד להוסיף על המיובאות שם. עיין למשל:

Jewish Intelligence. London, 1839, p. 273

(6) זא"ת היא ת"ח. לפי „מדרש הנעלם“ יקומו כל שוכני עפר לתחיה „בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו“ (ויקרא כ"ה, י"ג) — הזא"ת היא הת"ח. הסליחה לכ' סיון לר' יום טוב ליפמן הלר נדפסה בראשונה בשנת ת"י (עיין א. מ. הברמן: „פיוטיו ושיריו של רבי יום טוב ליפמן הלר“, קובץ „לכבוד יום טוב“ — בעריכת הרב י. ל. מימון, מוסד הרב קוק, ירושלים תשט"ו).

ראשונה ושמתי פד"ת בין עמי לבין עמך וגוי ועיין מ"ש הגאון בעל תי"ט במשנה ב' דחמשי דאבות בב"אורים צא וחשוב זה לעומת זה כמה ארך אפים היה מלפנים לעובדי אלילים".

נסיים בחשבון לא ידוע כל כך על הקץ של מנהיג חסידי וגאון בתורה. הוא נקב בתאריך אחרון וסופי לביאת הגואל את שנת תשל"ו, אשר אין אנחנו רחוקים ממנה.

והרי מדבריו של ר' יצחק אייזיק יהודה יחיאל ספרין מקומרנא, שחי לפני מאה שנה, בפירושו "עצי עדן" לעדיות פרק ב', משנה ט':

"ובמספר הדורות, שכל הדורות כלולין במוח... והקץ של בעתה הוא בשנת שבע מאות ושלושים וששה לאלף השני הזה. אבל זה הקץ האמיתי להחיות המתים של כל העולם, וליום הדין הגדול והגורא, אבל ביאת המשיח ובנין המקדש אנו מחכים ומצפין בכל יום שיבוא והוא נעלם מאתנו, ואם יתמהמה חלילה אף עד זמן הג'ל הרי אנו ובנינו ובני בנינו מאמינים ובני מאמינים נקבל באהבה ובחיבה גזירות עליון, והיותר לא יתמהמה באין פנים ובאין אופן והוא הקץ הימין שאין עוד ירידה אחריו ועתידה להתגלות לעין כל חי סוד ד' ליראיו. ובני, אף שכתבתי ואחרתי לכם הקץ, זה מה שאי אפשר עוד לירד יותר, אבל האמת ביאת המשיח ובנין המקדש לא יתאחר כל כך. במהרה, במהרה יבוא יום ד', קרוב יום ד', בימינו תושע יהודה וישראל, אמן. אע"פ שנאמר דתלוי בשנים תלוי נמי בדורות..."

ברכות להרב ד"ר אבא הלל סילבר ליובלו השבעים

(נתקבלו בנשף היובל, שהתקיים בקליבלנד כרוב-עם בכ"ד טבת ש. ז.)

מאת נשיא ארצות הברית, י"ו הן פ. קנדי:
מיטב ברכותי להרב אבא הלל סילבר ליום הולדתו השבעים ולמלאות ארבעים וחמש שנים לכהונתו כמנהיגו הרוחני של ההיכל.
במשך השנים האלה הוא שימש לא רק את עדתו, כי אם את כל העיר וכן את האומה כולה. צנתו ודעתו, ראייתו החודרת והכמתו ותבונתו היו לתועלת לכולנו.
עונג הוא לי לשתף את עצמי עם כל הנאספים לכבודו על שירותו המצויין לקהל קליבלנד ולאומה.

(הברכה הוקראה עלידי שר הבריאות אנטוני י. סלבריזי.)
מאת נשיא ארצות הברית לשעבר, דווייט ד. אייזנהאואר:
זכות היא לי לשתף ברכה עם קהל הנאספים לכבוד את הרב אבא הלל סילבר ליובלו השבעים. סיפוקינפש עמוק הוא לו בוודאי לסקור שנות חיים של שירות מסור וקונסטרוקטיבי, לא רק לעם היהודי כי אם לכל האומה האמריקנית ולעולם. יהי רצון, ששנות חייו שבעתיד תהיינה ארוכות ופוריות לכולם, כבעבר.

מאת שר החינוך של ממשלת ישראל, אבא אבן:
איחולי הלבבים לאבא הלל סילבר, שפעלו להיסטוריה היהודית יהיה קיים לעד.
מאת ראשי ההסתדרות הציונית העולמית, נחום גולדמן ומשה שרת:
הרינו מביעים לך בשם ההנהלה הציונית ובשמנו אנו את מיטב האיחולים והברכות הלבבים למלאת לך שבעים שנה. בפרק המכריע של ההיסטוריה הציונית ישאר שמך חרות לעולם כאחד המנהיגים הנלהבים הנמרצים והמשפיעים ביותר של התנועה. בחלקך במלחמה המדינית למען מדינת היהודים תרמת תרומה בתיקיימא לנצחון המדיני הגדול ביותר של עמנו. יהי רצון, שתשמור על הדינאמיות שלך ועל כושר יצירתך האינטלקטואלית עוד שנים רבות, שתהיינה שנות פעולה למען מדינת ישראל ועם ישראל.

ספר יובל לד"ר אבא הלל סילבר

מאת ד"ר אברהם דוקר

(מנהל הספריות ופרופסור להיסטוריה ומוסדות חברתיים בישיבה אוניברסיטה).

בימינו, ימי ההתקדמות המהירה של המדינה הגינוסידית, מדינת מצרים, בעזרת מדיניות רוסיה וארצות-הברית, והסכנה הגדולה הנשקפת למדינת ישראל וגם לעמדת המערב באפריקה ואסיה, ראוי להעלות על נס את יובל מנהיגה של יהדות אמריקה, ששמו מציין תקופת אוטואמנציפציה בהיסטוריה של התנועה הציונית באמריקה, תקופת "מהפכת סילבר", (אף עתה הגיע הזמן למהפכה ביחס יהדות אמריקה לבעיית ישראל ומקומה במדינות ארה"ב). כראוי וכיאות לעם הספר, חגגו מעריצי ד"ר סילבר את יובל השבעים שלו בהוצאת ספר לכבודו, בשם "בזמן האסיף" * המלא מסות, מאמרים ומחקרים לכבוד בעל היובל הנכבד.

היבול הוא גדוש ורב תבואות ופרי למכביר. חבל שאין די מחקרים בספר בתחום תולדות תנועות הגאולה. לכן החשיבות המיוחדת של מאמר ד"ר אוסקאר רבינוביץ, המומחה הידוע במקצוע היסטורית הציונות, הקובע ברכה לעצמו. המאמר דן על תכניתו של פאול פרידמן להקים מדינה יהודית ב"מדין", מורחה וצפונה לעציון-גבר.

פרידמן, משומד גרמני ומומחה בהיסטוריה האנגלית, הציע בשנות 92-1891 לייסד מושבות אכרים מזוינים קרוב לא"י, שתפתחנה למדינה יהודית. הוא עמד במשאומתן בעניין זה עם השלטונות האנגלים. אבל הצעתו לא יצאה לפועל מפני התנגדותה של טורקיה להשפעת אנגליה באותו איזור וגם להתחלת תהליך יסוד מדינה יהודית בא"י.

ד"ר משה דייוויס, מפרסם פרק מספרו על צמיחתו של הזרם הקונסרבטיבי ביהדות אמריקה. הפרק דן על עזרת יהודי ארצות-הברית לישוב היהודי בארץ-ישראל באמצע המאה התשע-עשרה. מטרתו היא להוכיח כי ה"אסכולה ההיסטורית" התעניינה הרבה בישוב, עדיין אופי האסכולה הזאת שנוי במחלוקת. שאלת טיב הזרם הזה של החרדים המשכילים ש"התמערבו" ושמהם צמחו גם התנועה הקונסרבטיבית וגם תנועת האורטודוכסים המתקדמים דוברי אנגלית של היום — עוד לא נפתרה ע"י ד"ר דייוויס.

זלמן שזר, החסיד והציוני, תורם מאמר פופולארי מרוכז וקצר על "רעיון הגאולה במחשבה החסידית". המאמר מכיל פרטים מענינים על יחסו של ר' יצחק יוסף שניאורסון, האדמו"ר מליובאביץ למדינת ישראל בימי הדיון לפני

* In the Time of Harvest. Essays in Honor of Abba Hillel Silver on the Occasion of his 70th Birthday.

Editor — Daniel Jeremy Silver; Board of Editors — Solomon B. Freehof; Emanuel Neumann; Daniel Jeremy Silver; Solomon Zeitlin.

New York, Macmillan Co. 1963, 459 p.

האזים, חבל שאין שזר מביא מיסמכים וכן גם דילג על התנגדות האדמו"רים השונים לשוב החדש ולהקמת המדינה.

ד"ר שלמה זלמן צייטלין משווה במאמרו את המשיחיות היהודית והנוצרית בימי הבית השני ואחרי סקירת התנועות השונות (הפרושים, וכדומה), הוא בא למסקנה שרעיון המשיח העל־טבעי נתפשט בין השדירות הרחבות של העם אחרי חורבן הבית השני ומרד בר־כוכבא. מחקרו של ד"ר גרשון שלום "צמיחת קרן דוד מקור חדש להתחלת כיתת הדונמה בסלוניקי" הופיע גם ב"תרביץ" (תשרי, תשכ"ג). מאמרים אחדים דנים בבעיות מדינת ישראל והתפוצות. נעים לציין שראש המדינה דוד בן־גוריון הוא בין המשתתפים בקובץ. במאמרו "קבוצ גלויות ועם סגולה" מצדיק הוא את הרעיון שמדינה ישראל תתפתח לפי רוחה המקורי, "לא ככל הגויים", המקובלת בין יהודי הגולה. את עתיד התהליך הזה מקשר ראש המדינה בקבוצ גלויות.

ד"ר אבא אבן במאמרו "ישראל ועולם האידיאות" קובע את מקומה של מדינת היהודים בין מזרח ומערב, בין אירופה, אסיה ואפריקה וחובתה בטיפוח דעות ואמונות. ד"ר עמנואל ניומאן במאמרו "ישראל והתפוצות" מפרש את האופי היהודי של המדינה ויחס אוכלוסיתה לכלל העם היהודי בעולם, ומכאן האחריות ההדדית בין שניהם ואת חשיבות התנועה הציונית בטיפוח היחסים האלו. גם משה שרת במאמרו "עתיד התנועה הציונית" מדגיש שהמשך קיומה של ההסתדרות הציונית העולמית מעיד על אחדות העם היהודי לא רק במובן היסטורי, אלא גם מעמיד אותנו על מטרותיהם המשותפות של חלקי האומה. מחייב הוא את ביצורה של התנועה הציונית ומטעים את תפקידה בגולה, ביחוד בחינוך. ד"ר רפאל פאטאי מסכם ראשי פרקים מחקריים בקיצור נמרץ על "השפעות תרבות אמריקה על (מדינת) ישראל", בשדות התרבות הטכנולוגיה חוק ומשפט, ערכים ומושגים. וולטר לאודרמילק דן במאמרו על מדינת ישראל בתור סוללת דרך למדינת החדשות בשדה ההשקאה.

בין המסות הדנות בהיסטוריה, יש לציין ראשונה את מחקרו של נשיא מדינת ישראל, יצחק בן צבי ז"ל, שדן על "בני שבט לוי בין הערבים". ד"ר בנימין מזר תורם מחקר חשוב על "מלוכת דוד בחברון וכיבוש ירושלים". ד"ר אלליס ריווקין משתדל להוכיח במחקר ארוך ומפורט על יסוד ספר בן סירא ומקורות אחרים, שבית הכנסת עוד לא היה בנמצא באותם הימים מפני שאין שום זכר לו במקורות. עורך הספר, דניאל ירמיהו סילבר, בנו של בעל היובל, תורם מאמר קצר על המלוכת בישראל. משום מה לא ציין את הספרות העשירה המצוייה על הבעייה הזו.

ד"ר שמואל סנדמל במחקרו "בן האדם" כורך את בעיית השם הזה של אותו האיש עם השקפתו על מגילת מאַרק ככתב פולמוסי נגד הנוצרים־היהודים. ד"ר מורטון ענסלין מדגיש במחקרו על השליח פוילוס את יהדותו, למרות הולדתו וחינוכו בסביבה הלניסטית. הוא מנמק את מעברו לנוצרות לא משום התנגדותו לתורה, אלא מפני הצלחת התפשטות הנוצרות שהסבירה כרצון ה'. פוילוס התגאה

לפי דבריו על מוצאו היהודי ושייכותו לעם ישראל עד מותו. ד"ר הרי אורלינסקי מראה במאמרו על שימושו של טוינבי במונח „סורי“ במקום „יהודי“ ותולה את הזיוף ההיסטורי בשנאת ישראל. ד"ר יעקב מרכוס מביא פרטים מעניינים על חיי היהודים בניו-יורק על יסוד חלק של פנקס ביה"כ „שארית ישראל“ משנות 21-1720. הנמצא בארכיון אנגלי. שם מאמרו של וולטר פישל על נוסע יהודי „בלתי ידוע“ בטעות יסודו, היות וספר מסע דוד דבית הלל, יהודי ממזרח אירופה, בשנות 1824—1832 באסיה, לא רק שיצא לאור באנגלית ב-1832, אלא שבעל האוצרות, א. יערי וד"ר פישל עצמו כתבו עליו כמה מאמרים ותרגמו חלקים ממנו לעברית.

במקצוע התנ"ך מסביר הבלשן ד"ר ג. טורסיני במחקרו כמה פסוקי תהלים וד"ר גלסון גליק מקדיש מאמר פופולרי על „הארכיאולוגיה התנ"כית והיהדות הריפורמית“. ד"ר שלמה פריהוף המומחה בשו"ת, מדגיש במחקרו שהחופה בצורתה המסורתית (מפה על ארבעה מוטות, היא רק בת המאה השש-עשרה. ד"ר רוברט גורדיס דן במאמר על „הדת והחברה החופשית“ באמריקה הרולד מנסון, העסקן הדינאמי בתעמולה ומדיניות „החוק“ של ציוניות אמריקה בשנות „מהפכת סילבר“, מדגיש במאמר ביוגרפי את תפקידו של בעל היובל בתהליך יצירת מדינת ישראל ומביא הרבה עובדות היסטוריות המסבירות את תוקפה של התנועה הציונית בימים ההם. חבל שהשמיט בכמה מקומות תאריכים ופרטים. אנו תקווה שמר מנסון ימשיך את מחקריו בשדה החשוב הזה, הביבלי-גרפיה החלקית של כתבי ד"ר סילבר, מעשה ידי מרת מרים לייקינד, היא בעצם פירוש על כשרונו של בעל היובל בשדות המחקר, הדרשנות והסברתן של בעיית הזמן. הרב סילבר הצעיר, העורך הראשי של הספר, הוא גם עורך של אוסף מבחר דרשות אביו.

למרות שספר היובל, שהוא מלא וגדוש הוא אינו נקי מליקויים, נעדרים בו, למשל, מחקרים הסטוריים על התנועה הציונית, ובפרט זו שבאמריקה. אין בו חומר על היהדות האמריקנית, בעייתיה הדתיות, הקהלתיות, התרבותיות, והחברתיות, ואין אפילו מאמר אחד על יהדות סינסינאטי. לפי דעתי לא כדאי לערבב קודש בחול, ולכרוך מאמרים פופולאריים עם מחקרים מדעיים. כנראה שכמה מן המחברים הוציאו מילקוטם מה שהיה מן המוכן ולא טרחו לתרום משהו מיוחד ליובל החשוב הזה, אולי מפני שאופי הספר לא היה די ברור להם. בקובץ מדעי, או אפילו מדעי למחצה, אפשר היה להדפיס כמה מאמרים בעברית. אני תפילה שלכבוד היובל ה-75 של ד"ר סילבר יוצא ספר יובל שני, שיוקדש למקצועות שהזנחו בכרך זה. ראוי הוא ד"ר סילבר לשכר כזה.

„משה והתורה המקורית“

התחילו לבדוק את תוכנו ולעמוד על הסתירות שמצאו בו. הסתירות האלו עוררו כמה בעייתיות ושאלות, וביניהן — מקורות התנ"ך, מחבריו, קדושתו וכדומה. העיקרים היסודיים שעליהם נשענו ונשענים כיום המבקרים והחוקרים ידועים לכל, ולכל חוקר והוגה יש גישה משלו. ישנם מהם ששואבים את ידיעותיהם מחוקרים שקדמו להם ומהם חולקים על מוריהם ומראים על חידושיהם, שלפי דעתם הם הנכונים והמיבוססים על מקורות חדשים ועל ההגיון שנראה בעיניהם כנכון וכמתקבל על השכל. מובן, כשהם דנים על התורה ממילא הם מתעכבים על אישיותו ותפקידו של משה רבנו, וגם ביחס למשה והיחס שלו לספר התורה יש חילוקי דעות — וביניהם גם קיצוניות, המוכיחות, כביכול, שמשה היה מצרי מלידה ועוד השערות כגון אלו. בין הספרים הדנים על משה ועל התורה נמנה גם ספרו של ד"ר סילבר. מטרתו העיקרית היא להציג לפני הקורא את תכונתו של משה לא ככהן, או נצר ממשפחת לוי, שמגמתו היתה לחנך את עם ישראל על יסוד פולחן הקרבנות, אלא כנביא, ומנהיג רוחני ששאף לתת לעם ישראל פולחן מוסרי. הוא הכיר בה' כא—ל עליון והוא היה רועה הנאמן. לכן מתחיל המחבר את גישתו אל העניין בשאלתו של עמוס: הובחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל? לפי השקפתו ידע הנביא מראש שתשובת העם תהיה שלילית ושבמדבר לא הקריבו בני ישראל קרבנות. וכמו הרוב המכריע של חוקרי „הביקורת העליונה“, מניח הד"ר סילבר שתורת הקרבנות באה בזמן מאוחר והוכנסה על ידי הכהנים שרצו להדגיש את חשיבות הפולחן. לנושא הזה מקדיש המחבר את כל ספרו. הוא טוען שתורת משה היא תורה מוסרית, שהעניקה לאנושיות את ערכיה המוסריים. והתורה המוסרית הזאת תחיה לעד לא רק בלב העם היהודי, אלא בלב האנושות בכללה. ל. שפאל

רבי א.ה. סילבר, המטיף, העסקן הציבורי, ובעיקר — המנהיג הצינוני, הצליח במשך שנות עבודתו הפוריה למען העם היהודי וארצו. לכתוב פרק חשוב בתולדות עם ישראל. בימים שהתנועה הריפורמית בארצות-הברית ורוב מנהיגיה התנגדו בכל תוקף לרעיון הלאומי, היה מן המעטים לעודוד על המשמר ולהילחם נגדם. הוא הצליח לקרב את לבות האבות והבנים כאחד לרעיון הצינוני ולהתגבר על כל המכשולים שנערמו בדרכו.

הרבה כבר נכתב על עבודתו הציבורית ועל מסירותו אל עמו והרבה עוד ייכתב. הוא עדיין עומד על משמרתו כשהוא מלא חיים, רענן ורב מרץ. אולם כאשר באים להעריך את אישיותו ופעולותיו בשדה הציבור והצינוני, יש גם לציין את עבודתו הספרותית. רבים מדבריו שבשלפה פורסמו בעתונות ובכתבי-העת, מאמרו ושיחות עתונאיות ראו אור בארצות-הברית, בארץ ישראל ובכל תפוצות הגולה. במאמריו ושיחות אלה הגיב בעיקר על שאלות ציון ויהדות אמריקה העומדות על הפרק. ספריו שהוציאו לאור נפוצו במהדורות אחדות. הרבה תרם הרב אבא סילבר בעטו ואין כאן המקום לתת רשימה מפורטת מכתביו.

כאן נסקור סקירה קצרה את ספרו האחרון „משה והתורה המקורית“.

למן היום שדרך ישראל על אדמתו היתה התורה המעיין שממנו שאב את מימיו הרב חנינים. ספר הספרים ליווה את העם היהודי באשר הוא הלך, במשך הזמן נעשתה התורה למורת-דרך לשאר הדתות וכיום תורגמו ספרי הקודש לכל לשונות העולם. אולם בזמן נעשה גם ספר התורה לנושא לחוקרי התנ"ך, ביחוד כשהופיעה „הביקורת העליונה“ על במת ההיסטוריה. החוקרים האלה

Moses and the Original Torah,
by Abba Hillel Silver, Macmillan
Company, New York.

מבוכה

מאת פגול

כל־כך שמחה אל חדר־המדרגות שקיבל אותה אל האפלולית הקרירה והבלתי־מחייבת שלו. פסחה על ברכת־השלום שנשרה מפיה על סף היציאה מבית הוריה, ומיהרה לסגור עליה את הדלת. התכנסה מאד אל תוך עצמה, והיו כתפיה מכונפות קצת: המחשבה על נסיון לפרוץ אליה מן החוץ בשאלה היא שהשליכה אותה אל מעבר לדלת. מתחה את כף ידה סביב למעקה ואצבעותיה חיבקו אותו בחזקה; לא הרפתה עד שהגיעה אל סופו, למטה ביציאה, במקום שבו נפרש לרגלי סולמות המדרגות מישור של מרצפות המוביל החוצה. העבירה ידה ברכות על קצהו של המעקה, שנענה עליו לרגע קל בכל כובד גופה — ובצעדים מהירים מאד, שפרצו כמו משוחררים מהירידה הזוהירה במדרגות, באה אל תוך הרחוב.

האטה לרגע קל, מושכת רגליה על גב המדרכה, כילד מתחנחן, והיתה נוגעת בקצה מבטה במעמקים הכחולים התלויים קרוב־קרוב מעליה, כמו חוששת להתחלק וליפול אל תוכם. מיד החזירה לעצמה את מבטה, וחתמה עליו בחיוך דק של תודה. מיתחה את ריאותיה עד קצות גבוליהן, ופתחה עצמה לרווחה אל שטף האוויר החריף, השיכור מן הסתיו, בבת־אחת פרצה בחצי־מרוצה הלאה, הרחוב היה ריק, יחסית, בשעת אחר־צהריים מוקדמת זו, ותמר פסעה במהירות, נדחקה אל גדרות הבתים. הגיעה אל פינת הרחוב, ופנתה חדות שמאלה, ובלי משים מצאה עצמה מהלכת לאיטה לאורך שפת המדרכה. חיוך צרוד נשבר בה, והיא עברה מביישת לאמצע הדרך.

המרחק עד לטלפון הציבורי היה קצר מאוד, — — אני מקווה, שהשעה איננה מוקדמת מדי לצלצל", אמרה. — — קשה לתאר, שכבר עוב והלך", שוחחה עם עצמה.

אותו טלפון היה חביב עליה, כיוון שעמד מוצנע במקום צדדי; איש לא נמצא בו. תמר חצתה במהירות את הכביש לקראתה, אבל כשעמדה ומילאה את כל כפה בידית הדלת, הבחינה לפתע בידה שלה, כאילו היא מציאות זרה מחוצה לה, רועדת כל־כולה. נכנסה וסגרה אחריה בזהירות את הדלת, נשארה עומדת לרגע מול מכשיר הטלפון, מעבירה עליו את אצבעותיה בנגיעה מרחפת. השעה דחקה לה, אבל באוונגיה רעמה מרוצת הדופק, שסכרה את הדרכים מן החוץ אליה; כל חוש השמע שלה התרכז בתוך הפנים. — "די, די...". שידלה את עצמה. הצלילים החלו להתבהר, והיא חשה כיצד ראשה היה הולך ומגיח מתוך ענן הרעש; אצבעותיה התעכבו על גב שפופרת הטלפון. הטירטור המכאני בתוך המכשיר גירה מחדש את הנקיפות הפנימיות, והשניים הצטרפו על סף תוף האוזן.

— „האלו — — „אפשר לדבר עם פרופ' ברוך, החליקו המילים מפיה אל תוך השפופרת. קולה היה חיוור עד שקיפות. וזר לה לגמרי. (גו, שקט!) „פרצה בכעס נגד עצמה, „אינני שומעת דבר“. — „פרופ' ברוך איננו בבית, נענה לה קול ביבושת של פקיד בית-מלון. — „הוא היה והלך?“, תמחה על תגובתה העניינית והמיידית.

— „כן, קיצר הקול. — „אולי אתה יודע מתי יחזור, ידעה שהשאלה מיותרת לגבי פרופ' יונתן ברוך. — „אינני יודע, גבירתי, היה האישי סבלני ורשמי מדי. — „תודה — — שלום, חתמה, — „שלום“... „

דחפה אט-אט בגב ידה את דלת הזכוכית, ויצאה אל מחוץ לתא הטלפון. נשארה עומדת לרגע, תווי פניה מתוחים קצת, אבל מיד נשאה עיניה קדימה והבעתה התבהרה. הפסיעה והיתה הולכת כמו נפקחת לה אט-אט פקעת של סבך שהיתה נתונה בה.

*

המכתב שקיבלה לפני שלושה ימים דיבר אליה מתוך תיבת המכתבים, עוד לפני שהספיקה לפתוח לפניו את הדלת, וליטול אותו בידיה. יד עה מי הוא הכותב, אותה ידיעה שאין עובדות סומכות אותה, ואף-על-פי-כן אין משכנעת ממנה. המכתב היה כל-כך קל בידיה הרועדות. האותיות המסודרות בתשומת-לב בשורות ישירות נמשכו רק עד מחצית העמוד, אבל מילאו אותו כל-כך עד שהמחצית הריקה לא הפריעה לה הפעם, פשוט, לא הבחינה בה. היה בכתב היד משהו שמשך מאד את תשומת-ליבה. אולי הניגוד הבלתי-צפוי בין האותיות הלא-גדולות, המסודרות יפה בקבוצות מאורגנות של מילים, לבין כל דמותו. להפתעתה, הרגישה אליהן מיד אימון רב של קירבה — היה בהן משהו אישי במיוחד, נדמה היה לה. — „תמר פורת היקרה“, קראה וכינסה ראשה בין כתפיה בתנועת אי-נוחות נבוכה. פסעה לצאת את חדר-המדרגות, סקרה לרגע את הדרך לפניו, וירדה בסקרנות אל תוך המכתב. היתה בוחנת בזהירות כל מילה לעצמה, נכשלת ושוקעת מידי פעם בתוך חברת האותיות. הגיעה אל איחולי ה"כל טוב" השיגרתיים ונעצרה: „שלך בהוקרה“, קראה, דילגה לרגע אל שורת הפתיחה, וקשרה את הסוף אל ההתחלה. לפתע הסתבר לה, שאיננה יודעת כלל מה כתוב בגוף המכתב. נשארה עומדת, הבעת פניה מצומצמת מאד, עלתה אל השורה הראשונה, והחלה לקרוא בעיון ובמהירות את המשפטים המרוכזים. המנוסחים בבהירות הגיונית לא רגילה. — „הוא...“, התימהון קשר את החיוך, „מוזר מאד...“ השתחררו המילים, והיא פנתה ללכת, המכתב הפתוח בידה. מחרוזת של צחוקים עלתה בה והתגלגלה החוצה. „משעשע מאד...“ חייכה, „הוא איננו בטוח, אם אני מוכנה להיפגש איתו.“ קירבה שוב את המכתב, חלפה על פני השורות והתעכבה — — „אם תרצי — אני מחכה לך — — צלצלי אלי.“ — — „יופי!,“ דחסה את כל תגובתה בין שתי הברות קצרות.

פגישה עם פרופ' יונתן ברוך היתה חווייה מפתיעה. גילו הצעיר ביחס לתואר מכובד-המסורת שנשא, היה רק פרט קטן לגבי מה שאפשר היה לומר

בזכותו. כשהיו ידידיו־מעריציו מבקשים להציג אותו בפני אדם חדש, היו, בדרך־כלל, מסתבכים ברשת כל המילים הטובות שהיו בליבם עליו. תכופות אפוא היו מסכמים את עצמם — לגביו במשפט פשוט, והיו אומרים, שהוא מהווה אחד המקרים היוצאים־מן־הכלל בהם צר הכינוי — הם התכוונו לתואר האקדמאי שלו — מלייצג את התוכן המיוחס לו. ותוך כדי התרגשות היו הם נתקעים בנקודה שבסוף המשפט הקצר, ומשתתקים. והיו שוכחים להזכיר את הפרט המעניין — כשלעצמו, שפרופ' יונתן ברון אינו אלא צעיר על גבול שבין שנות העשרים והשלושים.

סיכום קצר של העובדות המספרות עליו יעלה תיאור של מהלך־חיים נדיר: יונתן ברון משמש מרצה לפילוסופיה באחת האוניברסיטאות המכובדות ביותר בעולם, ונחשב לאחד הכוחות המזהירים ביותר בתחום זה. בנה של אמצע המאה העשרים היה איש־אשכולות במיטב המסורת של המאה התשע־עשרה.

תמר פורת הכירה אותו בביתו של פרופ' גולן, ראש המדור ללימודי ספרות באוניברסיטה. היתה מבקרת בבית זה של מורה לשעבר בהזדמנויות שונות, ובאחד הערבים, כשהתאספה שם קבוצת מכרים וידידים־למחצה, אנשי־רוח מתחומים שונים, הכירה במקרה הפרופיסור הצעיר, האמת, שפרופ' גולן רצה במיוחד להפגיש את השנים מקרוב. היו לו גם שיקולים הגיוניים לכך: הוא הוקיר את תמר פורת יותר משאפשר היה לו להוכיח לה זאת בגלוי וכשרונותיה הספרותיים שלה, הפתיעותו לעתים, היה חרד כלי־כך לאדם־היוצר שבה, וקיווה מאד שיונתן ברון יוכל לעזור לה להשתחרר, לפחות במקצת, מן ההתרוצצות הפנימית המענה שבה.

התגלגלו הדברים, וכוונותיו הטובות של פרופ' גולן התקיימו מאליהן. קיבלה את הזמנתו של פרופ' ברון, ובאה להקשיב להרצאותיו באוניברסיטה. המתינה לו בתום ההרצאה — רצתה רק להודות לו, אבל הסתככו בשיחה, איש לא נותר באולם, והם יצאו בשנים. — — מאז היו הולכים יחדיו אחרי ההרצאות. במידה ששיחותיהם היו גלויות מאד — לא עברו אף פעם אל תחום האישי מדי. ייתכן, שזוהי הסיבה האחראית לכך, שפגישה ביניהם היתה לשניהם חווייה של שמחה, שאין עמה הכובד המחייב של האינטימיות המעורטלת. לאחרונה קרה, שמשך שבועיים לא באה תמר להרצאות. אחר־כך התחילה חופשת הסימיסטר ויונתן יצא את העיר לשבועיים־שלושה. הזמן שלא התראו ארך לה יותר מדי. היתה חוזרת ומוצאת את עצמה מהרהרת בו, כלומר, לא רק כיוון שהרגישה בחסרון השיחות, אולי חשבה שיתקשר אתה לפני חופשת הסימיסטר. עכשיו בא המכתב.

היא לא יכלה בשום פנים להתגבר על פיזור דעתה, שכן ככל שניסתה לרכז את מחשבותיה, היתה העובדה האחת באה וסותמת לפניו את הדרך: הגישוש הזהיר, הבלתי־בטוח כלי־כך, ההצעה־המבקשת, הכרוכה בארבע קצותיה בהסתייגות עדינה מאד — אם היא רוצה. על כל המעלות שמנו אחרים ביונתן, היתה תמר אסירת תודה לו על אחת, על אחת בייחוד מיוחד: החוש השישי שהיה בו — חוש הרגישות, שהיה דק מכל החושים, אפשר — גם מחזיק בו את כולם, ובכוחו מעלה אותם על עצמם. עלי־כן העליב אותה כלי־כך החשש, שהוא איננו בטוח בה

(מוזר מאד היה הדבר בעיניה), ורצתה למהר ולפגוש בו, לומר לו שהוא טועה, טועה מאד... במכתבו הציג לה, אם רצונה בכך, לצלצל למקום שהוא מתגורר בו בשעות המוקדמות של בוקר יום המחרת. אבל תמר הצליחה להתגבר על עצמה רק עד שעת אחר-צהריים זו. ידעה שהוא הגיע העירה היום, והחליטה לצלצל אליו ויהי מה — לומר לו — לומר לו.

*

הסתיו הישראלי חגג את כל קסמיו. בשל מאד, רגוע, ומשכיר בחריפות המנערת של קוד מתגרה. תמר היתה אסירת-תודה לחסדו זה של מזג-האוויר, ידעה וחייכה. לפני כשבוע קנתה אותם בגדים חדשים שביקשה כל-כך לעצמה, והיום הגישה אותם לה שי.

היתה מתרחקת מתא הטלפון והולכת באופן מוכני: כיוון שהקדימה לצאת את הבית, הטרידה אותה עכשיו השעה הריקה שנמשכה לפנייה עד לפגישת החוג הקבועה. ואז בא והיה הרעיון, לעשות את הדרך הארוכה עד לביתו של יעקב. שם היו נאספים, ברגל, ויצאה לדרך.

היום צימצם את אורותיו, וערב כחול נדלק ברחוב. תמר הרגישה עצמה הרבה פחות לבדה. התנועה הגדולה של הרחוב הראשי לא הפריעה לה. להיפך, היא שמרה לעצמה את עצמה. חלונות הראווה הוארו בשלל צבעים, משכו את תשומת ליבה. אבל היתה מתעכבת רק לרגע קל, וממשיכה ללכת. באה לה כמעט הרגשה טובה של שקט. ביתו של יעקב היה קרוב, והשעה נעשתה מאוחרת. הזדרזה ופנתה שמאלה אל הרחוב הצדדי; בפינה היה קבוע לוח מודעות עירוני גדול. תמר התעכבה לרגע עלידו. עומדת-לא-עומדת בתנועת גוף רכה מאד, ורפרפה על-גבי המודעות. אילו היו שואלים אותה מה כתוב בהן, ספק אם היתה יודעת להשיב. כבר פנתה ללכת, כשלתע נתקלה במודעה גדולה ממש מול עיניה. — "מה?" שמעה עצמה חותכת את כל קשרי השקט בהברה קצרה זו. — "ביום — פרופ' יונתן ברון ירצה על הפילוסופיה של הספרות בימינו", חזרה וקראה, ושוב חזר ופגש מבטה בזעם אין-אונים את האותיות המרובעות הברורות כל-כך — "אתמול... אתמול היה כאן..." משכה את רגליה ללכת, מבטה מושפל — המדרכה היתה פגומה מאד בקטע זה.

אל פגישת החוג איחרה לבוא, התיישבה מן הצד, ולא פצתה פה.

*

ב־8.30 בבוקר בדיוק עמדה שוב מול הטלפון. — "אפשר לדבר עם פרופ' ברון?" אמרה. — "רק רגע, בבקשה", ("מוזר מאד" — התכווץ פרצופה לספק-חיוך — "ב־ב־ק־ש־ה...?"). — "האלו", העיר אותה קולו העמוק של יונתן. חיוך קצר ועצוב ריפרף על שפתיה — "בוקר טוב, אדוני", התחילה — "בוקר אור", דיבר אליה כמו מתוך אמצעיתה של שיחה ממושכת, "את רוצה להיפגש אתי — הבוקר?", הגיש לה שאלה מוכנה — "כן", התחלקה לקראתו, וקטעה. — "היכן?", אמר ברוך. — — — "לא חשוב", — קולה היא היה ברור. "ברומא? הנידה בקלות בראשה מלמעלה למטה. קשר אותה אל מקום זאל שעה. — "כן", גימגמה

מופתעת. מאד. החזיק בהם שקט של ציפיה. — "תבואי?" דיבר אליה. — "כן — כן — כמובן", יצאו המילים ברורות וצלולות בגלל הבהלה, "להתראות בתשע וחצי ב"רומא". — "טוב מאד", אמר בקול רם. לא שמעה אותו מניח את השפופרת.

תמר הגיעה לבית-הקפה בדיוק בתשע וחצי. היא נעצרה כמעט בכניסה, ובמבט מרוכז ומהיר קלטה את מעט הנמצאים במקום בשעת בוקר מוקדמת זו — יונתן לא היה שם. מיעכה בעצבנות את הארנק שבידה, בחרה לה מקום ליד שולחן צדדי, רואה ונראה רק מעט. — "אספרסו, בבקשה", אמרה למלצר שניגש אליה, והתפלאה מאד על הכסאות הנוחים שבבית קפה זה. כשהרימה עיניה אל הרחוב היתה זו רק דמותו של יונתן ברון, שבלטה מתוך קהל האנשים, וקשרה אותה אליה. מיד היה עלידה. — "בוקר טוב", אמר בשקט כשהוא פושט לפניו את כל כפו. כמה שמחה שאיננה צריכה לקום על רגליה. — "גם אני מבקש אספרסו", פטר את המלצר שפנה אליו. "גם אני" — חזרה לעצמה. התיישב מולה, והיה מחייך ומדבר. בכל התנהגותו היה משהו לא נתפס של קירבה גדולה, מובנת מאליה, טבעית מאד. נאמר, כאילו היו נפגשים בפאריז העיר, שני ידידים וותיקים בתוכה של עיר זרה; ואזי היתה מתקשרת סביבם אותה אווירה מיוחדת במינה של "הבית". כלומר, מיד היה בית-הקפה עולם חיצוני זר, שלא היה בכוחו לחדור אל העולם הסגור הפרטי-מאד של שניהם בלבד.

יונתן דיבר ודיבר, נשפך אל המילים והחיוך. קשה היה לומר, מהו שעשה את השיחה אישית כל-כך: רק סיפר לה על חופשתו, אסף לפניו את הפרטים הקטנים, עד שנדמה היה שגם היא היתה אתו בשמחותיו הקטנות.

נעשה חם מדי. יונתן ביקש את סליחתה והסיר את מעילו; תוך כדי-כך הסיט את כסאו והרחיקו קצת מהשולחן. חזר והתיישב, משהו באלכסון, רגליו יוצרות זוויות ישרות ויציבות מאד, מרוחקות במידה ניכרת זו מזו. תמר משכה את מרפקיה מעל השולחן הקטן, והתיישרה בכיסאה. נזכרה, שיושב לפניו גבר זר, כלומר, אף פעם לא חשבה עליו כך, רצתה לומר, עד עכשיו היתה משוחחת עם פרופסור יונתן ברון. — "מה?" נרכן לקראתה כשהוא מכבה את הגפרור הבוזר ביד ימין, ומושך ביד שמאל את הסיגריה הדולקת מפיו. — "לא... לא כלום"... הניעה ראשה בקלות ילדותית, כמו מוחקת משהו לא-נראה, נתקלה במבטו, וחייכה אליו. עקפו את השתיקה הקצרה שהתגלגלה ביניהם, וגלשו לשיחה באותם נושאים שכבשו את עולמם הרוחני — ספרות ופילוסופיה.

"אח — הפסיק יונתן את עצמו בבהלה, "יש לי פגישה עם הדיקן", ונשאר יושב על מקומו. עיניו כהו מאד; בתוך מבטו המרוכז נעצרו כל המחשבות. אבל מיד ראתה, כיצד המתח שעקד את כל גופו, מתפרק והולך עם שהוא קם מכסאו. — "תלוי אותי עד הטכסי?" לא היה בטוח בה. — "כן", חייכה לו במלוא עיניה, הביט בה בברכה, אחר-כך ניסוט מעט לקחת את מעילו ודיבר — "אקח ספיישל", ראתה אותו ניגש לשלם, לא יכלה לחכות לו, ויצאה מבית-הקפה. הרגישה בו כשהוא מדביק אותה מאחריה, ובא לשמאלה, לא הפנתה אליו את פניה, אבל ידעה שהוא קרוב מאד. — "הדיקן הזמין אותי", סיפר, "מתוך דבריו של

פרופ' גולן הבינותי שהוא מבקש שאתן עוד שיעור". — תחנת המוניות היתה מעבר לכביש, מימין. הם נעצרו על סף המדרכה, וחיכו לרמזור. תמר קלטה ראשונה את האור הירוק, וירדה אל הכביש, כשלפתע חשה בידו של יונתן מרפרפת על גבה; אינסטינקטיבית האטה את הליכתה. חולצת הצמר שלבשה היתה רכה מאד. הרגישה עצמה אשמה לפניו, שלבשה חולצה חדשה ויפה. אצבעותיו השתחררו, והניח את כף ידו המתוחה על גבה. חש את גמישות גופה מרפרפת בכפוף; היה מוכרח להפסיק את הזרם שבידו; לפתע מצא עצמו קרוב מאד אל תמר, מחזיק אותה בידו בחזקה. בצעדים מהירים העביר אותה את הכביש.

*

— "מחר אני בבית", ברח מעצמו. "תתקשרי אתי?" לא פגש במבטה "מתי שתרצי", היה כמסביר. — "כ"ן", לא הסתכלה אחריו כשנכנס למונית. הסתובבה מיד על עקביה, וחזרה בדרך שהלכו בה שניהם זה עתה.

מחודש לחודש

יצחק בן צבי — נשיא ישראל

לכאורה, פליאה היא: אדם זה, שמ" עולם לא ביקש שררה לעצמו, ושנשאר עד אחרון ימיו אביר התום והפשטות, הגישה העממית הצנועה והחרדה לגורל כל יחיד בישראל; אדם זה שהצניע לכת כל כך ושהענוותנות היתה יסוד נשמתו האצילית — כיצד נתגלגל גורלו להיות נושא איצטלות רשמיות מכהונת יו"ר הוועד הלאומי ועד הכהונה הרמה ביותר של נשיא המדינה? הוא, שלא החשיב כתר של שלטון, כי אם כתר של תורה ומחקר; הוא, שהיה יושב אוהל לפי מהותו ואיש הפשטות הקיצונית בלבדו — כיצד קיבל באהבה את עול הטקסים הרשמיים ואת לבושי השרה, אם של נציג היישוב בימי הכרת מלך אנגליה ואם של האזרח הראשון במדינת ישראל העצמאית בכל המאורעות הדיפלומטיים והנסיעות לארצות חוץ. עד לירכתי היבשת האפריקנית?

התשובה היא ברורה: יצחק בן צבי עשה את כל אלה כפי שעשה וקיים

פטירתו של יצחק בן צבי, נשיאם ואביהם של ישראל הרעיד נימי לבבות רבים בישוב ובתפוצות. כבד האבל על מות אהוב העם ובחירו. לא הרי בחירתו של יצחק בן צבי לנשיא פעם ראשונה, בתשי"ב, כהרי בחירתו בתשי"ז ובתשכ"ב. בחירה ראשונה באה לפי יוזמתו והצעתו של ידידו ורעו במשך יובל שנים ויותר, ראש ממשלת ישראל דויד בן גוריון בישיבת מרכז מפא"י. בחירה שנייה ושלישית היתה דבר הוודאי ודבר המובן מאליו, שכן היתה זו משאלתם הפנה והנאמנה של כל בני העם, ללא הבדלי מפלגה וכיתה, שבט ועדה. הרעיון שהיה מונח ביסוד יוזמתו והצעתו של ראש ממ"שלת ישראל אחרי פטירת נשיא המדינה הראשון — רעיון מזהיר היה, והנשיא השני עלה ונתעלה בכהונתו הרמה, העלה כבוד העם וכבוד המדינה והיה להם לאב ולפטרון נאמן — מכוח אוצרות נפשו ומידותיו הנפלאות ומכות אישיותו רבת החסד והענווה.

אהבת ישראל שבו היא שהולכתו כל הימים, שוב ושוב, אל חקר שבטי ישראל ונידחי ישראל — כאילו ביקש לגונן ולסוכך עליהם, לבל יופלה חלילה שבט מן השבטים ולבל ידח ממנו נידת. אפילו אבר המדולדל, הוא נתכוון גם לזכרון העבר וגם לקיום בהווה, שכן ההיסטוריה והחיים, העבר וההווה, היו תמיד כרוכים יחד בתפיסתו ובגיי-שתו של בן צבי. ואם אהבת ישראל היתה אהבתו הראשונה, אהבת ארץ ישראל היתה אהבתו השנייה. גם אהבה זו הולכתו כל הימים, שוב ושוב, להעמיק ולהרחיב את יריעת המחקר של יריעת ארץ-ישראל, בש-קידה ובהתמדה שאין דוגמתה. בצעי-רותו — מספרת עליו רעייתו רחל ינאית, בספרה "אנו עולים" — יצא המידברה לחפש יד וזכר ל"יהוד אל-חיבר", הוא השבט היהודי הנידח וה-מופלא מירכתי ערב, וכשנתקרב לגיל העמידה שמח כמוצא שלל רב לכש-אסף חומר היסטורי רב עניין במחקר שפירסם על "היישוב היהודי בפקי-עין". מחקרו זה מאשר את ההנחה, כי כשם שלא הופרה הברית בין עם ישראל ומורשתו הרוחנית והתרבותית כך לא הופרה הברית הכרותה בין ישראל לארצו. אך לא לשם תועלתיות מדינית ותעמולתית נעשה אותו מחקר; כי אם לשם הוכחה רציפות ארצית בצד הרציפות השמית; אות ומופת לנאמנות שאין לה גבול ולדבי-קות שאין לה אח ודוגמה אצל שום אימה ולשון, נאמנות ודביקות, ששיבת ציון אינה אלא תוצאתן ההכרחית. התעניינותו בשומרונים ובקראים, בדרוזים ואף בבדואים, שהחלה סמוך לעלייתו לארץ, בשנת 1907, ונמשכה עד אחרון ימיו, לא היתה תולדה של נטייה לאכסוטיקה ססגונית, נטייה שאינה הולמת ביותר את רצינותו הע-מוקה כאדם וכחוקר, אלא באה מתוך דחף פנימי מתמיד לשחזר גבוות, לגלות הדר נסתרות של ימי קדם בישראל. לפענה חידות בתולדות חיי האומה ותרבותה ולהחיות תקופות נשכחות ששקעו באלם הדורות ובעקת הגלויות והנדודים.

לא בכדי קיבל עליו יצחק בן צבי, זמן מה אחרי הקמת המדינה, את המ-שימה הקשה לעמוד בראש המכון ששמו נקרא עליו, מכון לחקר יהדות המזרח על כל שבטיה. פלגיה ורסיסה,

הרבה מצוות שציווה עליו מצפוני מיום שעמד על דעתו ומיום שניגש לאירגונו של אותו תא להגנה עצמית של יהודי פולטאבה, לפני 57 שנה ויותר — לשם שמים.

מי שענינו ולבו מכוונים לשם שמים אינו מערער אחרי מידותיו של שר-ההיסטוריה אלא מקבל את הדין כאיש השורה וכחייל בחיל השיחורר היש-ראלי. הוא נשאר איש השורה וחייל פשוט גם לכשהועלה למעלת אזרח ראשון וראש צה"ל בתוקף כהונתו, ואין אדם במדינה, שהוטעה או טעה בנידו זה: ישרותו, כנותו וענוותנותו של יצחק בן צבי לא הניחו מקום לצל-צלו של ספק; צדיק תמים היה האיש.

כשאתה בא להשוות דרכו של צדיק זה לדרכיהם של כמה מצדיקי אומות העולם, כגון מהטמה גאנדי או ד"ר שווייצר, אתה מוצא מיד, שזה האיש יצחק בן צבי שחותרו היה אמת ענוה ושלום, לא נמנה, בשום זמן מן הזמנים, עם גורסי "ההתנגדות הסבי-לה" לרע ועם כל רודפי השלום עד כדי הושרת צווארם לטבח. כמה סי-בות לדבר, אפשר משום שיצחק בן צבי היטיב לזכור את הדרש והדרישה: "וחי בהם ולא שימות בהם", אפשר משום שגל הפרעות והרדיפות שע-בר על יהודי רוסיה בימי עלומיו הטביע את חותמו העמוק בנפש העלם הרך וחישל אופיו ודעתנותו אפשר משום מרדנות שהיתה בו ושהולכה אותו לשורות המתקנים הסוציאליס-טיים הראשונים, המשלבים חזון עם מעש, כחברו בר בורוכוב, מזה ובן עירו מארטוב מזה, וכך עלה על דרך-המלך של מהפכנות לאומית וחברתית. אך ודאי לא נטעה אם נאמר, שהגורם המכריע שבכל אלה היתה אהבת ישראל שבו ודבקונו בצור-מחצב-תו ובנכסי רוח של אבותיו, השושלת מוליכה הישר אל-צבי שמשי (שימי שלביק) האב הישר באדם והיהודי הטוב, ת"ח וסופר, ואל דורות של יחוס יהודי תורני. אולי משום כך לא גרם לו "אינם" זה או זה שיותר, אי-פעם, על צו הקיום היהודי למען גאולת מעמד או עולם, צדקות היתה רחוקה מצדקנות לא-יהודית מפוקפקת מסוג מסויים. עם ת. נ. ביאליק גרס: "...אך אם אחרי הישמדי מתחת הרקיע הצדק יופיע — ימוגר נא כסאי לעד".

בי. גם מפלגת "בעת" הסוציאליסטית בעיראק ובסוריה לא תוותר בנקל על פירות המהפכה בשתי המדינות ולא תיכנע על נקלה לשלטון יחיד של נאצר. צפוי מאבק מתמיד בין חסידי נאצר בארצות אלה ובין שומרי החורמות של שרידי ה"פרלמנטריזם" הערבי המבקשים לשמור על חיי מפלגות ועל אבטונומיה מסוימת של ארצות האיחוד. ודאי צפויים קשיים מדיניים מצד העיראקים בשעה שנאצר ינסה לבצע "חלוקה סוציאליסטית" של הכנסות אוצרות הנפט העיראקי, וצפויים קשיים צבאיים לא פחות ממשיים בשעה ששליטי בגדד של היום ינסו להתחמק מהבטחותיהם של אתמול על אודות מתן אבטונומיה לכורדים. בכ"ל ניתן לומר, כי כוחות רבים, נוגדים ומנוגדים מושכים וימשכו ברימתם הפדראציה המשולשת לצדדים שונים, וספק גדול הוא אם נאצר יצליח להחזיק בהם, במתג ורסן, ימים רבים. אך לעת עתה, אין להתעלם מן העובדה, שאיחוד זה קיים ויש להסיק ממנו את כל המסקנות הכלכליות, המדיניות והצבאיות כאילו יהא קיים לאורך ימים. דבר זה נכון הוא הן לגבי הסכנה הצבאית הנשקפת לישראל והן לגבי האיום על המישטרים המלוכניים של סעוד בסעודיה וחסיין בממלכת הירדן. יתר-על-כן, העובדה שצבא הב"דואים של חוסיין נאמן לו ומוכן לרדא הפגנות הפליטים הפלשתינאים ושאר נרגנים ממעריציו של נאצר והאיחוד הערבי — אין בה כדי לבטל את אפשרות של התנגשויות חוזרות ונשנות בחיי נכדו של עבדאללה. אם אחת ההתנגשויות האלה תצליח — תיפתח הדרך לפני נאצר ושותפיו להשתלט על ממלכת הירדן ולכתר את מדינת ישראל משלושת צדדיה. כבעבר כן גם עתה מהווה צבא ישראל את החורמה הבצורה שהרתיעה ומרתיעה את נאצר מפני פעולה צבאית ישירה נגד חוסיין כדוגמת הפעולה של התערבות מצרית ישירה בתימן.

אמנם, ממשלת ארה"ב הזהירה את נאצר מפני צעד כזה. אך אלמלא הצבא הישראלי וההתראה הגלויה של ממשלת ישראל, שלא תסבול נוכחותו של צבא מצרי בעבר הירדן המזרחי, היה נאצר מוצא לו צד של היתר לפלישת-בזק בצירוף התקוממות מבוייתת יפה של הפליטים הפלשתינאים.

ולא בכדי השיג גדולות בתחום זה במשך תקופה קצרה באופי יחסי. כי אהבתו לשבטי ישראל היתה עמוקה ורחבה כים, מקיפה וכוללנית, עד כדי הכללת כל פרודה שבטית, כשם שדאגתו לכל אדם מישראל ובישראל, עד לעולה החדש שבחדשים ועד בכל, היתה עמוקה ורחבה וכוללנית — עד כדי הכללת כל אחד ואחד מבני המיעוטים שראו בו את פטרונם.

על אף פעילותו המדינית והציבורית הענפה משחר עלומיו ועד זקנה ושיריבה — לא פסק פומיה מגירסא ולא חדל מלהשקיע עמל ומרץ במחקריו. כעשרים ספרים חיבר ומאות מאמרים חשובים ורבי עניין. ספרו "נידחי ישראל" תורגם לאידיש לאנגלית ול"ספרדית וזכה לפרס ביאליק בתשי"ד. ספרו "ארץ ישראל ויישובה בימי השלטון העות'ומאני" ראה אור לפני שבע שנים בהוצאת "מוסד ביאליק" והוא מהווה יצירה רבת משקל בחקר תולדות היישוב בארץ ישראל בתקופה של ד' מאות שנה. שהמקורות עליה היו דלים באופן יחסי, ו"ספר השומרונים" שלו הוא נכס יסוד בספרות על תולדות הכת וגלגוליה.

עניין מתמיד שגילה בחיי הקרובים, השומרונים ושאר שבטים וכי"תות נידחים של עם ישראל לא פסק גם לעת זקנתו ואף בימי מחלתו הקשה. אחד ממעשיו האחרונים היתה תמיכתו ברעיון של הקמת בית כנסת שומרוני בחולון. מסורת ישראל היתה קרובה ללבו כל ימיו ובשנות חייו האחרונות דבק באורח חיים דתי והיה מתפלל ולומר דף גמרא בכל יום. בית הנשיא בירושלים נהפך במרוצת השנים לתל תלפיות, שהכול פונים אליו ודלתותיו פתוחות לכל דורש; בית ועד לחכמים ובית מפלט לקשי יום ולמקופחי גורל. עם הסתלקותו נתאחדו כל פלגות היישוב באחדות הצער והכאב על האבידה שאין לה תמורה.

כבוד לזכרו!

האיחוד הערבי ותקלותיו

הפדראציה המצרית-סורית-עיראקית הולכת ונהפכת לעובדה. אמנם, יעברו ארבעה חודשים עד שייערך מישאל עם בכל שלוש הארצות ועוד כעשרים חודש של "תקופת מעבר", שבה תוצא אל הפועל תוכנית האיחוד הפדראטי-

סין העממית נמצא בים הקאריבי. אין זו נחמה בשביל מדינת ישראל, אם הטילים שמפתחים עכשיו במצרים הם טילים אנטטי-קומוניסטיים טובים הני-בנים בעזרת מומחים גרמנים, שכמה מהם הם אנטטי-סובייטיים עד כדי כך, שעבדו בשביל היטלר..."

לדעת העתון הוואשינגטוני, יש צורך "בטיהור האווירה ובהרגעת הרוחות על ידי הכרזה ברורה, כי אמריקה מעוניינת בבטחונה של ישראל." אך לעת עתה מוסיפה מזכירות-המדינה, לדאבון-הלב, לראות בנאצר את משיחו של האנטי-קומוניזם במזרח הקרוב ואם גם לא את מגינה הנמרץ של הדימוקראטיה המערבית. עדיין אנשי מזכירות-המדינה רוכבים על סוסי הלאומנות הערבית לפי מיטב המסורת מימי לורנס ועד ימי אנטוני אידן ואינם חלים ואינם מרגישים, כי סוסים אלה דוהרים במרוצה שוטפת מהם והלאה בכיוון בלתי צפוי לגמרי — הלא הוא הפיוון המוליך להצתת תבערת עולם שלישית.

הכרזה חד־משמעית

משחק הסחטנות "הנייטראליסטית" של נאצר מוסיף לתת פירות זרקה למצרים, בצורת משלוחי מזון וציוד נשק ואספקה ואף מילוח במזומנים משני הצדדים—ממזרח וממערב כאחד. מי שרוצה לרמות את עצמו במחנה המערבי עדיין יכול גם עכשיו לקבל את הודעותיו הדר־פרצופיות של נאצר כמטבע עובר לסוחר. אך מדינת ישראל אל אינה יכולה ואינה רשאית לנהוג כך. לגביה — ההודעות של נאצר, ואף הודעות האיחוד הפדראטיבי החדש, הן חד־משמעיות בהחלט, מדובר בהן במ־פורש על כך, ש"בעיית פלשתינה היתה הניצוץ שהביא לידי התלקחות מרצו של העם הערבי" ועל "הקמת הכות המשותף של הפדראציה הערבית נגד סכנת הציונות והאימפריאליזם", ומוכ־רו בהן בתכלית הפשטות והבהירות, כי הפדראציה החדשה "תפעל למען שיחרורה של ארץ ישראל ושטחים ערביים אחרים הנתונים לכיבוש זר" (עדן, כוויית, נסיכות מושקט וארץ לוב — על מעיינות הנפט העשירים שלהן). ברי, שבכל התכניות האלה — ישראל קודמת כמטרה, וממלכת הירדן היא המפתח ל"פתרון השאלה".

עכשיו, שהאיחוד הפדראטיבי מוליך את שלוש מדינות ערב לקראת פיקוד אחיד, עלול נאצר לנסות לעשות מלאכתו על ידי אחרים, כגון על־ידי צבא סורי, או גם צבא של עי־ראק, שלא חתמה מעולם על הסכם שביתת־נשק עם ישראל אחרי מלחמת העצמאות, מאין לה גבול משותף עם מדינת היהודים.

זהירות יפה

מאיך גיסא, נפתח פתח לאופטי־מיים לומר, שמעתה אין נאצר מוכרח לחשוש מפני התקפה ישראלית, שכן כוחם המספרי של צבאות שלוש אר־צות הפדראציה והפיקוד המאוחד בידו עשויים להקנות לו רגש של בטחון. מלבד זאת, אין נאצר חייב להתחרות יום־יום עם שלטונות בגדאד ודמשק בפירסום הצהרות של פטריוטיזם א־טי־ישראלי שהרי הללו פפופים לו ומשתפים פעולה עמו. אך הנחה זו, כמו ההנחה, שההסכם על הפדראציה לא יתקיים לאורך ימים — אין לראות בהן אלא נחמה פורתא. קברניטיה של ישראל ומפקדי צה"ל אינם רשאים פיוס להתחשב באפשרות הטובה ביותר, כי אם בגרועה שבאפשרויות. הו־ירות היא אם כל חכמה מדינית ואיס־טורגית, והשאננות א־ם כל א־סון. לכן מובנת הכרזתו של ראש מ־מ־שלת ישראל בכנסת בתגובה על המצב שנוצר. אך קשה להבין את תגובות מזכירות־המדינה בנידון זה. א־מ־ם, אין מי שדורש מאת ממשלת א־צות הברית להפריע לצעדי האיחוד של מדינות ערב. אף מדינת ישראל הכ־ריזה לא פעם, שהיא רואה דבר זה כעניינן של המדינות הנוגעות בדבר. אך לאור המתרחש, שוב אין להתייחס בסלחנות ובוותרנות לתעלוליו של נאצר בתחום הייצור של נשק קטלני מסוג הא־דים המרעילים, טילי־קובאלט, מטוסי סילון ושאר כלי משחת שמ־תכננים בשבילו המומחים הגרמניים. תשובה שנתן מר אוריל הארימאן, "פי אם לא יורשו המומחים הגרמניים לע־שות את המלאכה, יסתייע נאצר בב־רית המועצות ומומחיה" — אינה תשו־בה פלל. וכבר העיר בנידון זה "ווא־שינגטון פוסט": "מענה זה דומה ל־ענה, שא־נו האמריקאנים, חייבים להכיר טובה על כך שחיל מצב סובייטי חונה בקובה, שאלמלא הוא כבר היה צבא

התפתחות ללא תקדים, ואין טעם לזלזל בה. אמנם, "המועצה למען היהדות" לא תרכוש בדרך זו את ליבותיהם של יהודי אמריקה ולא תצא מכלל המסגרת של פת העושה מעשי תעוים ומבזה את שם דת ישראל ואת כבוד העם היהודי. אך העובדה כשלעצמה, שמדינאי ידוע כסינאטור פולברייט ולא סתם אנטטישמי מהדרום סבור שהשעה כשרה להופעה פרו-נאצרית ואנטי-ישראלית על בימה "יהודית" כביכול — ראוייה להישקל בכל כובד הראש והאחריות ע"י ראשי הציבור היהודי והציוני באמריקה ועל ידי ידידי ישראל ודורשי שלומה בקרב הקהל האמריקני הרחב.

יצחק עברי

סירובו של הנשיא קנדי והסכמתו של פולברייט

בימים אלה נודעת חשיבות מישנה ליחס שמגלים ראשי השלטון והמדינות בארצות הברית לאויבי הציונות וישראל מבית, אלו אנשי "המועצה למען היהדות". סירובו של הנשיא קנדי לברך את ועידתם של הללו, החוגגים עשרים שנה לקיום ארגונם, יש ליחס לה חשיבות יתירה, שכן היא מעידה על עמדתו הברורה ושאינה משתמעת לשתי פנים. אך, מאידך גי"ס, אנו רואים בפעם הראשונה מדי-נאי חשוב, הלא הוא הדימוקראט פול-ברייט, ראש ועדת החוץ של הסינאט ואדם הנחשב כמומחה לענייני המזרח התיכון, מוכן להופיע באותה ועידה וגם לנאום בה. זוהי, מבחינה ידועה

סקירות ורשימות

מדיניות ישראל בכור-מבחן חדש

במילואו. תהליך תיעוש ענקי התבצע בישראל תוך עשר שנים אשר ממדיו קשה היה לשער כמו מראש. אם חוזים לה ליש-ראל עצמאות כלכלית בעתיד הקרוב, הרי זה במידה רבה תודות לשילומים. אין כפרה על הדם, אולם אם שוקלים מדיניות בקנה-מידה של ריאליזם פוליטי-כלכלי-ביטחוני, הרי רשאי בן-גוריון לזקוף על חשבון מדיניותו לא רק את הסכם השילומים והפיצויים, אשראי וידע גרמני, אלא גם תמיכה מדינית בכמה תחומים, לרבות השוק המשותף, שהוא עניין חיוני לעתידה. ביסוד המדיניות הזאת נתגבשה הנחת-היסוד, שיש לנצל את רגש-האשמה של גרמניה לשם ביצורה וחיווקה של ישראל, למרות חשבונות העבר החיים עדיין באופן כה מדאיב בתודעתם של מרבית אוכלוסי ישראל.

ברם, אם הצליח בן-גוריון בסופו של דבר לשכנע את רוב הציבור בהכרחיותה של ההתפייסות עם גרמניה, הרי לא העלה איש על דעתו שכעבור זמן קצר תספק גרמניה מומחים למצרים המתנכלים ומת-נקשים בנפשה של ישראל.

הגילויים בדבר מאות אנשי מדע גרמנים בשירות נאצי, מהם כמה מגדולי המומחים

הסערה הגדולה שפקדה בשבועות האחרונים את ישראל שככה במקצת. הקואליציה בראשותו של בן-גוריון ניצלה ממשבר נוסף. הסיבה הישירה למשבר היוו הידיעות שנתפרסמו בעתונות הישראלית בדבר מדענים וטכנאים גרמנים העוסקים במצרים בייצור טילים, מחקר אטומי, חימי ובאקטריולוגי לצורכי מלחמה. לאיש בישראל לא היה ספק נגד מי מכוונים מאמצים אלה של נאצר הכרוכים בהשקעות של מאות מיליוני דולר. ברם, אם זו היתה הסיבה הישירה למשבר. הרי למעשה עמדה למבחן כל מדיניותו של בן-גוריון כלפי גרמניה — שעיקרה מאמץ שיטתי להידוק היחסים בין שתי הארצות הנמשך והולך מזה שלוש עשרה שנה.

אם ננסה לסכם בצורה כוללת, את פירותיה של שלוש-עשרה שנים אלה בהם נבחנו מדיניותו של בן-גוריון הלכה למעשה הרי ניתן לומר שהיא הצליחה במישור החומי-רייכלכלי-מדיני, לפחות עד המשבר האחרון ששיבש את ההערכות. ממשלת בון, ובמיוחד אינאור, שעמו קיים בן-גוריון יחסים אי-שיים, לא איכזבתה. הסכם השילומים, שלא היה לו תקדים מבחינה חומרית, קויים

חברה בשם „אינטרה“, ששכנה במשרדי חב־רת התעופה המצרית במינכן ועסקה בקניית חומרים לפעולות המחקר במצרים. מדענים גרמניים שחזרו מקאהיר סיפרו שמדענים אלה מתרכזים בחקר שתי בעייות עיקריות: א: שיכלול ניווטס המדויק של הטילים להבטחת פגיעתם במטרה והנחיתתם בעזרת מערכת קשר אלקטרונית. ב: מחקר סודי ביותר על חימוש הטילים. ראשי המור־דיעין הישראלי הגיעו למסקנה מפורשת שמצרים, בעזרת מדענים אלה, ואחרים, מת־כוונת לייצר ראשי חץ גרעיניים. נסיונות שנעשו במצרים במטענים הקשורים במלחמה ביולוגית ובקטריולוגית הביאו את המדיעין הישראלי למסקנה שלישית קאהיר החליטו על איסטרטגיה של השמדה המונית של מר־כזי האוכלוסיה הישראלית. עדויות גרמנים שחזרו מקאהיר ומקורות אחרים אישרו פר־טים שונים של אינפורמציה זו. ההגיון של שליטי קהיר נראה ברור: עד כה היתה בידי ישראל עדיפות בחומר אנושי. הטייס, מפקד הטאנק, הצנחון ומפקד הארטילריה הישראלי יצאו בכל התמודדות וידם על העל־יונה. על אף משלוחי הנשק העצומים מסססר; על אף מאות הטאנקים הכבדים, מטוסי ה„מיג“ המשוכללים והמפציצים; על אף צי הצוללות ואוניות המשחתת — כל אלה כלי נשק תוקפניים מובהקים — טרם השיג נאצר את הרגשת הביטחון שבכוחו עמדה לה לישראל מול העדיפות הכמותית של מכונת המלחמה המצרית הגדולה והולכת. לפיכך החליט נאצר לעקוף עליונות יש־ראלית זו. הוא שם לו למטרה ראשונה, בעז־רת מאמץ כלכלי־טכנולוגי־מדעי לתכנן כמ־טרה ראשונה את השמדת מרכזי האוכלוסיה הישראלית הצפופה ובעזרת הרג המוני לחסל את ישראל מבלי שיצטרך לבקש הכר־עה ממשית בשדה הקרב. לטילים היתרון שאינם מונהגים בידי אדם. לחיצת כפתור פותרת את הבעיה ומספר קטן של טכנאים ומדענים הגם אליבא דנאצר תשובה לעל־יונות הלוחם הישראלי. לישראל הצפופה, הקטנה בשטח, אשר אוכלוסייתה מרוכזת מרביתה ברצועת החוף, תהווה לפי חשבון

בשטח הטילים, ניווטס והנחיתתם, הטיל גלי זעם בישראל, ההכחשות הראשונות מטעם ממשלת בון וההסתייגויות של דובר ה„סטייט־זפרטמנט“ בעקבות הפירסומים האלה עוררו בישראל תגובות חריפות ביותר. יום יום הביאו עתוני ישראל פרטים מפרטים שונים על טיב עבודתם של אותם גרמנים. אף עתונות אירופה ואמריקה נתנה את דעתה על הידיעות המרעישות. כתב ה„ניו־יורק טיימס“ בבוך נקב במספר של כחמש־מאות מדענים וטכנאים גרמנים העוסקים במצרים בייצורם ושיכלולם של טילים ומטוסים חדישים. יש כאן מיעוט דמותה של עובדה מבהילה יותר. מספר הגרמנים שעומדים לשירותה של קאהיר, לפי מקורות ישראלים מהימנים, מגיע לששת אלפים וחמש מאות בערך. מרביתם עובדים אמנם בהקמתה של התעשייה המצרית הכבדה, שתחילתה עוד בשנת 1954, כשהניחה גרמניה המערבית את היסוד למפעל הברזל והפלדה בחילוואן ליד קהיר. מאז, תוך הזרמת שפע של הון בעידודה ותמיכתה של ממשלת בון, נירתמו מרבית הקונצרנים הגרמנים הגדולים לפי־תוח תעשייתה של מצרים. כל עוד היתה זו פעילות אזרחית רגילה, אפילו היא מגבירה בסופו של דבר את הכוח המלחמתי המצרי, נימנעו הישראלים מלהתריע על הסכנה, אך שוב לא יכלו לשתוק כשנתברר שמומחי הטילים הגרמנים אויגן ואנגר, פאול גארקה, ואלפונגנז פילץ, האנט קלאינוואכטר, היינץ קרוג, ואחרים, נמצאים במצרים ועוסקים שם בהקמת תעשייה משוכללת של מנועי רקי־טות; מדענים גרמניים אלה היו ידועים יפה לשירותי המודיעין הישראלים, אלה ורבים אחרים. פרופיסור פילץ תיכנן בשעתו את מנוע הראקטה הצרפתית „אורוניק“. פר־פיסור אויגן זאנגר הוא ממציא ה„ווי־2“, והיה ממונה במצרים על בעיית איוונם של הקליעים. עד לפני זמן קצר ניהל את המכון הגרמני להתנעה סילונית בשטוטגארט, הנית־מן עלידי ממשלת בון. ד״ר פילי וד״ר גארקה היו גם הם קשורים במכון זה עד שעקרו למצרים. ד״ר קרוג, שהיה מנהל העסקים של המכון עד לעזיבתם של המדע־נים הנ״ל למצרים, הקים לאחר מכן ב־1960

ימים בחופשה, אולם הוא עמד בקשר מתמיד עם שרי הממשלה וסמך את ידו על נוסח ההחלטה החריפה שהכניסה בכנסת שרת החוץ, גולדה מאיר. בין היתר נאמר בה, "הכנסת קובעת כי פעילותם של מדענים ומומחים גרמנים העושים במצרים בייצור נשק השמדה המוני נגד ישראל, מהווה סכנה חמורה לביטחון המדינה. הגרמני לא יוכל לפטור עצמו מאחריות לפעילות נפשעת זו. מחובתה של ממשלת גרמניה להפסיק מיד פעילות מסוכנת זו אשר מטרתה להעמיד בסכנת השמדה את ישראל". כן קראה הכנסת בקריאת אזעקה לדעת הקהל בעולם להשמיע את קולה בפרשה זו.

היו אלה ימים קשים לישראל. בתודעת הציבור נצטיירה אפשרות של מלחמת השמד קרובה; של קואליציה נאצית-נאצרית הזור כה להסכמה שבשתיקה מצד בון. דבריו של בן-גוריון בדבר "גרמניה אחרת" ניראו כאשלייה נוראה. מדיניותו של ראש הממ של תיבחן בימים הבאים, אם עולם המערב יעמוד לימין ישראל נגד הקואליציה הנא-צית-נאצרית או תסיח את דעתה, חלילה, ממוימות השטן של הרוזן המצרי.

יהושע תרמוז

זה מכת טילים בעלי ראש גרעיני מכת מוות. מה חלקה של ממשלת גרמניה עצמה בתוכנית השטנית של מצרים? גרמניה המערבית השקיעה סכומי ענק להקמת כור אטום במצרים שיהיה הגדול מסוג זה במזרח-התיכון, בעל עוצמה של 120 אלף קילובצט. ביכולתו לייצר פלוטוניום — אחד מחומרי היסוד לייצור פצצות גרעיניות, כל הסגל שלו הינו גרמני. מפעל משוכלל אחר ליצור מטוסי סילון בניהולו של יצרן המטוסים הגרמני וילי מסרשמידט כבר פועל במצרים על מהנדסיו וטכנאיו — כולם גרמנים. עשרות מדענים אחרים בראשותו של פרופסור ברנרד עוסקים בתיכנון מנועי סילון וציווד קשר אלקטרוני עבור הצבא המצרי; מפעל אחר ליד אסוואן עוסק בייצור "מים כבדים", בעוד חברות וקונצרנים גרמניים מספקים לתעשייה זו חלקים וחומרים. פעילות עניפה כזו אי-אפשר שגורמים גרמנים רשמיים לא ידעו עליה.

משהובאה אינפורמציה זו ואחרת לידיעת ממשלת ישראל — נתבעה ממשלת מערב גרמניה לנקוט בצעדים מידיים להפסקת פעולת המדענים הללו. היסוסיה והתחמקותה מלכתחילה של בון, גרמו לסערת-רוחות מעין כמותה בישראל. בן-גוריון, היה אותם

ציוני פרים

זכר להלל בברי

הדגל של ה"אי" העברי הספרותי באמריקה, הלל בבלי ז"ל, שא. ר. מלאכי יזקק לביבי ליוגרפיה שלו ויוציאה בצורת ספר — "זכר להלל." * כבר בתולדה שלו, שפורסמה

זכר להלל, ביבליוגרפיה של יצירות הלל בבלי בשירה ופרוזה ורשימת המאמרים שנכתבו עליו ועל ספריו מאת א. ר. מלאכי הוציא את "חבר המסיימים של בית המדרש למורים ובית המדרש ללימודי היהדות מיסודו של בית המדרש לרבנים באמריקה". נייורוק תשכ"ב.

עבודה בביליוגרפיה ראוייה לשמה היא גם חכמה וגם מלאכה. היא דורשת כשרון סי-דור וצירוף, התמחות במקצוע וידעיה מקיפה על הגושא הנידון. מעלה יתירה לעבודה ביבליוגרפיה, כשניטפל אליה סופר רב-זכור יות, שמתגדר בחקר הספרות והוא בקי בכל חדריה ואף חוש בקורתי מובהק לו. כל הסגולות האלה חוברו יחד במידה רבה בא. ר. מלאכי, שעודר זה כיוכל שנים בהתמדה ובנאמנות את שדה ספרותנו בת הדורות האחרונים.

זכה המשורר והמתחן העברי, מנושאי

* ירושלים, תקומה, שירי הארץ וסיפוריה בעריכת יוסף ליכטנבוים, הוצאת עמיחי, תל-אביב, תשי"ח (עמ' 87).

ערכים על בבלי :

* בן-אור (אורינובסקי), אהרן : תולדות הספרות העברית בדורנו. כרך ראשון : משוררים. הוצאת יזרעאל, תל-אביב תשי"ד. הפרק השלישי מוקדש למשוררי דורנו באר-צות הברית, וביניהם להלל בבלי.

* אבינר, שרגא : שירה עברית בנכר. פרק קצר על הלל בבלי, כרמלית, שנתון ספרותי בעריכת ש. שלום, כרך ד"ה, הוצאת אגודת הסופרים העבריים סניף חיפה, ספרות ילקוט, חיפה תשי"ה. עמ' 265—266.

כמו כן באו ערכים על בבלי באנציקלון פדיה העברית והכללית, וכן גם באנציקלון פדיה כללית מסדה (הופיעה בשישה כרכים). בעריכת גדליה אלקושי.

ראויים תלמידי של בבלי לשבת, שהקימו מצבה חייה לזכר רבם הנערץ. את רגשי ההוקרה שרחשו למורם מביעה רחל וכסלה, יו"ר ועדת התרבות, והיא מציינת בהקדמתה את תעודת הספר.

בהקדמה לספר מנמק מר מלאכי את זי-קתו לנושא בדברים אלה :

„הרגשת הצורך לחיבור הביבליוגרפיה היא לא רק מפני מילוי חוב לידידי הנערץ ששנים רבות התהלכתי עמו, כי-אם גם משום חובה ספרותית“. עוד במאמרו המפורט „בצרון“ הביע את תקוותו ש„אם יהיה אלקים עמדי, אחבר ביבליוגרפיה של בבלי, ובה ארשום כל מה שנכתב עליו ועל ספ-ריו“. הבטחה זו לבשה צורה ממשית ומ-תוקנה בספר „זכר להלל“, שהגהו תרומה ביבליוגרפית חשובה לספרותנו.

„זכר להלל“ הוא גל-עד לירושתו הרוחנית של המשורר, מבוני ספרותנו העברית בא-מריקה.

ח. ל י ד

„בצרון“, ציין א. ר. מלאכי את תחנות חייו ויצירותיו של בבלי. בביבליוגרפיה עוקב מלאכי אחר פירסומיו של המשורר, החל בעתון הילדים „הפרחים“ בעריכתו של י. ב. לבנר בשנת תרס"ה, וגומר בשיריו „בצרון“ ו„הדואר“, שהופיעו סמוך למותו, וגם לאחר פטירתו, שירים שכתב בקירבתה של ספירת-הווייה אחרת, שלא מעלמא הדין.

הספר מחולק לי"א מדורים. מלבד פירוט יצירותיו הפיוטיות ודברי הפרוזה של המשור-ר, זמן הופעתם ומקום הדפסתם, וכן גם הספרות עליו, טרח מר מלאכי להביא גם רשימה מדבריו שהופיעו בספרי לימוד ובאנתולוגיות.

ערך מיוחד לציונים והרשימות שהופיעו בשעתם בעתונות והם מכילים קטעי גאור-טים. נביא כאן מקצת ערכים, נוסף לאלה שה-ואבל, בנשפים, מסיבות ופגישות חברים. דבריו שבעל פה לא זו בלבד שהם משלימים את דמותו הספרותית ואישיותו הציבורית, אלא שלעיתים הם קובעים ברכה לעצמם. אפילו דברי הלוואי שלו להרצאותיהם של אחרים, „הפתיחות“ ו„הגעילות“ שלו הצטיינו בכשרון ההבעה, בצלילות ההגיון ובליטוש הניב. דבריו היו תמיד ערוכים, סדורים ושגורים בפיו וראויים היו להיקבע בדפוס כמו שהם, ללא מגרעת ותוספת. ציונים אלה יש בהם כדי להעיד במידת-מה על מקומו כאחד מראשי המדברים בעולם ספרותנו ותרבותנו באמריקה.

אי-אפשר לעבודה מסוג מקיף וכולל זה ש-ע"ה א. ר. מלאכי ללא דילוגים והשמטות מע"טים. נביא כאן מקצת ערכים, נוסף לאלה שה-עירו עליהם אחרים. משיריו של בבלי שנת-פרסמו באנתולוגיה, או בכתבי-עת, הם :

* בדרך לקיסריה, ספר הארץ, אנתולוגיה ערוכה בידי יעקב פיקמן, הוצאת „דביר“, תל-אביב, תרפ"ז (עמ' תע"ז).

* וכי אבוא אל המולדת, אורות, דו"ר ירחון לענייני ספרות ותרבות, יוצא לאור על-ידי המחלקה לחינוך ולתרבות בגולה שעל-יד הסוכנות היהודית בעריכת חיים חורן. חוברת ג', ירושלים, אייר, תשי"ה.

„ציון מן התורה“

הרב ד"ר אליהו יונג, מביע במסתו את הרעיון המעניין שלפני מעמד הר סיני היו „הדת והחיים שני תחומים נפרדים זה מזה“. בא משה והישרה את הדת בחיים, „בלבו־ תיהם של בני ישראל ומחשבותיהם“. לפני מעמד הר סיני, סובר הרב ד"ר יונג, לא היה המוסר החברתי חלק מהדת. אהבת הבריות, כיבוד אב ואם לא היו מצוות דתיות. הנזירות והספגנות היו חלק מהדת. תורת ישראל לא הרימה את הספגנות על נס. תורתנו חייבה את החיים ולא שללה אותם. משה, שקיבל את התורה, מייצג ומסמל את חומר הדין וגרס „יקוב הדין את ההר“. לעומתו אהרון הוא איש השלום והפשרה וסלחן למעשיו הפוזיים של עמו. את רוח משה ואהרון יש לעשות לראש פינה בכל מפעלינו ובהקמת מדינתנו, או יהווה בניינה בניין עדי עד.

דרשתו של הרב צבי תבורי חודרה רוח של אהבת ישראל וחיבת הארץ. כשם שהש־ בת היא המקדש של ששת ימי החול וה־ מקדש מרכז הקדושה של עם ישראל כך היא ציון המקדש של כל העולם כולו. מכאן שחובה כפולה ומכופלת עלינו להקדיש את חיינו לבניין הארץ המלכדת לחטיבה אחת את בני עמנו ומביאה לידי אחדות ישראל. במאמר אחר מדגיש הרב תבורי את צורך השעה בליכוד הלבבות מסביב למפעל הג־ דול של בניין הארץ.

הרב ד"ר יעקב אביגדור מלמדנו במאמרו „על משמעות הקרבנות“ שהם מסמלים מסי־ רות נפש. עלינו להקריב קרבנות כשם שעשו החלוצים שהקריבו את עצמם על מזבח אהבת האומה והארץ.

הרב ד"ר רפאל צבי הירש גולד קובע שהדת והלאומיות מקבילות למתן תורה ויצאת מצרים.

הרב יצחק סטאלמאן מרים על נס את ערך השלום ואהבת ישראל. בניגוד לאלה הדורשים התבדלות החרדים מעל המוני יש־

יש להחזיק טובה להרב צבי תבורי שזם וערך את הספר לזכרו של מנהיג „המזרחי“, הרב זאב גולד ז"ל. הקדמת הספר כתובה ע"י הרב מרדכי קירשבלום ובה הוא מעלה את סגולות נפשו של הרב גולד המנות, „שחוצבה מלהבות אש קודש ופניני אהבה לדי, לעמו לארצו ולתורתו“. הרב תבורי גם הוא קובע שחיינו של הרב גולד היו בכ־ חינת „ספר תורה שלם“. הוא הניח אחריו ירושה גדולה לדורות שמחובתנו לשמרה ולקיימה.

מאמר רב עניין כתב הגאון ר' יוסף דוב הלוי סולוביציק בקובץ הזוה. הוא מבחין, בעיון דק, בין קדושה גלויה ובין קדושה נסתרת. בשבתות ובהגים הקדושה היא בבחינת גלה ומבדיקה את כל סביבתה של האדמה. שונה היא הקדושה של ראשי חודשים. היא אינה מתגלית כלפי חוץ. חבויה וגנוזה היא. לכאורה ראש חודש הוא יום פשוט כיתר ימות החול. נטול הוא איסור מלאכה. אף אין מצווים לשמח ולהתענג בו. בכל זאת, לפי הרב סולוביציק, יש בראש חודש קדושה עצומה שאינה נתפסת בפעולות חיצוניות, כמו לבוש, מאכל ומש־ תה. מצוות הקדושה הזאת צנועה היא. יתרון לו לראש חודש על ימות החול ע"י הציווי של קרבן מוסף. בנפשו של הרב גולד רואה הרב סולוביציק את שני המינים של הקדושה, הגלויה והנסתרת. המנות היה „אמן במתן ידידותי ליחידים וממילא לעם ישראל“. המסה הזאת כתובה בלשון יפה. צורה גאה ותוכן מאלף חוברו בה יחדיו.

הרב דוד טלזנר תרם לקובץ הזה דרוש נאה מיוסד על „עריכת נר למשיח“. בזכות אור המנורה תבוא גאולה לעולם ולעמנו וזהו עניינו של המאמר „עריכת נר למשיח“.

* ציון מן התורה, קובץ דרשות על כל פרשיות התורה בעריכת הרב צבי תבורי ניריורק, תשכ"ג.

דרייזין מנסח פילוסופיה של ההיסטוריה היא הודית הטובת על שני קטבים: הארת פנים והסתרת פנים. במאמר מלא עניין על "התורה והעם" מנתח התכם הידוע, פרופ' שמואל ק. מירסקי, את הקשר שבין העם, התורה והארץ. כל עיקרה של הדרשנות בבתי הכנסת לא נוצרה אלא למטרה הזאת. הרב ד"ר מנחם ראקמאן מוכיח בהגיון חותך שע"י שיתוף היהודי באדמת ישראל הוא מתקרב אל ד'. ע"י קניין אדמה באר-צנו הננו קרובים אליו וחוסים בצילו.

במאמר "ד' נסי" מסביר הרב הנכבד ר' זלמן רייכמאן את הנס שהתרחש בישראל במלחמת השיתרון. "נס זהו נשק סודי" והוא הכוח האלוקי המתהלך בינינו ומקיימו עד היום הזה.

בספר גם מאמרים מאליהם מאת הרב צבי שכטר והרב גולד המנות.

הספר מהווה מצבת-זכרון גאה לזכרו הדגול של הרב זאב גולד וצ"ל.

ד"ר ג. חורגין

ראל שסטו מן המסורת, דורש הרב סטל-מאן שיבת בנים לגבולם ע"י "דרכי המוסר של אנשי התורה והיראה". ע"י חיבת כל אדם מישראל נמצא את תיקון הדור. ראויים דברים אלו שנשים אותם כחותם על לבנו בשעה זו של משבר ומעבר בחיי עמנו.

המסה "אמונה וחרות" להרב אהרון פטש-ניק דגה במדות הטובות שחוננו בהן יש-ראל. הוא מביע את תקוותו שהתועים מבני עמנו יחזרו תחת כנפי השכינה. הרב ד"ר שמואל רוזנבלאט מביע את הקווה שא"י תיעשה למרכז הרוחני של עם ישראל.

הרב ד"ר אשר זיו במאמרו הנאה "עבר ועתיד" מורה על נחיצות זכרון העבר של עמנו. התהליך של "ויסעו ויחנו" "חזר וגש" נה פעמים אין ספור בחיי עמנו ורק זכרון העבר והתקווה לעתיד נתן לאבותינו כח לסבול ואומץ להתגבר על קשיים אלא-אנר-שיים". ד"ר זיו קורא לאיחוד הכוחות בכדי לחזק ולבצר את קיומנו.

במאמר "בעקבות הגאולה" להרב ד"ר יוסף שפרן מובאות לשונות הגאולה השונות הנישנות בספרות הקודש שלנו. תעודתן ההיסטורית של לשונות הגאולה הנ"ל היא למלא את גפש היהודי בתקווה לגאולה וב-ביטחון בנצח ישראל.

"לפום צערא אנרא" הוא נושא מאמרו החשוב של מנהיג המזרחי, הרב מרדכי קירשבלום. "אותו הדור שראה בחורבנו של העם... מן הדין שיראה בנחמתו".

הרב המלומד ד"ר ישראל אלפנבין תוהה על מהותו של המושג קידוש ד', שהוא אי-דיאל יהודי יסודי. אידיאל זה מפאר את חיי ישראל ומרוממם. הרב ד"ר מנחם

Use the Pleasant Laxative

Ex-Lax is the laxative you enjoy taking. Tastes like delicious chocolate, and gives thorough relief gently and comfortably. Ex-Lax is America's biggest selling laxative—used for over 50 years.

Buy the Economy 89c size

Save as much as 55c

Also available in 39c and 18c sizes

When Nature "forgets"... remember

EX-LAX

THE CHOCOLATED LAXATIVE

זר ברכות

לרבי אבא הלל סי' לבר

דיקן המדינאות העברית החדשה ומאדריכלי קוממיות מדינת ישראל —

ליובלו השבעים, כה לחי!

ההסתדרות העברית המרכזית בלום אנג'לס רבתי

דוד שרגא — גזבר

משה ליבמאן — נשיא כבוד

שרה ירוסלבסקי — מזכירת הכספים

צדוק שזנרמאן — סגן נשיא כבוד

סימה קארף — חברתיות

דוד ירוסלבסקי — נשיא

בן-עמי שולמאן — ארגון

זאב סאליס — סגן

אברהם סובל — מזכיר ההסתדרות

משה הירש — סגן

ברכות מאליפות למנהיג הדגול, איש החזון והמעש—

ד"ר אבא הלל סילבר

לחג יובלו השבעים

*Hearty good wishes and congratulations
to our distinguished leader*

RABBI ABBA HILLEL SILVER

*May we enjoy the privilege of his
leadership for many years to come.*

Officers and members of
LOUIS D. BRANDEIS Z. O. A.
DISTRICT No. 27
Philip S. Beispiel, Pres.

DISTRICT No. 28 OF
BRIGHTON BEACH
Rabbi Martin Baum, President
H. Weider, 1st Vice-Pres.
R. Speisher, Mem. Ch.
Evelyn Streimer, Sec.
Israel Donberg, Treas.

MIDTOWN ZIONIST CLUB No. 137
New York City
Arthur Reback, Pres. — Officers & Members

STATEN ISLAND
ZIONIST DISTRICT No. 22

Max Levy, President
Officers and Members

FAR ROCKAWAY
ZIONIST DISTRICT

Officers and Members

FEDERATION OF HUNGARIAN
ZIONISTS DISTRICT No. 43
LONG ISLAND
Max Lobl, President
Milton G. Tunick, Exec. Chairman

WEIZMANN MIDCHESTER
ZIONIST DISTRICT No. 154

Officers and Members

ZIONIST DISTRICT No. 81

Julius Scheuer, President
Mrs. Luzia Fluss, Treas., Vice-Pres.

*Our officers and members greet
our world Zionist leader*

RABBI ABBA HILLEL SILVER

*upon his 70th birthday and wish him many
more years of fruitful activity on behalf of
our people and homeland.*

Hillcrest Hollis Hills Zionist District

SAMUEL PALLEY, President
ABRAHAM ALBERT, Life Memb. Ch.

MAURICE BIEN, Memb. Ch.
Murray Lefcourt, Ch. AZF Fund

ברכות מאליפות למנהיג הדגול, איש החזון והמעש —

ד"ר אבא הלל סילבר

לחג יובלו השבעים

KINGSWAY ZIONIST
DISTRICT No. 26, BROOKLYN

Leo Singer, President
Paul Cherin, Treasurer

HOMECREST ZIONIST
DISTRICT No. 96, BROOKLYN

Julius A. Levine, President
Max Flax, Treasurer

PROSPECT PARK
ZIONIST DISTRICT No. 54

BEER ZIONIST DISTRICT
MANHATTAN No. 60

Members and friends of

BRONX ZIONIST DISTRICT No. 13

Compliments of

Mr. & Mrs. Charles Wachspress

& Howard

MIDDLE VILLAGE, N. Y.

ST. PAUL ZIONIST DISTRICT, Minn.

Dr. A. L. Greenberg, Pres.

BAY CITIES ZOA
Santa Monica, Calif.

DR. MAX HELLER

CAMP CARMEL

ISRAEL

THE AMERICAN TEENAGE TRAVEL CAMP IN

for Boys and Girls, ages 13 to 17

- Complete program, 7 weeks
- 15 days of field trips
- Permanent site at Mediterrenian
- Expert supervision; dietary laws
- Hebrew educational program
- Land and water sports program

Write or call for free brochure: **CAMP CARMEL, INC.**, 565 5th Av., N. Y. 17, MU-7-0840

AHARON ROSEN *dir. of Hebrew ed.*

PETER KRAUSS *director*

It is a privilege to pay tribute to

Dr. Abba Hillel Silver

WESTCHESTER ZIONIST REGION

Greetings to

Abba Hillel Silver

Zionist Statesman, spiritual leader and architect of the
State of Israel

NEW ROCHELLE ZIONIST ORGANIZATION

Morton Richmond, President

Greetings to

Dr. Abba Hillel Silver

In recognition of many years of consecrated service
to the cause of Zionism and the Jewish People

THE ZIONIST ORGANIZATION OF CHICAGO

Sidney J. Letush, President

Hearty greetings to

RABBI ABBA HILLEL SILVER

from the officers & members of
BUSHWICK ZIONIST DISTRICT No. 99

Brooklyn, N. Y.

Greetings and good wishes to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from officers and members of
ZIONIST DISTRICT No. 36

Brooklyn, N. Y.

Samuel Plotkin, *Pres.*
Saul Litt., *Vice-Pres.*
Jack Concool, *Treas.*
Abraham Hornestay, *Sec.*

Greetings to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from LIBERATION DIST. No. 69, Bronx

David L. Jontow, *Pres.*
A. Gross, *Treas.*
Dave Rosenblatt, *Memb. Ch.*
Israel Hartstone, *Exec. Memb.*

Felicitations to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of
ZIONIST DISTRICT No. 1

merged with District No. 86, N. Y. C.

Menahem A. Barshad, *Pres.*

Congratulations

Dr. ABBA HILLEL SILVER

From

ZIONIST DISTRICT 42
Brooklyn, N. Y.

Jacob Leeb, *Pres.*
Abraham Skraly, *Treas.*
Rabbi Jacob Bosniak, *Past Pres.*
Mrs. Mary Fromer, *Senior memb.*

Our Felicitations to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

SEAGATE ZIONIST DISTRICT No. 29

Harry S. Duke, *Pres.*
Fred Kornfeld, } *Vice-Pres.*
Benj. Solshauer, }
Max Gershnoff,
Wm. Suffin, *Exec. Chairman*

Greetings to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from DISTRICT No. 124, Brooklyn

Morris Mostoff, *Pres.*
Dave Fine, *Treas.*
David Stern, *Ch. of Board*
Morris Putter, *Exec. Memb.*

Congratulations

Dr. ABBA HILLEL SILVER

May we be privileged with your leadership for many years to come

CONCOURSE ZIONIST DIST. No. 12

George Cohen, *Pres.*
Max Libin, *Treas.*
Dr. A. D. Schechter, *Sec.*

Hearty Greetings

ABBA HILLEL SILVER

ZIONIST DISTRICT of Niagara Falls, N. Y.

J. M. Passer, *President*

Sam H. Berman, *Treas.*

SALT LAKE ZIONIST DISTRICT

Salt Lake City, Utah

extends good wishes to our great leader

Dr. Abba Hillel Silver

for many years of continued activity on behalf of Zion.

Dr. Louis C. Zucker, *President*

Abe Cline, *Treas.*

Ben M. Roe, *Vice-President*

David Alder, *Sec.*

Felicitations to

ABBA HILLEL SILVER

dedicated leader of the Zionist Movement

CHARLESTON DISTRICT Z. O. A. – S. C.

Oscar Sokol, *President*

Louis Rabinowitz, *Treas.*

Best wishes to

Dr. Abba Hillel Silver

from the officers and members of

ZIONIST DISTRICT No. 23, Brooklyn, N. Y.

George Fried, *Treas.*

THE ROCKAWAY PARK DISTRICT

of the Z. O. A.

extends the best wishes to

Dr. Abba Hillel Silver

on the occasion of his 70th Birthday

IRVING GAMEROV, *President*

SOL E. SLATIN

MAX STORCH

CHAS. BRUCKNER

Past Presidents

Best wishes to our beloved leader

RABBI ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of

YORKVILLE ZIONIST DISTRICT No. 6

Fred H. Diamond, *President*

Hearty greetings to

RABBI ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of

QUEENS VILLAGE ZIONIST DISTRICT

Harry Einbender, *President*

Morris Berkenblit, *Vice-President*

Nathan Roth, *Treas.*

Greetings & Compliments to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of the
HEMPSTEAD ZIONIST DISTRICT

Congratulations to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of the
ROCKVILLE CENTRE ZIONIST DISTRICT

Benjamin Schreiber, Pres.

Hearty greetings to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of
BRONX ZIONIST DIST. No. 21

Felicitations to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members
FORT INDEPENDENCE ZIONIST DISTRICT No. 67

Emery J. Worth, President

TEL SHALOM

CAMP TEL SHALOM IN ISRAEL

FOR
TEENAGERS
12 - 16

On campus at Bar Ilan University in Beautiful suburban Ramat Gan
Unique & Modern 3 to a room terrace-suites with private shower * All land and water sports * Tours by modern bus — Negev, Galilee, Tel-Aviv * 4 day European stopover * Full observance of Sabbath & Kashruth and Tefilah B'Tzibur * TOTAL COST \$950. no extras.
DANIEL J. FRUCHER, Director MORTON DOLINSKY, Head Counselor
VICTOR B. GELLER, Director HOWARD JOSEPH, Asst. Head Counselor
For Information call JUDSON 6-8448 or write to:
Camp Tel Shalom (Suite 205) 10 West 47th Street New York 36, N. Y.

TOPEKA DISTRICT Z. O. A.

Topeka, Kansas

sends hearty greetings and best wishes to our beloved Honorable

Dr. ABBA HILLEL SILVER

on his 70th birthday

Abe Pozez, President

BENSONHURST ZIONIST DISTRICT No. 19

extends best wishes to

RABBI ABBA HILLEL SILVER

*on the occasion of his 70th birthday
and his historic service to our people and our homeland.*

Isidor Rosenblum, Pres.

Isidor Mirvis
Emanuel Stavish

Nat Hauptman
Harry Paltier

Greetings and best wishes to

Dr. ABBA HILLEL SILVER

from the officers and members of
BORO PARK ZIONIST ORG. DISTRICT No. 17
1223-45 St. Brooklyn, N. Y.

Rabbi B. Silverstein, Hyman Bedrick, *Hon. Presidents*

Isidore W. Timoner, *Pres.*

J. Mauer, J. Davidson, *Vice-Pres.*

Louis Stern, *Treas.*

Benj. Guttman, *Corr. Sec.*

Gustave Eisenstadt, *Record. Sec. & J. N. F. Chairman*

Ben Zion Pecker, *Chairman Public Relations*

Israel Hecht, *Chairman Housing Comm.*

Congratulations to

RABBI ABBA HILLEL SILVER
on his 70th birthday

The State of Israel, The Zionist Organization and Judaism
are indebted to him for enduring contributions.

AMERICAN COMMITTEE
FOR THE WEIZMANN INSTITUTE OF SCIENCE

DEWEY STONE, Chairman of the Board
ABRAHAM FEINBERG, President
HARRY LEVINE, Treasurer
THEODORE RACOOSIN, Chairman, Executive Committee
JOSEPH BRAININ, Executive Vice-President

AMERICAN TECHNION SOCIETY

Salutes

Dr. ABBA HILLEL SILVER

on this auspicious occasion

David Rose, Chairman
B. Sumner Gruzen, President

שוחרי האוניברסיטה העברית באמריקה מביעים את רגשי הוקרתם ואיחוליהם הלבביים

לד"ר אבא הלל סילבר

לרגל חג ההולדת השבעים שלו.

הישגיו הכבירים יחיו בזכרון האומה לעד!

American Friends of the Hebrew University

11 East 69th Street,

New York 21, N. Y.

למנהיג הציוני רב התהילה והעלילה —

ד"ר אבא הלל סילבר

ברכות מאליפות לחג יובלו השבעים!

Congratulations and best wishes to

Dr. Abba Hillel Silver

Zionist statesman and spiritual leader, whose dynamic efforts were instrumental and decisive in the creation of the State of Israel.

Herschel Auerbach
Morton Grove, Illinois

Charles M. Bender
Breckenridge, Texas

Rabbi Philip S. Bernstein
*Temple B'rith Kodesh,
Rochester, N. Y.*

Dr. M. E. Chernowitz
New York City

Rabbi Armond E. Cohen
Cleveland, Ohio

Mr. & Mrs. Sol Cohen
Richmond Hill, N. Y.

Dr. Samuel Colish
Rockville Centre, N. Y.

Shoolem Ettinger
Indianapolis, Ind.

Israel Feiden
St. Augustine, Florida

Irving Finkel
Brooklyn, N. Y.

Mr. & Mrs. J. B. Greenberg
Greensburg, Pa.

Philip Lassar
New York City

Rabbi Mordecai Levy
Louisville, Ky.

Morris Ben Lewis
Detroit

Mortimer May
Nashville, Tenn.

Dr. Samuel Margoshes
New York

Dr. Wm. L. Medalie
Minneapolis, Minn.

Isaac Meddin
Savannah, Ga.

Leo A. Meltzer
Seattle, Wash.

Harry M. Miller
Baltimore, Md.

Norman Mollov
Jamaica Z. O. A. District

David Moskowitz
Los Angeles, Calif.

John A. Post
Milwaukee, Wis.

Mr. & Mrs. Morris Putter
Brooklyn, N. Y.

Abraham Redelheim
Brooklyn, N. Y.

Emil Reisel
El Paso, Texas

Chas. Rosengarten
Waterbury, Conn.

Julius Rosbach
Manhattan Zionist Club

Louis B. Rudnick
Coral Gables, Fla.

B. G. Rudolph
Syracuse, N. Y.

Rabbi Edward T. Sandrow
Cedarhurst, L. I.

Sidney Shanfield
Mahanoy City, Pa.

Rabbi D. L. Shnayerson
San Angelo, Texas

Miss Hannah Stein
New York City

Sen. Israel Stiefel
Philadelphia, Pa.

Theodore Strimling
Los Angeles, Calif.

Mac R. Tarnoff
Plainfield, N. J.

Morris Weinberg
Palm Beach, Fla.

Judge Samuel A. Weiss
Pittsburgh, Pa.

Mr. & Mrs. Alexander
Winnick
New Haven, Conn.

Mr. & Mrs. Chas. H. Wolf
New York City

It Pays To Save — Where Saving Pays

4% PER ANNUM

CURRENT DIVIDEND
**WEST PHILADELPHIA
FEDERAL SAVINGS**

AND LOAN ASSOCIATION

PENNSYLVANIA'S LARGEST FEDERAL
ASSETS OVER \$100 MILLION

5225 Chestnut Street

5418 City Line Avenue

7584 Haverford Avenue

2231 Cheltenham Avenue

Philadelphia Phone
GR 6-6666

Suburban Phones
MO 4-8666
TU 7-9191

Savings Accounts Insured up to \$10,000 for each saver by a
permanent agency of the United States Government

למזן 1 באפריל* **אל על** מציעה מחיר

חדש ומוזל לנסיעת קבוצות לישראל:

\$535 הלוד ושוב מניו-יורק.

פנה אל סוכן הנסיעות שלך או ישר

אל על נתיבי-אוויר ישראליים.

* תלוי באישור הממשלה.